PORPHYRII IN ARISTOTELIS *prædicamenta per interrogationem & reſponſionem breuis explanatio, nunc primum in Latinam linguam conuerſa, atque in lucem edita.*

Ioanne Bernardo Feliciano authore.

PARISIIS.
Ex officina typographica Michaëlis Vaſcoſani, uia Iacobæa, ſub Fontis inſigni.
M. D. XLVII.
CVM PRIVILEGIO.

ILLVSTRISSIMO AC REVEREN-
diſsimo Ioanni Caſæ Archiepiſcopo Beneuentano ſummi Põtificis apud Venetos Legato digniſſimo, Ioannes Bernardus Felicianus

S. P. D.

CVM *duo præſtãtiſsimi apud Græcos ſapientiæ magiſtri extiterint, illuſtriſsime Legate, Plato & Ariſtoteles, non ſolum diſſenſio inter multos eſt, utri principatus in philoſophia ſit deferendus, uerum etiam de eorundem diſsenſione magna contentio eſt. Alij enim adeò diſcordes eſſe inter ſe eos affirmare non dubitant, ut ſi alter approbetur, dignus uituperatione haberi alter neceſſario debeat: quippe qui à ueritate quæ una tãtum eſt, etiam diſcrepet. Alij aſſerere illud quidem non audent, ſed ita tamen eos diſsẽtientes eſse concedunt, ut reduci in concordiã non difficulter queãt. Cui quidem ſententiæ libenter ego ſemper acquieui: primum quia non ſolum erga tantos uiros, tamq; bene atque egregie de uniuerſa uita hominũ meritos, uerum etiam erga alios omnes, qui humano generi præcipuam aliquam utilitatem afferre tẽtarint, eam reuerentiam adhibẽdam duco, ut ſi quid erraſſe uideantur, diſsimulandum ac boni conſulendum: & ſi qua in re inter ſe diſsideant, non calumniandum, ſed*

meliorem in partem, modò ſine euidenti aliqua à ue ro diſcrepantia id liceat, interpretandum eſſe exiſtimem: quippe cum etiã ſi ipſi fortaſſe unam & eãdem rem alio atq; alio modo ſumendo diſcordes eſſe uoluiſſent, ueritas tamẽ rei eſſet, quæ ipſos ad cõcordiam induceret: τῷ γὰρ ἀληθεῖ, *ut ipſe inquit Ariſtoteles,* πάντα συνᾴδει: *atque ita fieret, ut uerendum non eſſet, ne ſi alterum ex ſummis his ac grauißimis philoſophiæ authoribus laudaremus, iniuria aliqua alterius id efficeretur: ſed è contrario alterius uel cumulatißima commendatione alterum quoque celebrari atque extolli neceſſe eſſet. Deinde illud etiam me nõ mediocriter mouebat, quòd cũ non tam uerba, quàm facta in uniuſcuiuſque rei conſideratione attendenda arbitrer, nonnullos ex Platonicis uidebam etiam uerbis id expreßiſſe, & præcipue Simpliciũ, qui nõ ad eloquendi modum, ſed ad ſententias ſpectandum, atque ita duorum horum philoſophorum conſenſum inquirendum aſſerit. cum enim duplex confirmandi ratio ſit, una quæ ab intellectu, altera quæ à ſenſu progreditur, apud eos qui cum ſenſu uiuunt, Ariſtotelem à ſenſu ſumptis demonſtrationibus diſputare propoſuiſſe, ita ut diuina etiam, & ea quæ naturam corruptioni obnoxiam excedũt, eo modo pertractet, quo ad naturam & ſenſum reſpiciunt: Platonẽ uerò morem Pythagoricum ſequutum naturalia quoq; ad*

diuina

diuina ſubleuando inueſtigare:ita ut cum re in pleriſque conſentiant, uerbis diſcordes eſse uideantur. Pleroſque uerò alios, quin etiam ipſum Ariſtotelē re ipſa idem cōfirmaſse conſpiciebā. Nam & ipſe cum uiginti annos diſciplinæ Platonicæ operam dederit, in eo quantū Platoni tribueret, quantiq́; doctrinā Platonicam faciendā putaret, mihi uidetur ſignificaſſe: ut diuerſa ab eo ſentire ita temere cēſendus non ſit. & qui poſtea ſubſequuti ſunt Platonici ferè omnes eius libris explanandis ſummum ſtudium impenderunt, non diuerſum proculdubio negocium à profeſſione ſua ſe eſse ſuſcepturos rati, ſi ea explicaſsent, quæ à principe familiæ ſuæ iam ſtudioſe ille didiciſſet. Nam ut omittam cæteros, quos in præſentia longùm eſset commemorare, duo hi qui præ manibus ſunt, quàm locupletes ad idem comprobādum teſtes accedunt? Quorum alter tantum abeſt, ut alienam à ſe Ariſtotelis philoſophiā exiſtimarit, ut eā & quinque uocum additione quodā modo amplificare, & explanationibus illuſtrare conatus fuerit. Duas enim in eius categorias, quæ prædicamenta appellant, cō-mentationes conſcripſit: unam, qua breuiter ſimplicem authoris ſententiam per interrogationem & reſponſionem explicauit: quam nos in præſentia nacti dedimus operam, ut cum Latinis quoque communicaretur: alteram ſeptem libris elaboratam ad Ge-

dalium inſcriptis, quibus omnes obiectiones & ſolu tiones, quæ ad huiuſcemodi cōſiderationem ſpectabant, abſolutiſſime, ut Simplicius teſtatur, fuerat cō plexus. In naturalis etiam audientiæ libros explana tiones edidit, ex quibus extant nonnulla. Quin etiam ſicut qui librorum eius enumerationem faciūt, memoriæ prodiderunt, peculiare uolumen in ſeptem libros diſtinctum conſcripſit, quo unam & eandem Platonis & Ariſtotelis ſectam eſſe confirmaret. Dexippus uerò Iamblichi diſcipulus quæſtionū in eaſdem categorias dialogos ea potiſſimum de cauſa uidetur compoſuiſſe, ut ea dilueret quæ à Porphyrij præceptore Plotino Platonicæ diſciplinæ grauiſſimo & defenſore & propagatore obijciebantur, atque iccirco diſcordiæ cuiuſdā aliquibus afferre ſuſpicionem poterant. Horū nos libros tres qui extabāt, etiā ipſos è græcis à nobis conuertendos, ac Porphyrij libello, quippe qui eiuſdem eſſent argumenti, adiungendos cenſuimus. Qua in re operæprecium quoque facturū me eſſe exiſtimaui, ſi id ſtuduiſſem, ut tam præclara duorum horum Platonicorum de Ariſtotele teſtimonia tuo nomini illuſtriſſime Legate dicata in lucem prodirent: qui cum in ea dignitatis amplitudine conſtitutus ſis, ut grauiſſimis negocijs, quæ tibi à ſummo Pontifice identidem gerenda cōmittuntur, ſemper ſis diſtrictus, nō modo egregiā philoſophādi

rationem

rationem nunquam intermittas, uerũ etiam in ea ita excellas, ut hãc de qua agebamus, philoſophorũ cõcordiã in te ipſo manifeſtiſſime præ te ferre uidearis. Nemo *enim eſt qui in* Ioannis Caſæ *eruditiſſimis ſcriptis, quæ maxima cum omniũ admiratione circũferũtur, ſicut copiam & eloquentiam* Platonis, *ita* Ariſtotelis *acumẽ & ingeniũ non agnoſcat, ac ſuſpiciat.* Accedit *ſumma morũ integritas, atq; humanitas ſingularis, ob quã merito deuinctus tibi eſſe uel alienus unuſquiſque debet: nedũ ego, qui te ſemper ob eximias uirtutes & antea fama celebrem abſentem ſummopere diligebã, & nũc præſentem ita colo ac ueneror, ut beneuolentia erga te & obſeruantia nemini cedã: ut hac quoq; de cauſa mihi nõ eſſe committendũ duxerim, quin aliquo laboris mei munuſculo, qualecunque id fuiſſet, mei in te animi affectum ſi non exprimerem, ſaltem aliqua ex parte ſignificarem.* Vale.

IN PORPHYRIVM INDEX.

CVR *categoriarum, hoc eſt prædicamentorũ nomine liber inſcribatur.* 9

Cur *ante topica, aut de generibus entis, aut de decem generibus inſcriptiones non ſint admittendæ.* 10

Cur *de prædicamentis inſcriptio ſit accommodata:*

ubi etiam de nominibus primæ & ſecundæ impoſitionis, & propoſito libri. 12
De *propoſito libri ex* Hermini *ſententia.* 13
Cur *ante prædicamentorum doctrina quædam alia exponantur.* 13
Quo modo æquiuoca, uniuoca, multiuoca, diuerſiuoca, & denominatiua exiſtant. ibidem.
Cur *de æquiuocis, uniuocis, & denominatiuis tãtum hic mentio fiat.* 14
Cur *prius de æquiuocis agat.* ibidem.
Cur *nõ de æquiuocatione agat, ſed de æquiuocis.* 15
Aequiuocorum *diffinitio.* ibidem.
Cur *cum alia multa æquiuoca ſint, de ſolo nomine meminerit.* ibidem.
Quo modo ſolum nomine commune dicatur. ibidẽ.
Quo modo nomen dicatur commune, & quot modis commune dicatur. 16
Cur *dictum non ſit ratio ſubſtantiæ diuerſa, ſed additum ſit, iuxta nomen.* ibidem.
Cur *non dictum ſit ratio ſecundum nomen diuerſa, ſed additum fuerit ratio ſubſtantiæ.* 18
Quot modis æquiuoca ſumantur. ibidem.
Quo modo tranſlatio ab æquiuocatione differat. 20
Vniuocorum *diffinitio.* 21
Multiuocorum *diffinitio.* ibidem.
Diuerſiuocorum *diffinitio.* ibidem.

Denominatiuorum diffinitio. 22
Ad denominatiua cõſtituẽda quot requirãtur. ibid.
Propoſitũ libri de ſimplicibus dictionibus eſſe, & quæ dicantur cum complexione, & quæ ſine. 23
Quænam ſit minima & maxima generũ diuiſio. 23
Quo modo minima diuiſio in quatuor exiſtat. 24
Quod Ariſtoteles pro ſubſtantiæ & accidentis, uniuerſalis item & particularis nominibus deſcriptionis eorum rationibus uſus ſit. 25
De ſubſtantia uniuerſali. 27
De accidenti particulari. 28
De accidente uniuerſali. ibid.
De ſubſtantia particulari. ibid.
Quid ſit eſſe in ſubiecto, & quot modis dicatur quicpiam eſſe in aliquo. 29
Quòd diuiſio ab Ariſtotele ſubſtantiæ & accidentis uniuerſalis & particularis per decuſſationem fiat. 30
Quo modo quod eſt in loco, nõ ſit in ſubiecto. 31
Quo modo odor nunquam ſit ſine ſubiecto. ibid.
Quid ſit dici de ſubiecto. ibid.
Quo modo cum ſpecies de homine prædicetur, de ſocrate dici non poſſit. 32
De differentijs. 33
Differentiam non ſemper de pluribus differentibus ſpecie dici. 34

Non ſemper ſpeciem de pluribus differentibus numero dici. 34
Quæ ſint diuerſa genera & ſubalterna. ibid.
Quo modo ſubalternorũ eædem interdum, interdum non eædem ſint differentiæ. 35
Quænã differentiæ ſuperioris de inferiori omnes, & quæ non omnes prædicentur. 36
Diuiſionẽ in maxima eſſe potius enumerationẽ. 37
Quæ ſint cum cõplexione, & ſine conplexione. 38
Cur nullius ex decem generibus eſſe diffinitio queat. ibid.
Ex prædicamẽtorũ cõpoſitione propoſitio exiſtit. 39
DE SVBSTANTIA, *& cur primum de ea diſputet.* ibid.
De qua ſubſtantia in prædicamentis agatur. ibid.
Diuiſio ſubſtantiæ in primas & ſecundas. 40
Primæ ſubſtantiæ deſcriptio. ibid.
Cur indiuidua ſubſtãtia maxime proprie, & primo, & maxime ſubſtantia dicatur. ibid.
Secundæ ſubſtantiæ quæ ſint. 41
Cur genera & ſpecies primæ ſubſtantiæ potius non appellentur, quàm indiuidua. ibid.
Quæ ſpecies & genera ſecundæ ſubſtantiæ ſint. 43
Cur genera & ſpecies ſubſtantiarum ſecundæ ſubſtantiæ appellentur. ibid.
Species magis ſubſtantia quàm genus quo modo ſit.

ſit. 44

Neq; ſpecies inter ſe,neq; genera, neque primæ ſubſtãtiæ altera quàm altera magis ſubſtãtia eſt. ibid.

De proprio ſubſtantiæ, & quot modis proprium dicatur. ibid.

In ſubiecto non eſſe non ſolis ſubſtantijs eſſe proprium. 45

Omnia ex ipſis uniuoce dici non omnibus ſubſtantijs eſt proprium. 46

Differentiã eſſe qualitatem eſſentialem. ibid.

Hoc quiddã ſignificare non omnibus ſubſtãtijs conuenit. 47

Quo modo homo & animal qualitatem ſignificent. ibid.

Nihil ipſi eſſe contrarium non ſolis ſubſtantijs conuenit,ſed etiam quantitati. 48

Non admittere magis & minus non ſolius ſubſtantiæ proprium eſt. ibid.

Proprium ſubſtantiæ ut una & eadem numero cum ſit,ſuſceptrix ſit contrariorum. 49

Solius ſubſtantiæ proprium ut ſuſceptrix ſit contrariorum. ibid.

Quo modo omnis etiam ſubſtantiæ ſit proprium, ut ſuſceptrix ſit contrariorum. ibid.

DE QVANTITATE, *cur poſt ſubſtantiam primo ſubſequatur.* 51

Quantitatis diuiſio,& quòd eiuſdem rei multæ eſſe diuiſiones poßint. 51
Diſcreta quantitas quænam ſit. 52
Oratio diſcreta quantitas eſt. ibid.
Continua quantitas quænam ſit. 53
De ſuperficie. ibid.
De corpore. ibid.
De loco quo modo ſit quantitas continua. 54
De tempore quo modo ſit quantitas. ibid.
Quæ ſint ea quæ poſitionem habeant, & quæ non habeant. 54
Quantitates ex accidenti quæ ſint. 56
De motu quòd ſit quantitas ex accidenti. ibid.
Quantitati nihil eſt contrarium. 57
An in loco ulla ſit contrarietas. ibid.
Magnum & paruum neque quantitates definitas eſſe neque contraria. 58
Magnum & paruum, multum & paucum non eſſe quantitates,ſed ad aliquid. 59
Non ſuſcipere magis & minus quantitatis ſolius nō eſſe proprium. 61
Quod æqualis uel inæqualis dicatur,proprium quantitatis eſſe. ibid.
DE IIS QVAE SVNT AD ALIQVID, cur poſt quantitatem primo ſubſequantur. ibid.
Quænam ſint ad aliquid. 62

Non omnia ad aliquid ad eundem caſum dici, immo aliqua ne ad caſum quidem ullum dicuntur. ibid.

Differentia eorum quæ ad eundẽ caſum dicuntur. 63

Cur recũbere, ſtare, & ſedere ad aliquid nõ ſint. 64

In quibus ex ijs quæ ſunt ad aliquid, ſit contrarietas & in quibus non. ibid.

Magis & minus non omnia quæ ſunt aliquid admittunt. 65

Proprium eorum quæ ſunt ad aliquid dici ad ea quæ reprocantur. 65

Accommodate faciendam attributionem, ut reciprocatio fieri omnium poſsit. 66

Quo pacto nomina fingenda ſi deſint, ut accommodate fieri attributio poſsit. ibid.

Quid obſeruandum in aſsignatione accommodate facienda. 67

Quæ ſunt ad aliquid, ſimul natura ſunt. 68

De prioribus & poſterioribus natura. ibid.

De ſcientia & ſcibili, ſenſu & ſenſibili quòd ſimul natura ſint. 69

Ex data diffinitione eorum quæ ſunt ad aliquid, quæ abſurditas ſequatur. 71

Ex aſsignata diffinitione fieri nõ poſſe, quin ſubſtantia aliqua ſit ad aliquid. 72

Altera uerior diffinitio eorũ quæ ſunt ad aliquid. 73

Qui unum præfinite norit in ijs quæ ſunt ad aliquid,

etiam alterum cognoſcet. 75
DE QVALI SEV QVALITATE, *cur ita facta inſcriptio ſit.* 76
Qualitatis deſcriptio. 77
Qualitas quo modo non ſit æquiuoca etiam ſi multis modis dicatur. ibid.
Quænã ſint qualitatis ſpecies, & quòd habitus & diſpoſitio ſit una ſpecies. 78
Secunda qualitatis ſpecies naturalis potentia uel impotentia. ibid.
Tertia qualitatis ſpecies paßiuæ qualitates & affectiones. 79
Affectiuæ qualitates, & affectiones in anima. 80
Tertia ſpecies qualitatis quo modo à prima & ſecunda differat. ibid.
Quinta ſpecies qualitatis figura & forma, & quo modo figura alio modo qualitas, alio quantitas ſit. 81
Quæ forma qualitatis ſpecies ſit. ibid.
Cur raritas & denſitas, aſperitas & læuitas nõ ſint qualitates. 82
In quibus qualitas nomen non habeat, ſed quale: uel non quale, ſed qualitas. ibid.
Contrarietatem eſſe in qualitate, ſed non omni neque ſola. 83
Quo modo priuationis genus inquirendum ſit. 84

Quæ

Quæ qualitates magis & minus ſuſcipiant. 84

Qua regula in exploranda ſuſceptione magis & minus utendum ſit. 85

Propriũ qualitatis eſſe ſimile & diſsimile dici. 86

Habitus quo modo eſſe & qualitas & ad aliquid poſsit. *ibid.*

DE FACIENDO ET PATIENDO. 87

DE EO QVOD EST SITVM ESSE. 88

DE EO QVOD EST QVANDO, ET VBI, ET HABERE. *ibid.*

PORPHYRII IN ARISTOTELIS *prædicamenta, per interrogationem & reſponſionem breuis explanatio,*

Ioanne Bernardo Feliciano interprete.

Cur categoriarum, id eſt prædicamentorum nomine liber inſcribatur, Cap. I.

INTERROGATIO.

QVA *de cauſa cum in cõſuetudine ſit, ut* κατηγορία, *id eſt accuſatio uocetur ea, quæ criminãdo in iudicijs uerſatur, cui defenſio opponitur: Ariſtoteles, qui docere non uult, quo pacto aduerſarios apud iudices accuſemus, ſed aliud quidpiã, quod hoc nomine appellari apud Græcos minime conſueuit, nouo hoc categoriæ & inuſitato uerbo librũ ſuũ inſcripſit?* RESPONSIO. *Propterea quòd conſuetudo cum res quæ in prõptu ſunt, & facilia declaret, ad eas ſignificandas uerba ex cõmuni uſu mutuatur. Philoſophi uerò, quia abdita ac pleriſque ignota exponunt, nouis uocabulis indigent ad ea exprimenda: atque idcirco uel ipſi uerba noua & inſueta finxerunt, uel poſitis in aliud ſignificatum detortis abuſi ſunt, ut res à ſe excogitatas & inuentas explicarent.* INTERROG.

Exemplo nobis hoc declara, quod dicis. RESP. Ariſtoteles cum animaduertiſſet quaſdã ſpecies rebus ſuperuenire, quando id quod uel à natura, uel ab arte fit, proprium finem cõſequitur: quemadmodum quando ſemen animalis iactum à natura, motum atque abſolutum, equus exẽpli cauſa euadit: ubi uidelicet iam animatum eſt effectum, & animati proprietates iam accepit: animã ἐντελέχειαν, id eſt perfectihabiã nuncupauit, ex eo quòd ſemen in finẽ proprium deductum animal perfecerit. Quãdo item ab artifice æs in ſtatuam conformatum eſt, ἐντελέχειαν, id eſt perfectionem, ſpeciem, & formam æri ab artifice inductã appellauit. Ipſe enim nomen hoc ἐντελεχείας, id eſt perfectihabiæ ad huiuſcemodi actũ ſignificandum finxit, quod in uſu antea non erat. Capitatum item, quod de alio dici conſueuerat, ipſe de eo quod habet caput, præter conſuetudinẽ uſurpat, capitatæ rei caput accõmodatius dici aſſerens, quàm animalis. Nam caput habẽtis ſignum eſt capitatum: quippe cum capitati caput ſit: propterea quòd non omnia animalia caput habent: cuiuſmodi ſunt echini & urticæ marinæ, & id genus cætera. Vnde etiã ipſe inquit: Interdũ uerò etiam nomina fingere opus eſt. Sic igitur cum nomen categoriæ de accuſatione, quæ oratione in dicendis cauſis fit, uſitate diceretur, ipſe dictionum res ſignificantium denuncupationes

categorias,

categorias, id eſt prædicamenta appellauit. Quarè omnis ſimplex dictio ſignificatiua, cum de ſignificata re dicitur, prædicamẽtum uocatur. Vtputa, cum res ſit lapis hic qui monſtratur, & tangitur, & uidetur, cum de eo dicimus, hæc res lapis eſt: hæc dictio lapis, prædicamẽtum eſt, quippe cum talem rem ſignificet, & de lapide, quæ res eſt quæ monſtratur, denuncupetur. Atque eodem modo in cæteris.

Cur ante topica, aut de generibus entis, aut de decem generibus inſcriptiones non ſint admittendæ. Cap. II.

INTER. *Nunquid igitur prædicamẽta tãtum inſcripſit huic libro, aut etiã ut alij, decẽ prædicamẽta?* RESP. *Nequaquam.* INTER. *Cur dixiſti nequaquam?* RESP. *Quia alij ante topica, alij de generibus entis, alij de decẽ generibus inſcripſerũt.* INTER. *Nunquid rectè id fecerunt?* RESP. *Minime.* INTER. *Oſtende quæſo, quænam uniuſcuiuſque ex his inſcriptionibus abſurditas ſit.* RESPON. *Ante topica quidẽ abſurde inſcriberetur.* INTER. *Qua de cauſa?* RESP. *Cur enim ante topica, & non potius ante reſolutoria, & ante librum de interpretatione inſcribi deberet? non enim ob topicorum doctrinam prædiſcenda ſunt prædicamenta, ſed ob reſolutoriorũ etiam & categoricarum propoſitionum cognitionem, & reliquas omnes ferè*

diſciplinas: quippe cum maxime elementalis, & introductorius ad omnes philoſophiæ partes liber hic ſit, & magis naturalem ſcientiam præcedere, quàm topicam debeat: naturæ enim opus ſubſtantia, quantitas, qualitas, & reliqua ſunt. De generibus autem entis, aut de decem generibus inſcriptio nullo modo facienda eſt. INTER. *Cur nam?* RESP. *Quia entia & eorum genera, & ſpecies, & differentiæ res ſunt, non uoces: Ariſtoteles uerò, ubi decem hæc enumerauit, ſubſtantiam, qualitatem, quantitatem, & cætera, ſubiungit, unumquodque ex antedictis ipſum per ſeipſum in nulla affirmatione dicitur, ſed ex horũ inter ſe connexione affirmatio efficitur. Nã ſi horum connexio affirmationẽ facit, affirmatio autem in uoce ſignificatiua, & oratione enũciatiua eſſentiam ſuam habet, nequaquam de generibus entis eſſe tractatio hæc poteſt, neq; omnino de rebus, quatenus ſunt res, ſed potius de uocibus, quæ res ſignificent. Non enim rerum ipſarum connexio affirmatio eſt, ſed uocũ quæ res ſignificant. Quin ex uerbis etiã ipſius idem colligitur, cum inquit: Eorum quæ ſecũdum nullam cõnexionem dicuntur, unumquodq; aut ſubſtantiam ſignificat, aut quantitatem, & quæ ſequũtur. Si enim de rebus eſſet ipſi ſermo, nequaquã dixiſſet, aut ſubſtantiam ſignificat: quippe cum non res ſignificent, ſed ſignificentur.*

Cur de prædicamentis inſcriptio ſit accommodata: ubi etiam de nominibus primæ & ſecundæ impoſitionis, & propoſito libri. Cap. III.

INTER. At *uerò inſcriptionem non eſſe neque ante topica, neque de generibus entis, neq; de decem generibus, ſatis ſupérque declaratum à te eſt.* Nunc *de prædicamentis eſſe inſcribendum oſtende.* RESPON. Sed *illud quidem demonſtrari non poſſet, niſi prius propoſitum libri quodnam ſit, fuerit explicatum.* Nam *ſi id cõſtabit, inſcriptionem quoque de prædicamentis accommodatam eſſe facile perſpiciemus.* INTER. Propoſitum *igitur tractationis libri huius expone.* RESPON. Dicendum *itaque hoc pacto eſt: cum ad res in mundo expoſitas ſignificandas, ac manifeſtandas homo idoneus euaſerit, eo deuenit, ut uoce etiam ſingula quæque nominaret, atque exprimeret. atque ita primus uſus dictionum ac uerborum ipſi extitit, ut uocibus quibuſdam, ac dictionibus unamquanque rem ſignificaret.* Qua *quidem uocum prima ſignificatione hãc rem ſcamnum, illam hominem, aliam circulũ, quandam ſolem appellauit.* & *item aliam colorem album, aliam nigrum: numerum aliam, aliam magnitudinem, aliam bicubitalem, aliam tricubitalem uocauit: atque in hunc modum ſingulis rebus nomina quædã impoſuit, quæ huiuſcemodi uocum ſonis ipſas*

ſignificarent, atq; indicarent. Vbi uerò prima hac ſignificatione dictiones quædã quaſi rerũ ipſarum ſigna conſtitutæ eſſent, rurſus homo ſecunda animaduerſione uſus, ad eaſdem contẽplãdas reuerſus, eas, quæ talem formam haberent, ut articulis huiuſmodi coaptarẽtur, nomina appellauit: alias uerò cuiuſmodi eſt deambulo, deambulas, deambulat, uerba nuncupauit: quaſdã formas uocum ſecundis his nominum & uerborum appellationibus exprimens. Quapropter quòd quædam hæc res aurũ uocetur, quódque huiuſmodi materia ita effulgens Sol fuerit appellata, primæ nominũ impoſitionis fuit: quòd uerò dictio hæc, aurũ, nomen eſſe dicatur, illud ſecũdæ eſt impoſitionis, atq; eius quæ certæ cuiuſdã dictionis formã ſignificat. Propoſitũ igitur libri eſt de prima dictionũ cõpoſitione, quæ res ipſas exprimit. eſt ſiquidẽ de uocibus ſignificatiuis ſimplicibus, quatenus rerũ ſunt ſignificatiuæ, atque illis quidẽ nõ numero, ſed genere tantũ inter ſe differentibus. Nam tam res, quàm dictiones numero ferè infinitæ ſunt. Sed ipſe de dictionibus, quæ numero differũt, diſſerere minime propoſuit. Cum enim quæ multa numero ſunt, unũ ſint uel ſpecie, uel genere: fit ut infinitas rerũ, & uocũ, quæ res ſignificant, decẽ generibus cõprehendatur. Quocirca cũ decẽ generalibus differẽtijs ea quæ ſunt, cõprehendãtur: decẽ quoq; uoces, quæ ipſa ſignificant,

ſint,

ſint,neceſſe eſt,decē generibus etiam ipſæ contentæ. Decē igitur dicūtur prædicamenta genere uidelicet: non ſecus atq; ipſæ res genere decē ſunt. Vnde, quia de uocibus ſignificatiuis propoſitum libri huius eſt, quatenus ſignificāt,quæ quidē diuerſæ genere ſunt: nūcupare res de aliquo ſignificato denuncupare,hoc eſt prædicare dixerunt:cū dictio uidelicet ſignificatiua de rebus diceretur. Atq; iccirco merito denūcupationes,ſeu prædicamēta traditionē de ſimplicibus dictionibus inſcripſit:quæ quatenus ſignificatiuæ ſunt, ex prima impoſitione in unoquoque genere cōſiderarētur. INTER. *Sed quo pacto ſi de uocibus ſignifitatiuis tractatio hæc eſt,de rebus tota ipſi eſt diſputatio?* RESP. *Quia ſane uoces cū ſimiles nūcio ſint, res enunciāt,ex rebusq; quas enūciāt,differētias ſumunt,ut ex quibus neceſſarium uſum habent,ea neceſſario conſiderētur:atq; ita ex generalibus differentijs quas enunciant uoces, ipſæ quoq; diuerſitatē in genere conſequantur. Rerum igitur genere diuerſarum inquiſitio obiter incidit. De uocibus uerò ſignificatiuis, ſicut dictum eſt, præcipua eſt diſputatio.* INTERROG. *At ſi hic ſignificatiuas uoces in decem genera diſtinxit,quo modo in libro de interpretatione eaſdem in nomen & uerbum diuidit?* RESPON. *Quia hic de prima dictionum impoſitione,qua res ſignificantur, diſputatio inſti-*

tuta eſt: in libro de interpretatione uerò de ſecũda agitur. Non *enim ibi de dictionibus res ſignificantibus, quatenus ſignificatiuæ rerum ſunt, ſermo habetur, ſed de dictionibus formam uocum ſignificantibus, quatenus formæ eiuſmodi ſunt.* For*ma ſiquidem uocis eſt, ut uel nomen ſit, uel uerbum: necnon ut propria ſit, uel translatitia, uel alioqui figurata, ad ſecundam de uocibus tractationem, non ad primã pertinet.* INTERROG. N*unquid alij qui de prædicamentis ſcripſere, differentiam hanc omnes agnoſcunt?* RESPON. M*inime.* Non *enim alij de generibus eorum quæ ſunt, principalem eſſe hic tractationem exiſtimarent: alij uerò contradicerent diuiſione illorum reprobata: quippe quæ multa prætermitteret, & non complecteretur, uel etiam econtrario redundaret.* INTER. Q*uinam iſti ſunt?* RESP. A*thenodorus &* Cornutus, *qui ea quæ de dictionibus in quæſtionem ueniunt, quatenus dictiones ſunt, cuiuſmodi ſunt propria & figurata, & id genus cætera: ſunt enim differentiæ dictionum, quatenus ſunt dictiones, in medium producentes, ac dubitantes cuiuſnam eſſent prædicamenti, & non inuenientes, mancam eſſe diuiſionẽ aſſeruerunt: quippe quæ non omnem uocem ſignificatiuam cõprehenderet.*

De *propoſito*

De *propoſito libri ex* Hermini *ſententia.* CA.IIII.

INTER. SED *omnes ne de propoſito huius prædicamentorum diſciplinæ errauerunt?* RESP. N*ullo modo .*V*erũ & Boethus in ijs quæ in prædicamenta conſcripſit, &* Herminus *breuiter hæc expoſuit.* INTER. R*efer quæſo quæ* Herminus *dicat, quandoquidem breuibus inquis fuiſſe explicata.* RESP. H*erminus inquit, propoſitum hic eſſe neq; de primis quæ in natura rerum ſunt, & maxime generalibus generibus, propterea quòd huiuſcemodi doctrina adoleſcentibus minime conueniat: neque quænam primæ & elementales eorum quæ dicuntur, differentiæ ſint, ut diſputatio de partibus orationis eſſe uideatur, ſed potius de dictionum prædicatione, quæ in unoquoq; genere entium ſit accommodata: ut propterea quodam modo de generibus loqui fuerit neceſſe, ad quæ eorum quæ prædicarentur, relatio efficiebatur.* F*ieri enim non poteſt, ut accommodata unicuique rei ſignificatio agnoſcatur, niſi aliqua rei ipſius cognitio anticipet.* I*ccirco libri inſcriptio eſt prædicatio, ſeu denuncupatio, quæ uidelicet unicuique rerum generi exprimit ſignificationem.* Q*uod autem decem numero genera ipſa ſint, procedens diſputatio manifeſtabit.* N*am inde etiam prædicamentorum idem numerus extitit.* Q*ui uerò de decem generibus librum inſcribit, is neque ab-*

ſurde id facit, ſi tantum ad relationem quam uoces ad genera habent, ſpectet, & non principali ratione de decem rerum generibus eſſe intelligendum putet.

Cur ante prædicamentorum doctrinam quædam alia exponantur. Cap. V.

INTER. SI *de decem prædicamentis diſputatio eſt, cur nõ ab his ſtatim à principio doctrinæ exordiũ ſumpſit, nõ ab æquiuocis, & uniuocis, & denominatiuis? nam hoc pacto mihi quidẽ ei eſſe ſimilis uidetur, qui aliud cum promiſerit, aliud dat.* RESP. *At neque quia ſuperuacuus ſit, neque quia propoſitæ rei fuerit oblitus, de his prius loquitur, ſed ut quæ neceſſaria erant ad prædicamentorum doctrinam, antea exponat: ne ſi inter diſputandum docere ea ſubinde cogatur, digrediendum ipſi ſit, atque ita cõtinuatam diſſerendi ſeriem interrumpat.* Sicut *enim* Geometræ *diffinitiones quaſdam, & auctoramenta, & poſtulata, & diſtinctiones prius exponere conſueuerunt, quæ ad euidẽtiam ſequentium theorematum prædiſcenda ſunt.* Ita *etiam* Ariſtoteles *prius de æquiuocis, uniuocis, & denominatiuis doctrinam tradit, cæteraque omnia quæ ſequuntur, utiliſſima ad prædicamentorum cognitionem prædocet: quorum utilitas loco ſuo declarabitur.*

Quo modo æquiuoca, uniuoca, multiuoca, diuerſiuoca

uoca, & denominatiua exiſtant. Cap. VI.

INTER. VTILITATEM *quidem eorum quæ ante prædicamentorũ traditionem exponuntur, poſtea explicabis.* Nũc *uerò quid ſibi uelint æquiuoca & uniuoca, & ſi quid eiuſmodi ordinis eſt, quid unũ quodq; ſignificet, & unde, & quo modo extiterit, doce.* RESP. *Sciendũ eſt, unãquanq; rem & nomen & diffinitionẽ ſeu deſcriptionẽ habere.* Exempli *cauſa cũ res hæc, puta, homo, nomẽ habeat, quod eſt homo, quo ſignificatur, habet quoque inſuper diffinitionem: nam hominem eſſe animal rationale, mortale, mentis & ſcientiæ capax dicimus. quippe cum unaquæq; res & per nomen explicetur, & per orationem diffinitiuam, quæ naturam eius & eſſentiam manifeſtat: quemadmodũ cum uocem proprium ſenſibile auditus eſſe dicimus.* Cum *igitur omnis res & nomẽ & orationẽ diffinitiuã habeat, reſpectus in rebus huiuſcemodi orationũ ad nomina quatuor euadunt.* Nã *res uel in nomine & oratione cõmunicant, uel in nomine & non in oratione, uel in oratione & non in nomine, uel neq; in oratione, neque in nomine.* At *cum in nomine quidem res conueniunt, & non in oratione, æquiuoca dicuntur.* Cum *uerò & in oratione & in nomine communicant, uniuoca appellantur, hoc eſt* συνώνυμα *quaſi id exprimat uerbum, quòd* σὺν τῷ ὀνόματι. i. *ſimul cum nomine eandẽ*

quoque orationem naturæ explicatricem admittant. Cum autem orationis tantum non nominis etiã eiuſdem participes ſunt, uocantur multiuoca. At cum neque nomen, neque orationem ſuſcipiunt, diuerſiuoca nuncupantur. Tametſi quintus quoque modus accedit, cum aliqua quæ ſunt diuerſa ab aliјs fiunt, ita ut & in nomine, & in oratione quodãmodo cõueniãt, ſed transformatione differant: ea denominatiua appellantur.

Cur de æquiuocis, uniuocis, & denominatiuis tantum hic mentio fiat. Cap. VII.

INTER. NVNQVID *horum omnium meminit Ariſtoteles?* RESP. *Minime.* INTER. *Sed quorum mentionem facit?* RESP. *AEquiuocorũ, & uniuocorum, & denominatiuorum. multiuoca autem & diuerſiuoca in præſentia omittit.* INTER. *Qua de cauſa?* RESP. *Quia his opus ipſi non erat. Eorum enim quæ ad rem faciebant, mentionem tantum facit.*

Cur prius de æquiuocis agat. Cap. VIII.

INTER. A QVIBVSNAM *incepit?* RESPON. *Ab æquiuocis.* INTER. *Sed cur ab æquiuocis, & non potius ab uniuocis exorſus eſt, quæ & in nomine & in oratione communicant? Quod enim in utriſque conuenit tam nomine quàm oratione manifeſtius & clarius eſt, quàm quod nominis*

ſolius

ſolius eſt particeps. RESP. *Quia ens æquiuocum eſſe Ariſtoteli uidetur, & prædicamenta æquiuoce dicuntur prædicamenta: iccirco prius de æquiuocis diſſerit.*

Cur nõ de æquiuocatione agat, ſed de æquiuocis. IX.

INTER. QVAMOBREM *uerò non de æquiuocatione, ſed de æquiuocis prius agit? cum æquiuocatio uox ſit, æquiuocæ autem res ipſæ exiſtant: tu uerò de uocibus in hoc libro non de rebus præcipuam eße tractationem aſſeras?* RESP. *Quia uidelicet dictionis nota in uoce æquiuocationem nullã facit: ſed res ſunt, quæ cum diuerſæ reperiantur, nullamque inter ſe communicationem habeant, uno tamen & eodem uocabulo nuncupantur. Prius autem quàm perſpectum fuerit res eas plures eſſe, quæ eiuſdem rationis & diffinitionis participes nõ ſint, ne ulla quidem eſſe poſſet æquiuocatio.* INTER. *Sed quid hoc facit ad id, ut non à uoce, ſed à rebus incipiendum ei fuerit?* RESP. *Quia cognoſci nullo modo poſſet rerum æquiuocatio, niſi prius res æquiuocas eſſe fuißet perſpectũ. Neceſſe igitur fuit, ut prius doceret quænam res æquiuocæ eſſent, ut æquiuocatio, atq; huiuſmodi uocabulũ innoteſceret.*

AEquiuocorum diffinitio. Cap.X.

INTER. QVO *pacto igitur Ariſtoteles æquiuoca diffinit?* RESP. *AEquiuoca dicuntur, quo-*

rum nomen ſolum commune eſt, ratio uerò ſubſtantiæ iuxta nomen diuerſa.

Cur cum alia multa æquiuoca ſint, de ſolo nomine meminerit. Cap.XI.

INTER. SED *ſi nō in ſolis nominibus eſt æquiuocatio, ſed in uerbis quoq; & in cōiunctionibus, ut in uerbo prædatur: nā & qui diripit alterū, prædatur, & qui diripitur ab altero. Cur quaſi in ſolis nominibus ſit æquiuocatio, dixit, quorum nomen ſolum cōmune eſt?* RESP. *Iccirco quia hæc uox, nomen, nō ſolum de ijs dicitur, quæ proprie nomina appellantur, quibus articulus præponi cōſueuit, ſed de omni etiā parte orationis. quippe cū quādo de uerbis etiā inquirimus, an æquiuocationē in ſe habeant, præponere articulū ipſis ſoleamus, & declinare, nō ſecus ac nomina, quæ uno ſolo caſu prædita ſint. dicimus enim cū articulo τὸ ἀνδραποδίζεσθαι, hoc quod eſt prædari, æquiuocū cū ſit &c. Sūptū igitur eſt hic nomē, quod cōmuniter de omni parte orationis intelligitur.*

Quo modo ſolū nomen cōmune dicatur. Cap.XII.

INTER. RECTE *quidē quo pacto ſumptum hic nomen ſit, expoſuiſti. Sed quod inquit, ſolum, ſcire cupio quo modo ſit accipiendū. Nunquid ita, ut unum ſignificet, quemadmodū dicere cōſueuimus, ſolus eſt mundus, hoc eſt unus? an in eam ſignificationem, ut ad alterius diſtinctionem ſpectet: ſicut cum dicimus,*

iſte

iſte tunicam ſolam habet: ubi ſubintelligendū eſt pallium eum, aut tale quidpiā non habere? RESP. *Solum hic ad diſtinctionem eſſe poſitum aſſero.* INTER. *Cuiuſnam?* RESP. *Diffinitionis. Nā cum omnem rem & nomē & diffinitionē habere diximus, ſolum hic ad diſtinctionē diffinitionis ſumptū eſt: quippe cum æquiuoca nomen tantum cōmune, nō etiam rationem diffinitiuam habeant.*

Quo modo nomen dicatur commune, & quot modis commune dicatur. Cap. XIII.

INTER. SED *cōmune quo pacto eſt accipiendum? prius tamen quot modis cōmune ſumatur expone.* RESP. *Multis modis. Nam cōmune dicitur, quod in partes diuiſibile eſt, ut panis & uinū, ſi unū ex ijs ſit, quæ diuidātur: pecuniæ item cōmunes in eo ſunt, quòd diuidi in partes poſſunt. Cōmune etiā appellatur, quod licet in partes diuidi nō poßit, in uſum tamen à multis ſumitur, ut equus & ſeruus, qui pluribus fratribus in uſum cedit. Illud quoq; dicitur cōmune, quod præoccupatione alicuius fit, & poſt uſū in cōmune iterū redit: cuiuſmodi eſt balneū, & theatrum. Accedit aliud cōmunis ſignificatū, cum totum ſimul in uſum multorum euadit abſq; ulla diuiſione. Ita enim uocis præconis omnibus ijs qui ſunt in theatro, communis uſus eſt: quæ in ſingulos qui adſunt, in minima diuidi nullo modo poteſt.* INTER. *Sed quo*

ſignificato cõmune hic ſumitur? RESP. *Eo quod ultimo loco commemoraui, cum uidelicet communis uſus multis ſimul efficitur rei, quæ nulla diuiſione admiſſa integra permanet. Vox enim hæc, Aiax, communis uſum exhibet eadẽ tã de Oilei, quàm de Telamonis filio ſumpta, atq; indiuiſa in utroq; ſeruata.*

Cur dictum non ſit ratio ſubſtantiæ diuerſa, ſed additum ſit, iuxta nomen. Cap. XVI.

INTER. QVO *modo quidem dicta ſint æquiuoca, quorum uidelicet ſolum commune nomen eſt, clare explicaſti: quod uero ſequitur, ratio autẽ ſubſtantiæ iuxta nomen diuerſa, nobis declara. ac primũ cur adiunxerit, ratio ſubſtantiæ iuxta nomen diuerſa, & non ſatis ipſi fuerit, ſi dixiſſet, ratio ſubſtãtiæ diuerſa?* RESP. *Ea cauſa, quia neque eſſe quidem poſſet uera diffinitio, niſi iuxta nomen aßignaretur, & nomini eſſe cognata.* INTER. *Dic quæſo quod inquis, paulò apertius.* RESP. *Superius iam diximus rem omnẽ aut nomine, aut ratione ſeu oratione diffinitiua ſignificari. diffinitiua autem ratio cognata nomini eſſe debet, ita ut rem eatenus explicet, quatenus nomine eo ſignificatur: quemadmodum hæc ſubſtantia. ſit autem exempli cauſa homo ſubiectus, uocatur homo, & item animal, ſignificatione eius uno nomine comprehenſa. ſi uero oratione quæ æqualem nomini uim habeat, exprimere*

eſſentiam

eſſentiã eius uelimus, & animal rationale mortale, & ſubſtantiam animatam ſenſibilem eum eſſe dicemus. Sed quatenus homo appellatur, conuenientem nomini eam rationem aßignabimus, quæ animal rationale mortale eum eſſe inquit: quatenus uerò animal, ſubſtantia animata ſenſibilis nomini correſpondebit. Si igitur ſubiectam ſubſtantiam hominem uocaueris, tum ipſam nomine ita expreſſam, oratione etiam uelis explicare, & dicas ſubſtantia animata ſenſibilis, uerũ id quidẽ dixeris, nõ tamen cõuenientem nomini diffinitionẽ aßignaueris, ſed ſuperuacue & erratice. INTER. *Sed quid eſt quod inquis, ſuperuacue & erratice?* RESP. *Quia diffinitiones cũ nominibus debent reciprocari. Reciprocari autẽ eſt adæquari, & neq; redũdare, neq; deficere. ut ſi quid eſt homo, id animal quoq; eſt rationale mortale. uerum eſt.* INTER. *Sed reciproca, & uide an ſimili modo uerũ ſit.* RESP. *Et ſi quid eſt animal rationale mortale, idem quoq; homo eſt. uerum etiam hoc eſt. Præterea ſi quid eſt homo, id ſubſtãtia quoq; eſt animata ſenſibilis. uerum eſt.* INTER. *Reciproca.* RESP. *Si quid eſt ſubſtantia animata ſenſibilis, eſt etiã homo. hoc profecto falſum eſt. ecce enim, bos ſubſtantia eſt animata ſenſibilis & non eſt homo.* INTER. *Quid igitur in cauſa eſt?* RESP. *Id proculdubio, quòd animal rationale*

mortale ad nomen hominis aſsignatũ eſt: unde nulla differentia eſt, ſiue ſubſtantiam hanc, quæ eſt homo, animal rationale mortale eſſe, ſiue animal rationale mortale eſſe hominem dixerimus. quippe cum oratio diffinitiua, quæ eſt animal rationale mortale, cum nomine hominis æqualem uim habeat. At ſi hominem dixeris, & orationem diffinitiuam eius ſubſtantiam animatam ſenſibilem ſubiunxeris, non iuxta nomen hominis quod poſitum eſt, eam aſsignabis. Omnis igitur diffinitio, ſi recte aſſignari debet, iuxta nomen, hoc eſt conueniens nomini aſsignanda eſt. Nam quòd hoc in omni diffinitione obſeruari opus ſit, uniuoci quoq; diffinitio declarat, & ipſe etiam Ariſtoteles, cum diffinitiuam rationem iuxta nomen aſsignandã eſſe ubique præcipiat. Quando igitur, cum & Oilei filius, & Telamonis Aiaces appellentur, utrique quinam ſint diffinire uolens, dixeris de Oilei quidẽ filio, hic eſt Aiax Oilei filius, genere Locrenſis: de altero uerò Telamonis, hic eſt Aiax Telamonis filius, Salaminius natione: perſpicuum eſt, te hic nomine Aiacis communiter in utriſque uſum fuiſſe: uterque enim Aiax nominatur: in aſsignãda uerò deſcriptione, quæ loco diffinitionis eſt, alterã Aiacis Locrenſis, alterã Salaminij diffinitiuam ſeu deſcriptiuam rationem attuliſſe. At ſi utroſque homines appelles, diuerſa nullo modo ad

nomen hominis diffinitione in utriſque uteris:quippe cum utriq; quatenus homines ſunt, cõmune hominis nomen habeant, cui conſentanee animalia rationalia mortalia eos eſſe communiter aſſeres.

Cur non dictum ſit ratio ſecundũ nomen diuerſa,ſed additum fuerit, ratio ſubſtantiæ. Cap. XV.

INTER. QVOD *quidem particula hæc,iuxta nomen, non in ſola æquiuocorum diffinitione adiuncta ſit, ſed neque alio quidem modo aßignari recte alicuius diffinitio poßit, niſi nomini diffinitiua ratio conueniens ſit, optime explicaſti.* Sed *illud inſuper quæſo manifeſta,cur adiunxerit,ſubſtantiæ ratio?* Si *enim dixiſſet tantũmodo,ratio autem ſecundum nomen diuerſa, illud quidem eſſe ſatis mihi uidebatur.*

RESP. *Cum oratio ſeu ratio multis modis dicatur:eſt enim ratio calculãdi & ſubducendi, eſt item tam quæ ore profertur,quàm quæ animo cõcepta intrinſecus latet:inter cætera ratio etiã diffinitio dicitur. ut igitur ab alijs ſignificatis diſtinguatur, ratio ſubſtantiæ ſeu eſſentiæ dici ratio diffinitiua cõſueuit.* Q*uemadmodum cum multæ ſint drachmæ argẽteæ, aureæ,æneæ,ſi quis dicat, da mihi drachmam, quãnam petat incertum eſt: at ſi auream adiungat, & dicat, da mihi auream drachmam, tunc fit ut eam quam accipere cupit,clare diſtinguat.*Sic *cum multipliciter dicatur ratio, cum dixerit, ratio ſubſtantiæ,*

additione ſubſtantiæ, diffinitiuam rationẽ expreſsit. Ratio igitur iuxta nomen diffinitiua, & quæ eſſentiam explicat rei, quæ eſt diffinitio, diuerſa eſſe in unoquoque æquiuoco debet.

Quot modis æquiuoca ſumantur. Cap. XVI.

INTER. CVM *diffinitionem iam æquiuocorũ aßignaueris, reſtat, ut exemplum horum ſubijcias.* Nunquid *igitur unus æquiuocorum modus eſt? ut ſi uno eo modo exemplum acceperimus, ſatis ad doctrinam nobis id ſit: an pluribus modis æquiuocum ſumitur?* RESP. Plures. INTER. *Quinam?* RESPON. Vt *à ſupremis incipiamus, duo: quorum unus à fortuna, alter à cogitatione noſtra eſt. qui uerò eſt à cogitatione noſtra in plura diuiditur, in æquiuocum à ſimilitudine, à proportione, ab uno, & ad unum: qui quidem æquiuocorum modi omnes ſunt.* INTER. Sed *quodnam eſt æquiuocum à fortuna?* RESP. Illud *eſt, cum forte fortuna & ſine ulla animaduerſione, ſineque ullo noſtro conſilio res diuerſæ idem nomen cõſequuntur: uerbi cauſa,* Alexander Priami, & Alexander Philippi *filius, qui* Macedonum *dux fuit.* Hæc *ſiquidem à fortuna eſſe æquiuoca dicuntur.* Reliqui *omnes modi à cogitatione noſtra dependent.* Nam *cum animal rationale mortale hominẽ appellem, & imaginẽ hominis intuitus hominem eſſe dicam, perſpicuum ſane eſt me picturam*

eam

eam non appellare hominem forte quadam, ſed propterea quòd uiuentis hominis ſimilitudinem præ ſe fert. A *cogitatione igitur noſtra eſt, quòd & hominem uiuentem, & ſtatuam aut imaginẽ hominis hominem uocamus.* Item *cum unitatem principium numeri, punctum principium lineæ, fontem principium fluuiorum, cor animalis principium appellamus, principij nomen conſilio noſtro ex proportione omnibus his æquiuocis commune accommodatur.* Quam *enim rationem ad numeros unitas habet, eandem & ad lineas punctus, & ad fluuios fons, & ad animalia cor habere conſpicitur.* Huiuſmodi *autem demõſtrationis ratio ex proportione apud geometras appellatur.* Atque *iccirco principij & originis nomen inter æquiuoca ex proportione ſumptum eſt.* Tertius *modus æquiuocorum à cognitione noſtra eſt, cũ ab uno quodam communis diuerſis rebus appellatio exiſtit. ut cum una ſit medicina, ab ea & librum, & medicamentum, & ſcalpellum medicum appellare conſueuimus; ſed diuerſa tamen ratione.* Nam *librũ medicum uocamus, quia medicas diſciplinas continet: ſcalpellum uerò medicum, eò quòd inſtrumentum eſt ad inciſiones ex medica arte adhibendas accommodatum: medicamentum autem, quia utile medico eſt ad ſanitatem inducendam.* In *quibus quidem nomen commune cum ſit, ratio iuxta nomen quo communi-*

ter ſingula appellantur, diuerſa eſt. Ab una igitur medicina omnia hæc medica communi nomine ſunt uocata: quod quidem non ex fortuna accidit, ſed ex cogitatione & conſilio eorum, qui hæc primum ita nominarũt. Quartus à cogitatione noſtra modus eſt, cum diuerſa ad unum finem tendentia ab eo commu nem appellationem ſortiuntur. uerbi cauſa à ſanitate, quem finem ſibi proponit ille qui ſanatur, & cibus, & deãbulatio, & lectio ſana ſeu ſalubris nuncupatur. Ad hunc modum æquiuocorum alij cum ſuperiore qui ab uno dicitur, cõiungunt: atque ex duobus unum efficientes, unum æquiuocorum tantũ genus conſtituunt, quæ ab uno & ad unum uocentur, alij neque inter æquiuoca, neq; inter uniuoca hæc cõnumerant, ſed in medio utrorunq; ſtatuenda cenſent, eò quòd diuerſæ res cum ſint, uel eiuſdem rationis participatione medicæ cõmuni nomine appellentur, uel eiuſdem ſanitatis acquiſitione cõmuniter uocentur ſalubres. INTER. *Ariſtoteles uerò quonam æquiuocorum modo uſus eſt?* RESP. *Eò qui à ſimilitudine ſumitur: cum dicat, animal & homo, & quod pictum eſt: quid ſit utrunque, in eo quòd eſt animal, propriam utriuſque rationem aßignabit. nam ſi nomini cõuenientem rationem aßignet, aliam alij attribuet. hominem ſiquidem propterea eſſe animal, quia ſubſtantia eſt animata ſenſibilis: quod uerò pi-*

rò pi-

rô pictum eſt, quatenus ſubſtantiæ animatæ ſenſibilis imago eſt,eatenus eſſe animal dicet.

Quo modo tranſlatio ab æquiuocatione differat. Cap. XVII.

INTER. QVONIAM *unum modum æquiuocorum ex proportione eſſe dixiſti, nunquid etiam ex tranſlatione modus aliquis eſt, qui ſub hunc ex proportione reducatur? an diuerſi modi exiſtimandi ſunt ex proportione, & ex trãſlatione?* RESP. *Errarunt quidem multi,quorum unus fuit etiã* Atticus, *qui unum & eundem æquiuocorum modum ex proportione & ex tranſlatione eſſe opinabatur, duoſq; hos in unum confundebat.* INTER. *Plane nobis explica, quid uelis.* RESP. *Ex tranſlatione id eſſe dico, cum res aliqua nomen quidem proprium habet, ſed de ea tamen alio nomine quiſpiam aliunde ſumpto ac tranſlato abutitur. Tunc enim nulla æquiuocatio eſt. At cum nomen nullum aliud habet res, niſi id quo utimur, æquiuocatio eſt. Exempli cauſa, montiũ infimæ partes,* ὑπώρειαι *appellantur, quaſi dixeris ſubmontana, ut inquit* Homerus, *Submontana Idæ quæ gens habitabat aquoſæ. Has imas montium partes poetæ ſæpenumero pedes uocant: quemadmodum ubi ait* Homerus: *omnes nanque pedes Idæ quaſſantur aquoſæ. Lecti etiam partes quæ cubile ipſum ſuſtinent ac fulciunt, pedes nuncupantur.*

quin etiam menſarum & nauium pedes dicuntur. pedem ratis uſque tenebam,inquit Poëta. Hic igitur neque nauis,neque Idæ pedes æquiuoce fuiſſe appellatos quiſpiã diceret, propterea quòd & nauis proprio nomine appellatum habet gubernaculum, & mons ſubmontana. In menſa uerò & lecto non ita dici poteſt, quippe cum quæ totum cubile ſuſtentant partes, & quæ menſam ſuſtinent, non alio nomine appellentur, quàm pedes, ex proportione quam ad animalium pedes habent. Qua de cauſa ſolum nomen commune eſſe in æquiuocis dictum eſt. Nam lectorum & menſarum ſuffultrices partes pedum nomen commune habent. ſubmontana & gubernaculum montium & nauium propria ſunt: pedum autem appellatio in his eſt aliunde tranſlata. Quocirca ex tranſlatione dicta eſſe,non æquiuoce aſſerendum eſt.Neque enim dici æquiuoca ex ſimilitudine ullo modo poſſunt. Quam enim ſimilitudinem ad animalium pedes habere montium imæ partes queunt? Eſt igitur tranſlate dictus montis pes, non æquiuoce. Niſi quis diffinitionem æquiuocorũ attendendam eſſe cenſeat,quòd & mõtis pars,& hominis pes communi pedis nomine appellentur: ita ut in his quoque nomen cõmune, & ratio diuerſa conſpiciatur: ſi communiter nomen etiam in tranſlationibus ſtatuamus. Digna itaque inquiſitione res eſt.

Vniuocorum

Vniuocorum diffinitio. Cap. XVIII.

INTER. QVO *pacto diffiniuerit æquiuoca Ariſtoteles, quotq́; æquiuocorum modi, & quinam ſint, ſatis declaraſti. Quapropter ad uniuoca etiã tibi tranſeundum iam eſt.* RESP. *Vniuoca igitur dicũtur, quorum & nomen commune eſt, & ratio ſubſtantiæ iuxta nomen eadem, ut animal. Nam homo & bos communi nomine appellatur animal, & ratio quoq; eſt eadem. ſi enim quis aßignet utriuſq; rationem, quid ſit utrique ex ipſis quòd animal ſit, eandem ratione aßignabit.* INTER. *Hanc diffinitionem quæſo explana.* RESP. *Vniuoca, inquit, dicũtur res eſſe, quarum nomen commune eſt, ſed non ſolum, ut in æquiuocis: nomen autem etiã hic pro unaquaque orationis parte ſumẽdũ eſſe, & cõmune, ſicut de æquiuocis diximus, ita eſſe accipiendum, perſpicuum eſt. ſiue autem addatur, & ratio ſubſtantiæ iuxta nomen, ſiue non addatur, ſed dicatur tantummodo, ratio eadem eſt, ſimili modo ſubintellecturos nos eſſe conſtat, & rationem iuxta nomen eſſe aßignandam, & rationem ſubſtantiæ ſeu eſſentiæ: quippe quæ diffinitiua ratio ſit. Quotieſcũque igitur, & nomen cõmune eſt, & ratio iuxta nomen eſt eadem, uniuoce nomine eo res appellãtur. Id quod exemplum ſubiunctũ declarat. Eſto enim ſubiecti loco homo, bos, & canis: atque hi quidem com-*

muni nomine uocētur animalia. In *hac nominis cōmu nitate, ſi diffinitionē iuxta nomē aßignauerimus: iuxta hoc nomē uerò .i. appellationi animalis cōueniēs diffinitio eſt, ſubſtātia animata ſenſibilis: nam homo & eſt animal, & ſubſtātia animata ſenſibilis: proculdubio non tantū nomen, ſed diffinitio quoq; omnibus erit communis. quippe cum unumquodque ex antedictis uere ſubſtātia animata ſenſibilis dicatur.*

Multiuocorum diffinitio. Cap. XIX.

INTER. *Sed hæc quidē iuxta Ariſtotelis uerba diffiniuiſti: nam cum ipſe hæc commemorarit, huiuſcemodi diffinitiones etiā attribuit. Quādo uerò in oratione aliqua cōmunicātia nomine tantū differūt, quæ uocātur multiuoca, eorū quænam eſſe diffinitio poteſt?* RESP. *Hæc ſane: multiuoca ſunt, quorū diuerſa & plura ſunt nomina, ratio uerò una atq; eadem eſt, ut enſis, gladius, machæra: & in indumētis, penula & palliū. Res enim in enſe una eſt, & diffinitio & ratio nomini cōueniēs una & eadē: eſt enim ferrū anceps ad animaliū occiſionē fabrefactū: at nomē diuerſum & uariū eſt, enſis, gladius, machæra. Atq; hæc quidē oppoſita eſſe æquiuocis uidētur: perinde ac ſi quis* ὁμοιόλογα, *aut* ὁμοιόεισα, *hoc eſt æquirationalia ea diceret: quippe quæ rationē cōmunē, nomina uerò iuxta rationē diuerſa haberent. Ita etiā Romani multa habere nomina ſinguli cōſuenerūt.*

Diuerſiuocorum diffinitio. Cap. XX.

INTER. *Diuerſiuoca uerò quomodo ſunt diffiniēda?* RESP. *Diuerſiuoca quidē ea ſunt, quæ neq; nominis,neq; rationis participationem ullam habent,ut ignis,aurū,Socrates,fortitudo, quæ quidē hoc pacto diffininiuntur: Diuerſiuoca ſunt,quorum & nomen, & ratio diuerſa eſt.*

Denominatiuorum diffinitio. Cap. XXI.

INTER. *Quoniā reſtāt denominatiua,quorum etiam Ariſtoteles meminit,ipſa etiam nobis explica.* RESP. *Denominatiua autē dicūtur,quæcūq; ab aliquo differētia caſu appellationē iuxta nomē habēt: ut à grāmatica grāmaticus, & à fortitudine fortis.* INTER. *Diffinitionē hāc ſimili modo quoq; enodes cupio.* RESP. *Denominatiua ,inquit,dicūtur,quæcunq; ab aliquo nomine deducta, ab eo appellationē habēt. uerbi cauſa,fortitudo de uirtute quadā prædicatur: à fortitudinis autem appellatione trāſmutato fine nominis fortis aliquis uocatus eſt: qui eiuſdē quidem nominis,hoc eſt fortitudinis appellationem habet,in fine tantū tranſmutatione quadā facta. tranſmutationem enim hanc caſum uocat.* Nō *enim de ijs hic eum intelligere cenſendum eſt, quos nominū caſus appellare conſueuimus.* Fortis *igitur cū à fortitudine caſu,hoc eſt tranſmutatione in fine differat,iuxta idem nomen fortitudinis fortis nuncupatur.* Hoc *ſiquidem eſt quod inquit, appellationem iuxta nomen habent in fine tantummodo tranſmutatam.*

Ad denominatiua conſtituenda quot requirantur.
Cap. XXII.

INTER. AD *denominatiua conſtituenda quibuſnam eſt opus?* RESP. *Tribus.* INTER. *Quibuſnam?* RESP. *Primum opus eſt, ut ſit res à qua fiat participatio: ſecundo nomen, in quo eſſe cõmunicationem neceſſe eſt: tertio, ut à nomine tranſmutatione quadam diuerſitas exiſtat.* Nam *ſi unum ex his tribus deſit, denominatiua non erunt.* Fortis *enim denominatiuum eſt: nam fortitudo res eſt, cuius eſt particeps: nominis item cõmunicationem habet, cum à fortitudine fortis denominetur.* Sed & *tranſmutationem habet, cum in fine nominis caſus contigerit. fortitudo enim cum in o terminetur, fortis in is deſinit.* INTER. *Oſtende, quo pacto, ſi unum ex his deſit, denominatiuum exiſtere nõ poſſit.* RESP. *Age uerò, eſt aliqua mulier, quæ muſicæ ſcientia prædita muſica dicitur: ubi res quidẽ inuenitur, cuius eſt particeps, & nomen quoque, ex quo ipſa muſica appellatur: ſed quia tranſmutatio nulla effecta eſt, ſed & habitus ſciẽtiæ, & ipſa mulier eodem modo muſica nuncupatur mulier muſica nõ denominatiue, ſed æquiuoce dicitur.* Muſicus *uerò, quia tria hæc in ſe habet, rei participationem, cõmunionẽ nominis, & tranſmutationẽ, denominatiuũ à muſica eſt.* Item *uirtute præditus homo ſtudioſus appellatur.*

appellatur. Hic *res eſt uirtus,cuius communicationē homo habet:quia tamē nominis neutiquam eſt particeps:ſtudioſus enim & uirtus diuerſa proculdubio ſunt nomina : denominatiue à uirtute ſtudioſus non dicitur.* INTER. Sed *quid in cauſa eſt, cur non potius à ſtudio ſtudioſum dici,quàm à uirtute aſſeramus?* RESP. Q*uia ſi ex ſtudio,quod homo habet,* σπουδαῖος, *id eſt ſtudioſus uocaretur, omnes qui ſtudium aliquod rei alicui adhiberent, ſtudioſos appellaremus.*S*ed non ita ſe habet res : non qui alicui rei ſtudet, ſed qui præditus tantum uirtute eſt, ſtudioſus uocari cōſueuit.*Q*uapropter ſtudioſus,hoc eſt* σπουδαῖος *deductum quidem à uirtute eſt, ſed non denominatiue.*

P*ropoſitum libri de ſimplicibus dictionibus eſſe,& quæ dicantur cum cōplexione,& ſine.*Cap.XXIII.

INTER. CVM *de habitudine nominum,qua ad res ſpectant,& diffinitionum ſimili modo reſpectu,quem ad res ipſas habent, ſatis iam dixeris, deinceps expone de quonam tractare* A*riſtotelem aſſeras.* RESP. D*ico igitur, quoniam de ſimplicibus uocibus,quæ ſignificant res,propoſitum libri huius eſt,quatenus eas ſignificāt: ſunt autem hæ uoces primo generatim diſtinctæ,& per genera rerum, non per numerum particulariū & indiuiduorū ſumptæ.* Q*uoniam inquam propoſitū huiuſmodi eſt, de ſim-*

plicibus dictionibus agere, neceſſe eſſe exiſtimo, ut qualéſnam ſint ſimplices uoces doceat. INTER. *Quid enim inquit?* RESP. *Ex ijs quæ dicuntur, alia cum complexione dicuntur, alia ſine complexione.* INTER. *Cum complexione dici, quidnam eſt, & quot modis accipitur?* RESP. *Duobus: alia ſiquidem cum complexione ſunt, quæcunque copulatiua coniunctione connectuntur, ut Socrates & Plato: alia uerò, cũ ſimul ex eo res proferũtur, quod alterum alteri accidit, ut Socrates deambulat. Cum enim deambulatio Socrati accidat, Socrati deambulationẽ abſq; coniunctione ulla in uoce connectentes dicimus, Socrates deambulat. At uerò abſq; complexione dicimus, Socrates, aut Plato, aut currit, aut uincit. Hic autem de rebus & dictionibus abſq; complexione, in quot generibus exiſtãt, conſideratio eſt. Propterea quòd ſicut ſe habent res, ita ſeſe habere, quæ ipſas primo ſignificant dictiones, neceſſe eſt.*

Quænam ſit minima, & maxima generum diuiſio. Cap. XXIIII.

INTER. *Propoſitum quidem libri huius eſſe de dictionibus & uocibus ſignificatiuis, quatenus in genera quædã referuntur, ſatis ex te percepi. Sed quonam pacto ipſa hæc, & minima diuiſione, qua nulla alia eſt minor, et maxima, qua nulla maior eſt, partieris?* RESP. *Minima quidem generum diui-*

ſione entia, & quæ ea ſignificant uoces, in quatuor diuidemus, ſi entia uel ſubſtãtiã uniuerſalẽ, aut particularẽ, uel accidẽs uniuerſale, aut particulare eſſe dixerimus. Nulla *enim hac diuiſione euadere minor poteſt.* Maxima *autẽ diuiſio eſt in decẽ, cum dicimus entia eſſe uel ſubſtantiã, uel quãtitatem, uel qualitatẽ, uel ad aliquid, uel facere, uel pati, uel quando, uel ubi, uel habere, uel poſitũ eſſe.* Nam *& quæ hæc ſignificãt ſimplices uoces, totidẽ generales differẽtias habebũt.* Maior *hac partitione nulla inueniri poteſt*

Quomodo minima diuiſio in quatuor exiſtat. XXV.

INTER. SED *qui fit, ut minima diuiſio in quatuor euaſerit?* RESP. *Quia uidelicet ſuprema & prima diuiſio in duo eſt: in ſubſtãtiam & accidens, quæ utraq; niſi uniuerſaliter & particulariter intelligi non poſſunt.* Subſtantiæ *enim, uel uniuerſaliter proferuntur, ut animal, canis, homo: uel particulariter, ut* Socrates, Bucephalus. Simili *modo item accidẽtia uel uniuerſaliter, uel particulariter dici conſueuerunt.* Nam *ſcientia uniuerſale,* Ariſtarchi *ſciẽtia particulare accidens eſt.* Quoniam *igitur neque ſubſtantia uno ac ſimplici modo dicetur, ſed uel uniuerſaliter, uel particulariter & indiuidue, neq; accidẽs abſolute accidens, ſed etiã ipſum uel uniuerſale eſt, uel particulare: in quatuor mẽbra diuiſio integra efficiatur, neceſſe eſt, licet primo in ſubſtantiã, & acci-*

dens exiſtere uideatur. In ſubſtantiam igitur uniuerſalem, & accidens uniuerſale, & in ſubſtãtiã particularem, & accidens particulare partitio hæc fit. INTER. *In his uerò quænã ſunt, quæ coire inter ſe non poßint? quæ item, quæ poßint?* RESPON. *Neque ſubſtantia accidens, neque accidens ſubſtãtia eſſe ullo modo poſſunt. Accidens enim accidere ſubſtantiæ quidem poteſt: ut uerò ſubſtantia accidens, aut accidens ſubſtantia efficiatur, eſſe ullo pacto nequit. Vniuerſale item cum particulari, aut particulare cum uniuerſali eſſe ſimul non poſſunt. Poteſt tamen fieri, ut ex uniuerſalibus aliquid de particulari prædicetur. Quemadmodum de Socrate, quæ particularis ſubſtantia eſt, prædicari homo poſſet, quod eſt uniuerſale: Socrates ſiquidem homo eſt. unde quatuor exiſtunt connexiones. Nam uniuerſale uel cum ſubſtantia, uel cum accidente coniunctum duas connexiones facit: & particulare ſimili modo, uel ſubſtantiæ, uel accidenti additur: atque inde aliæ duæ connexiones conſtituuntur. Subſtantia uerò quatenus eſt ſubſtantia, nunquam eſſe accidens poteſt: neque accidens quatenus eſt accidens, ſubſtantia. Sic neque uniuerſale, quatenus eſt uniuerſale, unquã erit particulare: aut particulare quatenus eſt particulare, uniuerſale unquam efficietur.* INTER. *Sed cur addidiſti, quatenus eſt ſubſtantia, & ſimili additione in*

ne in cæteris quoque uſus es? RESP. *Ea de cauſa, quia licet accidentia eſſe, & ſubſiſtere in ſubſtantia poßint, quatenus tamen ſunt accidentia, & eſſe accidentia intelliguntur, eatenus eſſe ſubſtãtia nõ poſſunt.* Albũ *enim accidere corpori poteſt: quippe cum corpus eſſe album dicamus, album tamen eſſe idem quod corpus non poteſt: ſed corpus ſubſtantia eſt, album accidens: & albedinis eſt particeps corpus, utpote, quæ ipſi accidat: idem autẽ quod corpus albedo non eſt: neq; enim corporis eſt particeps, ſed eſt ipſum id, quod eſt.* Ita *quoq; uniuerſale, quatenus eſt uniuerſale, nunquã eſſe indiuidui pars ualet. ſed indiuidua ipſa res uniuerſalis particeps fit, utpote, quæ in uniuerſali uel ſpecie, uel genere cõſiſtat: ut* Socrates *in ſpecie eſt in homine, in genere in animali.* Pars *ſiquidẽ eſt in toto, ſicut manus in corpore.* Iccirco *adiunctũ eſt, unũquodq; quatenus eſt euiuſmodi, eſſe alienum non poſſe.* Eſt *autẽ diuiſio hæc maxime generalium, & corũ quæ genus aliud ſupra ſe nullum habent, nam neq; ante ſubſtantiam, neque ante accidens reperiri aliud genus poteſt, quod ſuperexcedat.*

Quòd Ariſtoteles *pro ſubſtantiæ & accidentis, uniuerſalis item & particularis nominibus, deſcriptionis eorũ rationibus uſus ſit.* Cap. XXVI.

INTER. *Sed quo pacto tu diuiſionem ita inſtituiſti, ut ex ijs quæ ſunt, alia eſſe uniuerſales ſubſtã-*

tias,alia accidẽtia uniuerſalia,alia ſubſtãtias particulares,alia particularia accidẽtia eſſe diceres: Ariſto*teles uerò non ijſdẽ nominibus, ſed alijs diuiſionem ſuã facit?* RESP. *Quia ipſe loco nominũ horũ orationes expoſitiuas,& quaſi deſcriptiuas ſumpſit.* INTER. *Quo modo deſcriptiuas has rationes aßignarit,oſtẽde.* RESP. *Cũ duo ſumpſerit,quod in ſubiecto eſt,& quod de ſubiecto dicitur, horũq; negationes adiũxerit,quod nõ eſt in ſubiecto, & quod de ſubiecto nõ dicitur:quatuor has orationes ſimplicibus& incõpoſitis diuiſionis notionibus accõmodauit.* INTER. *Quid eſt hoc,quod inquis,ſimplicibus & incõpoſitis diuiſionis notionibus?* RESP. *Simplices & incõpoſitas notiones in hac diuiſione eſſe dico, cum ex ijs quæ ſunt,alia eſſe ſubſtãtias, alia accidentia, alia uniuerſalia,alia particularia dicimus. quippe cũ ſimplex quoddã,& cõpoſitionis omnis expers ſumptũ hic ſit.* Cũ *enim dicimus ſubſtantiã, ſimpliciter quid dicimus:ſimili modo etiã cũ dicimus accidens.* Nec*non uniuerſale & particulare uno ac ſimplici uerbo profertur.* At *ſi dicamus ex ijs quæ ſunt,alia ſũt ſubſtantiæ uniuerſales,tũc plane cõplexe loquimur: ſubſtantijs enim uniuerſale annexũ eſt.* Et *itẽ alia ſubſtantiæ ſunt particulares:quippe cũ particulare ſubſtantijs ſimili modo adiũgatur.* Simili *modo accidẽtia uniuerſalia, & accidẽtia particularia: nam tum*

uniuerſale,

uniuerſale,tum particulare cũ accidente cõplicatur. Si igitur oſtẽdamus, quaſnã orationes explanatiuas ſimpliciũ horũ ipſe Ariſtoteles adduxerit, easq́; inter ſe cõnectamus,res perſpicua euadet. INTER. *Quo modo cõnectendæ huiuſcemodi expoſitiuæ orationes ſint,declara.* RESP. *Expoſitiuam & quaſi notionalẽ accidentis quatenus eſt accidens, orationẽ aßignauit,in ſubiecto eſſe. Sicut enim ſiue dicamus hominẽ,ſiue animal rationale mortale, nulla differentia eſt:ita hic nihil intereſt.ſi quid enim eſt accidẽs,id in ſubiecto proculdubio etiã eſt:et ſi quid eſt in ſubiecto,idem accidẽs eſſe manifeſtũ eſt.Quo pacto autẽ in ſubiecto dixerit,poſtea demonſtrabo.At uerò ſi accidẽs in ſubiecto eſt in ſubſtantia,nulla dubitatio eſt, quin ſubſtãtia diuerſa ab accidẽte cũ ſit, nõ ſit in ſubiecto.Quare quicquid eſt ſubſtãtia,id in ſubiecto nõ eſt.Itẽ ſi quid eſt uniuerſale,de ſubiecto dicitur:ſi quid particulare,de ſubiecto non dicitur. Atq; ita quidẽ orationes quatuor ſimpliciũ nominũ exiſtunt:ſubſtãtiæ ſanè,in ſubiecto non eſſe: accidẽtis,eſſe in ſubiecto:uniuerſalis,de ſubiecto dici:particularis,de ſubiecto non dici.Sed quia Ariſtoteles non eorum,quæ ſimpliciter dicũtur,diuiſionem fecit, ſed compoſitorum & cõnexorum, ita ut alia uniuerſales ſubſtantiæ,alia uniuerſalia accidẽtia,alia ſubſtãtiæ particulares,& particularia accidẽtia diceren-*

tur: debemus etiã nos expoſitiuas has orationes cõpoſitas loco compoſitorũ nominũ proferre. INTER. *Age uerò, dum tibi ego compoſitionẽ quandã nominum propono, tu orationes conuenientes nominibus ſubinde cõnecte.* RESP. *Fac, quod inquis.* INTER. *Ecce iã propono. Vniuerſalis ſubſtãtia quo modo orationibus illis, quas aßignaſti, ſignificabitur?* RESP. *Quia dici de ſubiecto uniuerſale, in ſubiecto non eſſe ſubſtantiã ſignificabat, uniuerſalis ſubſtantia ea dicetur, quæ de ſubiecto dicitur, & in ſubiecto nullo eſt.* INTER. *Accidens uerò uniuerſale quo pacto manifeſtabis?* RESP. *Loco uniuerſalis expoſitiuã eius orationẽ, hoc eſt dici de ſubiecto, & loco accidentis eſſe in ſubiecto ſumã: & ita cõpoſita oratio dici de ſubiecto, & eſſe in ſubiecto erit, quæ accidẽs uniuerſale ſignificet.* INTER. *Age uerò particularẽ etiam ſubſtantiã compone, eiusq; orationẽ ſignificatiuam expone.* RESP. *Ea eſt particularis ſubſtantia, quæ neq; in ſubiecto eſt, neq; de ſubiecto aliquo dicitur. Quatenus enim non eſt uniuerſalis, ſed particularis, dici de ſubiecto non poteſt: quatenus uerò eſt ſubſtãtia, & non accidẽs, in ſubiecto nullo eſt.* INTER. *Particulare etiam accidens oratione mihi declara.* RESP. *Quod de ſubiecto cum non dicatur, in ſubiecto eſt. Quatenus enim eſt particulare, de ſubiecto ullo dici nequit: quatenus eſt accidẽs, in ſubiecto eſt.*

De *ſubſtantia uniuerſali.* Cap. XXVII.

INTER. *Quoniã mihi interrogãti de notis nominibus, orationes ab* Ariſtotele *ipſis accommodatas aßignaſti: uide an etiã ecõtrario ſi requirã quid ſibi uelint orationes, nota nomina aßignare ipſis poßis.* RESP. *Require.* Nam *Ariſtoteles omißis notis nominibus loco ipſorũ orationes tantũ poſuit.* INTER. Dic *quæſo, quid ſibi uult quod inquit:* Ex *ijs quæ ſũt, alia de ſubiecto quodã dicũtur, & in ſubiecto nullo ſunt?* RESP. *Nihil aliud, quàm ex ijs quæ ſunt, alia uniuerſales ſubſtãtiæ ſunt.* INTER. *Vnde hoc colligis?* RESP. Ex *eo quòd oratio quæ ait, de ſubiecto dici, uniuerſale: quæ uerò dicit, in ſubiecto nullo eſſe, ſubſtantiã ſignificabat.* INTER. Exemplum *ſubiũge.* RESP. *Vt homo.* INTER. *Sed quo pacto uno atq; eo quidẽ ſimplici uerbo hominis orationem compoſitã aßignaſti?* RESP. *Quia homo duobus modis dicitur, & ut ſubſtantia, & ut uniuerſale, nõ autẽ particulare.* INTER. *Quo modo ex hoc nomine, homo, ſubſtantia intelligitur?* RESP. *Quia homo non eſt in ſubiecto, neq; accidẽs quicquã eſt.* INTER. *Quo pacto uniuerſale percipitur?* RESP. *Quia de ſubiecto de quodam homine dicitur, neq; particulare & indiuiduum quicpiam eſt: ſed de pluribus denuncupatur, quæ diuerſa numero ſunt.* Recte *igitur etiam* Ariſtoteles *dixit, hominem de ſubiecto dici,*

aliquo homine, & in ſubiecto nullo eſſe. Quia enim uniuerſale eſt, de ſubiecto aliquo homine dicitur. Nā Socrates & Plato homo dicitur. Homo autem dicitur Socrates, non quia homo accidat Socrati, ut muſicum & albū: ſed quia Socratis ſpecies eſt homo. Quemadmodum quoque ſi animal de Socrate diceres, id non ut accidens, ſed ut genus diceres. At ſpecies & genera ſubſtātiarum ſubſtantiæ ſunt, ſicut accidentium accidentia. Subſtantiæ uerò in ſubiecto non erant. Neque igitur ſpecies ſubſtantiarum, aut genera in ſubiecto ullo erunt, ſed de ſubiecto de indiuiduis ſubſtantijs dicentur: non tamen in ſubiecto ullo erunt. INTER. *Sed cur uniuerſalia de ſubiecto dici aſſeruiſti, accidentia uerò in ſubiecto eſſe? Quid enim ſibi uult, quòd ea dici, accidentia autem eſſe dixeris?* RESP. *Profundior conſideratio hæc eſt, & maior, quàm ut tibi cōueniat. Nam quòd accidentia ſint, non ſecus ac ſubſtantiæ, uniuerſalia autem dici nō exiſtat, niſi quantum ad intellectionem noſtram attinet: illud ſanè percipere eorum nō eſt, qui introducūtur. Quocirca in præſentia quæſtio hæc omittenda eſt.*

De accidente particulari. Cap. XXVIII.

INTER. *Sed cum ſubiungit, atq; inquit: alia uerò in ſubiecto quidem ſunt, ſed de ſubiecto nullo dicuntur, quid ſignificare uelit, mihi explica.* RESP.

Accidentia

Accidentia particularia. In ſubiecto enim eſſe accidēs, de ſubiecto uerò nullo dici, particulare manifeſtat. INTER. *Huius etiā exēplū ſubiunge.* RESP. *Subiungam, atque illud quidem non unum: nam cum ſint nonnulla, quæ animæ, alia quæ corpori accidant, ab utriſque exemplum tibi afferam. Ac primum ex ijs, quæ animæ accidunt, ſumatur aliqua grammatica: eſt autem aliqua grammatica, Ariſtarchi, ut ita dicamus, grammatica. Ariſtarchi autem grammatica particularis eſt: quæ animæ ipſius cum accidat, de ſubiecto nō dicitur. eſt enim particularis. Particulare uerò cum indiuiduū ſit, de ſubiecto nullo dici poteſt. Atq; hoc animæ accidentis exēplū eſt. Corporis autē accidēs eſt quoddā albū, quod in ſubiecto quidem eſt in corpore: quippe cū albū color ſit, & color omnis in corpore exiſtat: de ſubiecto uerò nullo dicitur, cum uniuerſale non ſit, ſed particulare.*

De accidente uniuerſali. Cap. XXIX.

INTER. *Cū uerò infert Ariſtoteles, alia autē & de ſubiecto dicūtur, et in ſubiecto ſunt, quidnā huiuſcemodi orationū cōnexione ſignificat.* RESP. *Nihil aliud profecto, niſi alia eſſe uniuerſalia acccidentia declarat. cum enim ait, alia de ſubiecto dicuntur, uniuerſalia ſignificat: nam de ſubiecto dici oratio erat, quæ uniuerſale explicabat. cū uerò inquit, et in ſubiecto ſunt, accidentia manifeſtat: quip-*

pe cum ea ſint, quæ eſſe in ſubiecto dicebantur. In-*quit igitur, alia uniuerſalia accidentia ſunt.* INTER. *Exemplum affer.* RESP. *Huiuſmodi eſt ſcientia. Scientia enim cum animæ accidat, ſubiectū animam habet: nam ſubiacet ſcientiæ anima. Vniuerſalis enim ſcientia de particularibus, ut puta grammatica dicitur. Eſt enim genus grāmaticæ ſcientia: grammatica autem eſt accidens. eſt item accidens ſcientia: propterea quòd genera & ſpecies accidentium, accidentia etiam ipſa ſint.*

De *ſubſtantia particulari.* *Cap.* XXX.

INTER. *Reliquū uero diuiſionis membrū exponens, quòd nam id eſſe inquit?* RESP. *Quale id ſit, propone.* INTER. *Alia uerò neque in ſubiecto ſunt, neque dicuntur de ſubiecto.* RESP. *Hac oratione illud exprimit, perinde ac ſi dicat, Alia autē indiuiduæ ſubſtātiæ ſunt.* INTER. *Exēplo declara.* RESP. *Eiuſmodi eſt quidam equus, cuiuſmodi erat Alexandri Bucephalus, & quidā homo, utputa Socrates. Nihil enim huiuſmodi neq; eſt in ſubiecto: nō enim eſt accidēs, ſed ſubſtātia: neq; de ſubiecto dicitur, cū nō ſit uniuerſale, ſed particulare. Hæc ſubiūxit, dū oratiōes ſimplices, & ſine cōplexione, quæ ea explicāt ac deſcribūt, exponere nobis uellet. Id quod à principio nos ſignificauimus, cū dixerimus de ſubiecto ullo non dici, illud exprimere quod uniuerſale non eſt,*

non eſt,ſed indiuiduũ,& in numero conſtitutũ. Sicut *in ſubiecto eſſe accidẽs, & in ſubiecto non eſſe ſubſtantiam manifeſtabat.* Quoniam *igitur ſubſtantia cum accidente coniungi non poteſt:* Quatenus,*inquit, particulare aliquid eſt ſiue ſubſtantia id ſit, ſiue accidens, de ſubiecto nullo dicitur.* Si *tamen accidens ſit, id quod eſt particulare, in ſubiecto etiam eſſe poteſt.* Si *uerò ſubſtantia ſit particularis, neque erit in ſubiecto, neque de ſubiecto aliquo dicetur.* Si *particulare accidens ſit, de ſubiecto aliquo non dicetur, in ſubiecto tamen erit.*

Quid ſit eſſe in ſubiecto, & quot modis dicatur quiſpiam eſſe in aliquo. Cap. XXXI.

INTER. HOC *autem,quod in ſubiecto eſſe dicitur, quo modo ſumptum eſt, & quo modo ab* Ariſtotele *explicatur?* RESP. In *hunc modum.* In *ſubiecto,inquit, illud dico, quod in aliquo cum ſit nõ ut pars, fieri non poteſt, ut ſit ſine eo in quo eſt.* INTER. Quidnam *his uerbis ſibi uult* Ariſtoteles? RESP. In *ſubiecto illud eſſe inquit, quod in aliquo eſt.* Sed *quia quod in aliquo eſt, multis modis dici conſueuit, & eſt æquiuocum, alia quoq; afferri in mediũ debent,ut eſſe in aliquo, quod hic accidenti & ei quod eſt in ſubiecto, attribuit, à reliquis diſtinguatur.* Cum *igitur multis modis eſſe in aliquo quicpiam dicatur:quod in lõco eſt, eſſe in aliquo di-*

citur: ut in domo, aut in Lycio, aut in balneo, aut in theatro Socrates. Eſt etiã in aliquo, quod tãquã in uaſe collocatũ eſt: ut in poculo aqua, & in urna uinũ. In aliquo item eſt, ut pars in toto: quẽadmodũ manus in toto hominis corpore eſt. Totum quoq; dicitur eſſe in aliquo, quia in omnibus ſuis partibus conſiſtit. Item ut ſpecies in genere, ſicut in animali homo: quippe cum ſpecies à genere contineatur. Et ut genus in ſpecie: eò quòd ſpecies participes generis ſint. animal enim de homine dicitur, utpote qui participationem eius habeat. Dicitur etiam eſſe in aliquo, quod in fine eſt. In felicitate enim & feliciter agendo, qui eſt finis hominis, omnes res hominis eſſe conſtitutas dicimus. Alio modo quoque in aliquo quicpiam eſt, cum eſt in dominante: ut cum in rege eſſe negocia aſſerimus. Alio item modo, ut forma in materia: ſicut in ære hominis ſpecies, & in ferro enſis figura, tum in anima ſcientia, & in corpore color. INTER. *Quot ſignificata eius quod eſt in aliquo enumeraſti?* RESP. *Nouem.* INTER. *Quænam?* RESP. *In loco, in uaſe, in toto ut pars, in partibus ut totum, in genere ut ſpecies, in ſpecie ut genus, in fine, in dominante, in materia ut forma.* INTER. *Quodnã ex his nouem ſumitur tanquã in ſubiecto?* RESP. *Illud proculdubio quod ultimo loco enumerauimus, quod ut forma in materia eſt.* INTER. *Qua de*

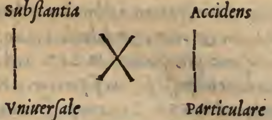
cauſa?

cauſa? RESP. Quia ſolæ ſpecies inſeparabiles à materijs ſunt. INTER. Nunquid omniũ horum nouem mentionẽ fecit Ariſtoteles? RESP. Minime. INTER. Sed quorum? RESP. Duorũ tantum, & eius quod in aliquo eſt, ut pars in toto, & eius quod eſt ut in uaſe. Inquit enim, quod in aliquo cũ ſit, non ut pars: non enim quod in ſubiecto eſt, ita eſt in aliquo, ut pars in toto, neq; item eo modo ſicut quod in uaſe eſt: quippe cum quæ in uaſe ſunt, ſine illis in quibus ſunt, ſalua eſſe poßint. Accidens uero, quod in ſubiecto eſſe dixit, ſine eo in quo eſt, eſſe nullo pacto poteſt. non ſanè quia albedo ſeparari à corpore nequeat, & forma ab ære, id enim poteſt: ſed quia ſi ſeparetur, ſalua non remanet, ut uinum à uaſe, ſed continuo interit.

Quod diuiſio ab Ariſtotele ſubſtantiæ & accidentis uniuerſalis & particularis per decuſſationem fiat. Cap. XXXII.

INTER. QVIA diuiſionẽ hanc, & quæ in ea dicta ſunt, ſatis explanaſti: mihi etiam hoc declara. Cum multis modis exponere diuiſionẽ poßimus: uerbi cauſa, ſi dicamus: nominibus autem ipſis tantummodo utar: Ex ijs quæ ſunt, alia ſunt uniuerſalia accidentia, alia ſubſtantiæ uniuerſales: uel econtrario, alia uniuerſales ſubſtãtiæ, alia uniuerſalia accidentia ſunt. Et alia particularia accidẽtia, alia particulares

ſubſtantiæ ſunt: uel ecõtrario,aliæ particulares ſubſtantiæ ſunt,alia accidentia particularia. Vel alio modo, ex ijs quæ ſunt, aliæ ſunt uniuerſales ſubſtantiæ, aliæ particulares: & alia accidentiá uniuerſalia,alia particularia. Vel alio etiam modo, ex ijs quæ ſunt, aliæ uniuerſales ſubſtantiæ, alia particularia accidentia ſunt: uel econtrario, alia particularia accidentia, aliæ uniuerſales ſubſtantiæ ſunt. Et alia accidentia uniuerſalia,aliæ particulares ſubſtantiæ: uel econtrario,aliæ particulares ſubſtãtiæ, alia accidentia particularia ſunt: Cũ igitur multis modis his fieri diuiſio poßit,dic quæſo, quemnam ordinem in diuiſione hac exponenda ſeruarit Ariſtoteles. RESP. *Ordine eſt uſus per decuſſationem.* INTER. *Quænam eſt hæc decuſſatio?* RESP. *Cum ſubſtantia ſtatuitur ita, ut ex aduerſo accidens ei opponatur: & uniuerſale ſimili modo, ut particulare ex aduerſo ei reſpondeat.* INTER. *Clarius explica quod inquis.* RESP. *Cum ita diuidimus, ac dicimus, ex ijs quæ ſunt, aliæ uniuerſales ſubſtantiæ,alia accidentia particularia ſunt:& alia uniuerſalia accidẽtia,aliæ particulares ſubſtãtiæ ſunt,decuſſatione utimur:cum neque uniuerſalia deinceps, neque particularia: neque ſubſtantias,neque accidentia deinceps enumeremus: ſed uniuerſalis cum particulari, & ſubſtantiæ cum accidente complicationem faciamus in hunc modũ.*

INTER. *Sed unde conſtat, quòd ita diuiſerit?* RESP. *Ex eo ſanè, quòd orationes horum nominum explanatiuas ita inter ſe complicatas expoſuit.*

Quo modo quod eſt in loco non ſit in ſubiecto. Cap. XXXIII.

INTER. SED *ſi accidentia in aliquo cum ſint non ut pars, abſque eo eſſe nequeũt, in quo ſunt, quid obſtabit, quo minus Socrates, qui in loco eſt, & non ut pars loci eſt, neque ſine loco eſſe unquam poteſt, accidens non eſſe exiſtimetur?* RESP. *Propterea quòd uidelicet accidens in corpore aliquo cum ſit, deſerto eo in alio atque alio eſſe non poteſt. At Socrates licet à loco ſeparari non poßit, ab eo tamen in quo eſt, ſeparatur* INTER. *Quænam horum differentia eſt?* RESP. *Ea, quòd cum ſemper in loco ſit Socrates, relicto priore loco in alio atque alio eſſe poteſt. Quod uerò in ſubiecto eſt, illud in quo eſt, nullo modo deſerit.*

Quo modo odor nunquam ſit ſine ſubiecto. Cap. XXXIIII.

INTER. AT *uerò quo modo abſurdũ hoc ſit,*

non uideo, ſi non ſeparari à ſubiecto accidentia dixerimus: cum & odor, & dulcedo à malo ſeparari euidentiſsime percipiantur. RESP. *Sed Ariſtoteles non dixit nō poſſe fieri, ut ſeparetur.* INTER. *At quidnam?* RESP. *Fieri non poſſe, ut abſque eo ſit, in quo eſt. Aliud igitur eſt ſeparari, & aliud ſine aliquo eſſe. Neque enim dixit ſine eo eſſe in quo erat, ſed ſine eo eſſe in quo eſt. Nam odor ſeparari quidem poteſt ab eo in quo eſt, ſeorſum autem per ſe eſſe non poteſt: ſed uel corrumpitur atque interit, uel in aliud ſubiectum transfertur: propterea quòd fieri nulla ratione poteſt, ut accidens ſine aliquo ſubiecto ſeorſum per ſe eſſe intelligatur. Hoc ſignificauit Ariſtoteles, non quòd ſeparari omnino nequeat.*

Quid ſit dici de ſubiecto. Cap. XXXV.

INTER. RECTE *quidē quid in ſubiecto ſit, hac diffinitione explicauit. In ſequentibus uerò quid docet, ubi inquit: Quando alterum de altero prædicatur, tāquā de ſubiecto?* RESP. *De ſubiecto illud prædicari de aliquo inquit, quod in eo quod quid ſit, prædicatur: & ſi interrogemur quid ſit ea res, aſsignare conſueuimus. Exempli cauſa, deambulatio de Socrate prædicatur. Sed ſi quid ſit Socrates, aſsignemus, eum eſſe deambulationem nequaquā dicemus. Quare deambulatio nō de ſubiecto de Socrate prædicatur. At de Socrate etiam homo prædicatur. di-*

cimus enim Socrates eſt homo. Sed ſi interrogeris, quid ſit Socrates, hominem quoque eum eſſe reſpondebis. Homo igitur de Socrate de ſubiecto prædicatur. Item grammatica eſſe nomen dicitur. ſed ſi requirat quiſpiam quid ſit grammatica, nomen eam eſſe nullo pacto dices: quippe cum grammaticæ eſſentia nomen non ſit: nam ſi eſſet, unuſquiſque ex nominis participatione eſſe etiam re ipſa grammaticus poſſet. Sed grammatica eſt ſcientia. Iccirco ſcientia de grammatica, ut de ſubiecto dicitur: nomen non dicitur. Quin ipſe hoc prædocuit, cum diceret, quæ de ſubiecto prædicarentur, ea & iuxta nomen & iuxta rationem ſubiecto debere accommodari: quæ uerò eſſent in ſubiecto, quantum ad rationem attinet, nunquam: quantum ad nomen ſpectat, aliquando ſubiecto accommodari poſſe. Quapropter quod de ſubiecto prædicatur, illud erit, quod uniuerſalius ſubiecto cum ſit, & nomine & ratione conuenit, hoc eſt uniuoce de eo dicitur. Cuiuſmodi ſunt & ſpecies & genera ſubiectorum, ſiue ſubſtantiæ fuerint, ſiue accidentia. Nam quòd uniuerſale ſit, quod de ſubiecto dicitur, ipſe etiam ſignificauit, cum indiuidua de ſubiecto nullo dici affirmarit. Oportet igitur, ut quod de ſubiecto dicitur, indiuiduũ non ſit, & in quid ſit, de ſubiecto prædicetur, unde uniuerſalius etiam ſubiecto eſt.

Quo modo cum ſpecies de homine prædicetur, de Socrate dici non poßit. Cap. XXXVI.

INTER. QVID *ex his autem euenit?* RESP. *Quid eueniat, ipſe Ariſtoteles declarat, cum inquit: Quando alterum de altero prædicatur ut de ſubiecto, quæcunque dicuntur de eo quod prædicatur, omnia de ſubiecto etiam dicentur.* INTER. *Sed quo pacto hoc uerum eſt? Nam homo de Socrate dicitur de ſubiecto: de homine uerò non ſolum animal, uerum etiam ſpecies prædicatur: homo ſiquidē ſpecies eſt. Non tamen ſequitur, ut de Socrate omnia prædicentur: ſed animal quidem dici perſpicuū eſt, ſpecies uerò de Socrate prædicari nullo modo poteſt. quippe cum Socrates ſpecies non ſit.* RESP. *Vides quo pacto abſurdū hoc ex eo euenerit, quòd non recte rem perceperis?* INTER. *Sed quo modo intelligi debet, quod inquit, Quæcunque de ſubiecto dicuntur?* RESP. *Non abſolute dixit, quæcunque prædicantur de ſubiecto: ſed cum dixerit, quando alterum de altero prædicatur, tunc quæcunque de eo dicuntur, quod prædicatur, eadem de ſubiecto etiam dicentur: illud nobis ſignificauit, ut uniuocam prædicationem intelligeremus. Exempli cauſa, animal de homine ut de ſubiecto dicitur: nam & nomen animalis, & diffinitio homini conuenit: animal enim eſt homo, & ſubſtantia animata ſenſibilis. At ſpecies*

licet quantum ad nomen tantum ſpectat, homini cõgruat: homo ſiquidem eſſe ſpecies dicitur: nõ tamen ſiquis de ſubſtantia eius quænam ſit, interrogarit, eum eſſe ſpeciem reſpondebimus, ſed animal. Nam *homo ſpecies dicitur, ut ab eo diſtinguatur, quòd nõ ſit indiuiduum, ſed ex ijs quæ cum communicatione quadam appellantur.* At *cum communicatione dici magis accidens quàm ſubſtantiam ſignificat.* Accidit *autem homini hoc non ut à proprio indiuidui, ſed ut à ſimili quod in eo eſt, differat.* Nam *differt homo à* Socrate, *quia homo cum communicatione,* Socrates *uerò nulla cum communicatione, ſed indiuidue dicitur.* Quatenus *igitur cum communitate eſt, ſpecies homo appellatur, & item animal genus: propterea quòd ipſis accidit, ut plura complectantur. hominis uerò ſubſtantia in quid ſit, prædicatur.*

De *differentijs.* Cap. XXXVII.

INTER. POST *hæc autẽ quænã tradit* Ariſtoteles? RESP. De *differentijs agit.* INTER. At *quid inquit?* RESP. D*iuerſorum generum, & quæ ſubalternate conſtituta non ſunt, diuerſæ ſunt ſpecie etiam differentiæ: ut animalis & ſcientiæ.* Animalis *ſiquidem differentiæ ſunt, ut pedeſtre, & bipes, & uolucre: ſcientiæ uerò nulla ex his differentia eſt: quippe cũ in eo quòd bipes ſit, ſcientia à ſcientia nõ differat.* At *ſubalternatorũ generũ nihil uetat,*

quo minus eædem differentiæ ſint.nam ſuperiora de inferioribus prædicantur. Quamobrem quæcunque eius quod prædicatur, ſunt differentiæ, eædem ſubiecti etiam erunt. INTER. *Sed nonne uides quàm multa hæc ſint, quæ hic dicuntur?* RESP. *Video quidem, nam de generibus dictum eſt, quorum alia eſſe inquit diuerſa, alia ſubalternata, necnon diuerſa ſpecie. Dictum item eſt de differentijs, atque harum alias ſpecie diuerſas, alias eaſdem eſſe ait.* INTER. *Cum de omnibus itaque his dixerit, quid ſibi uelit oratio eius, declara.* RESP. *Multis quidem modis & ſpecies & genus & differentia dici conſueuit. ſed de quo nunc agitur, genus illud, eſt quod de pluribus & ſpecie differentibus in quid ſit prædicatur. ut animal uolucris, pedeſtris & aquatici eſt genus: cū de his omnibus ſpecie inter ſe differentibus, ſi quid ſit unumquodque horum fuerit requiſitum, prædicetur. quid enim ſit unūquodque ex his aſsignantes animal dicemus. Species uerò hic ſumitur ea, quæ de pluribus numero differentibus prædicatur. Nam homo cū ſit ſpecies, de pluribus hominibus qui numero tantum inter ſe diuerſi ſunt, ſi quid unuſquiſque ſit, ſigillatim fiat interrogatio, prædicatur. Si enim requirat quiſpiam quid ſit homo, accōmodate hominem aſsignaueris. Quoniā uerò ſæpenumeto multæ ſpecies eadē genere cū ſint,*

ſint, differentijs à ſe mutuo diſtinguntur, ſicut homo, bos, & canis, eadẽ genere cum ſint (omnia enim ſunt animalia) differentijs à ſe mutuo ſeparantur: atque inde efficitur, ut differentia qualiſnam unaquæque ſpecies ſit, nobis manifeſtet: Nam *ut hominẽ animal rationale mortale, & canem animal irrationale latrabile eſſe cognoſcamus, differentiæ faciunt.* Iccirco *differentia ea eſt, quæ de pluribus ſpecie inter ſe differentibus, in quale nam ſit, prædicetur: ut uolucre differentia cum ſit, de pluribus dicitur, cum de olore, coruo, & aquila prædicetur.* INTER. Nun*quid uolucre eſt, quod unũquodq; animal quale ſit, oſtendit: ita ut differentia qualitatem & generis & ſpeciei manifeſtet?* RESP. M*inime.* S*ed cum decẽ ſint ſuprema genera, in uno quoq; prædicamento diuerſa ſunt genera, & ſpecies, & differentiæ.* C*uius enim prædicamenti eſt genus, eiuſdem ſunt generis ſpecies, & generis & ſpeciei differentiæ.*

D*ifferentiam non ſemper de pluribus differentibus ſpecie dici.* C*ap.*XXXVIII.

INTER. CVM *dixeris differentiam de pluribus ſpeciebus dici, nũquid rem ita ut ſeſe habet, explicaſti?* RESP. N*on ita plane, ſed ut plerunq; eſſe conſueuit.* R*eperiuntur enim aliquæ, quæ ſpeciebus adæquantur, ſicut eſt leuitas & grauitas, quarum altera ignis, altera terræ eſt.*

Non ſemper ſpeciem de pluribus differentibus numero dici. Cap. XXXIX.

INTER. SPECIES *uerò cum aßignata ſit de pluribus quæ in numerũ cadunt, nunquid ſemper ita ſeſe habet?* RESP. *Non ſemper, ſed plerunq;. Nã phœnix auis ſpecies cũ ſit, nõ de pluribus numero dicitur, cũ ſẽper ſola una ſit: ſed ſi modo dicitur, de pluribus non numero, ſed ſucceßione pluribus dicetur.*

Quæ ſint diuerſa genera & ſubalternata. Cap. XL.

INTER. QVIDNAM *ſit genus quod hic ſumitur, quæ ſpecies, quæ differentia, ſatis explicaſti. Reſtat, ut quænã ſint diuerſa, & quæ ſubalternata genera, explanes.* RESP. *Diuerſa genera appellantur, quæ in diuerſis ſunt prædicamẽtis. Alia enim ſunt genera ſubſtãtiæ, alia qualitatis, alia quantitatis: & aliorũ ſimili modo alia. Species itẽ quæ ſub unoquoq; genere ſunt, diuerſæ etiã ipſæ ab alijs ſunt, quæ alij generi ſubijciũtur. Horũ igitur generũ quæ ita diuerſa ſunt, diuerſæ etiã ſunt differentiæ. Animalis enim quod eſt genus, & ſcientiæ diuerſæ differentiæ ſunt. nam animal è prædicamento ſubſtantiæ eſt, ſcientia uerò è qualitatis. Aliæ item animalis, aliæ ſcientiæ ſpecies ſunt. Animal enim ab animali in eo differt, quòd bipes eſt, aut quadrupes. Scientia uerò à ſcientia nequaquã in eo diſtat, quòd ſit bipes. Atque hæc quidem diuerſa genera, & ſpecies, & differentiæ*

ſunt.

ſunt. At ſubalternata genera dicũtur, cũ aliud genus in eadẽ prædicamẽti ſerie ſub alio eſt. Quemadmodũ eſt uolucre animal ſub animali, hoc eſt auis: quod è prædicamẽto ſubſtãtiæ eſt. INTER. Adhuc clarius explica. RESP. Ex ijs quæ uniuerſalia dicuntur, alia ſunt genera, alia ſpecies, alia differentiæ. Ex generibus uerò & ſpeciebus aliæ ſunt tantũmodo ſpecies, quæ in particularia diuiduntur: alia tantũmodo genera, ſupra quæ aliud ſuperius genus non inuenitur. At quæ his interpoſita ſunt, cum ſuperiorum ſpecies ſint, inferiorũ uerò genera, merito ſubalternata genera eſſe dicũtur. INTER. Exemplis hæc dilucidiora nobis redde. RESP. Subſtãtia genus eſt tantum ſupremũ ſubſtantiarũ omnium: quippe cum nullum aliud genus reperiatur, quod ſupra ipſam cõſtitutum ſit. Homo uerò ſpecies tantum eſt: propterea quòd ſub ipſa indiuidua & particulares homines ſubijciuntur. At quæ poſt ſubſtantiã uſq; ad hominẽ quæ eſt tantũ ſpecies, ſunt interiecta, ea omniũ quæ antecedũt, ſpecies, omnium quæ ſubſequũtur, genera ſunt. Quemadmodũ animal ſpecies eſt ſubſtantiæ, & genus rationalis animalis. Animal uerò rationale genus hominis cum ſit, animalis ſpecies eſt. Hæc igitur quæ inter generaliſſimũ, & ſpecialiſſimũ, ſi ad aliud atq; aliud reſpiciamus, & genera & ſpecies ſunt, ſubalternata genera appellantur. INTER.

Nũquid igitur ſubalternata propterea ſunt, quia fieri alterũ ſub altero mutuo poßit? RESP. Minime. Fieri *enim nullo pacto poteſt, ut cum rationale animal mortale, hoc eſt homo, ſub animali ſit, animal quoq; homini ſubijciatur.* Nõ *ſane ob id ſubalternata appellãtur, quia idem eiuſdem & ſpecies eſſe & genus queat: ſed propterea quòd alterum ſub altero eſt.* Nã *cum utraq; ſunt genera, & alterũ ſub altero non eſt, ea ſubalterna minime ſunt.* Sicut *animal & ſcientia: cũ enim utraq; ſint genera, neq; ſcientia ſub animali, neq; animal ſub ſcientia collocari ullo modo poſſunt: ſunt enim diuerſa, & nõ ſubalternata.* Sunt *autẽ diuerſa, quæ à ſe mutuo prorſus diſtant, ut ſunt decem genera decẽ prædicamẽtorũ: quæ uidelicet à decẽ diuerſis prædicamẽtis manifeſtãtur.* Horũ *quidẽ quæ à ſe mutuo abſũt, ut alterũ ſub altero ſtatui nullo modo poßit, diuerſæ etiã ſunt differẽtiæ.* At *ſubalternorum eædem interdũ eſſe differentiæ poſſunt. non enim omnium eædem ſunt: ſed fit, ut in aliquibus eædem, in aliquibus non eædem reperiantur.*

Quomodo ſubalternorum eædem interdum, interdũ non eædẽ ſint differentiæ. Cap. XLI.

INTER. QVO *pacto in aliquibus eædẽ ſint, in aliquibus non ſint, oſtende.* RESP. Animal *& auis ſubalterna ſunt genera: auis enim eſt ſub animali. ſed animalis differentiæ ſunt rationale & irrationale:*

nale:quæ eædem eſſe auis etiā nequeunt. ſunt tamen nonnullæ aliæ animalis differentiæ, quæ aui quoque conueniunt. Nam ſi animal ita diuiſerimus, ut alia animalia herbiuora, alia ſeminiuora, alia carniuora eſſe dicamus: eædem auium differentiæ ſimili modo erunt. INTER. *Qua de cauſa hoc euenit?* RESP. *Propterea quòd animal inter ſuas ſpecies auem etiā continet, ſcientiam uerò non continet: neque animalis ſpecies ſcientia eſt. Eius autē quod continet, & eius quod cōtinetur, eædem eſſe differētiæ poſſunt. Quod uerò non continet, neque continetur, eaſdem differentias habere nunquam poterit.* INTER. *Vbi hoc declarauit Ariſtoteles?* RESP. *Vbi ait, Subalternorum autem generum nihil uetat, quo minus eædem differentiæ ſint. tum cauſam ſubiungens, ſuperiora enim, inquit, de generibus prædicantur, quæ ſub ipſis ſunt. Quare quæcunque eius quod prædicatur, differentiæ ſunt, ſubiecti etiam erunt.*

Quænam differentiæ ſuperioris de inferiori omnes, & quæ non omnes prædicentur. Cap. XLII.

INTER. SED *tu quaſdam animalis differentias eaſdem eſſe etiā auis oſtendiſti. non ita ut ipſe inquit, Quare quæcunq; eius differētiæ ſunt, quod prædicatur, eædem erunt etiā ſubiecti: Non enim quæcunque animalis ſunt differentiæ, eædem omnes auis quoq; eſſe reperiūtur. Et tamen paulo ante dixerat,*

nihil uetat, quo minus ſubalternorũ generum differentiæ inferiorũ etiam ſint: quaſi non omnes inferiorum eſſe poſſent. Nunc uerò abſolute, quæcũque, inquit, ſunt eius quod prædicatur, eædem etiam ſubiecti erunt. RESP. *Hac de cauſa ut puto, nonnulli fuerunt, qui erratũ eſſe locum hunc exiſtimantes legendum aſſererent, non quæcunq; eius quod prædicatur ſunt differentiæ, eædem etiam erunt ſubiecti: ſed econtrario, quæcunque ſubiecti ſunt, eædem eius etiam erunt, quod prædicatur. Ego uerò ex eo quòd dixit, quaſdam, & poſtea, omnes, ſolutionem dubitationis huius ſumendam arbitror. Si enim non omnes differẽtiæ eius quod prædicatur, ſubiecti quoque eſſe reperiuntur, ſed quædam tantũmodo: poſtea uerò omnes eius quod prædicatur, differentiæ, eſſe etiam ſubiecti dicũtur: deueniendum ad differentias nobis eſt, & ſi in ipſis ſpecies fuerit, uidendum in qua ſpecie differentiæ omnes prædicari de ſubiecto etiã poßint.* INTER. *Apertius declara, quod inquis.* RESP. *Ex differentijs alias eſſe ſpecificas dico, quibus ſpecificatur, hoc eſt in ſpeciẽ redigitur, & quaſi qualitate quadã afficitur illud quod prædicatur: alias diuiſiuas quibus genus in ſpecies diſpertitur. Vt animatũ & ſenſibile, differentiæ ſunt: quæ quidẽ ſubſtantiæ accidẽtes ipſam ſpecificãt, & quaſi qualitate quadã afficiũt, ita ut in animal euadat. Specificatur*

cificatur ſiquidem, & qualitate afficitur animal animati, & ſenſibilis differentiæ acceſſione: quibus formata ſubſtãtia animal effecta eſt. Vnde animal eſſe ſubſtantiam animatam ſenſibilem dicimus. Suntq; hæ differentiæ quæ producunt, atque abſoluunt animal, ſupráque ipſum ſunt: ut propterea etiam de ipſo prædicentur. Nam animal & animatũ, & ſenſibile ſimili modo recte dixeris. Aliæ uerò differẽtiæ ſunt, quæ non ita animal ſpecificant ac formãt, ſed in ſpecies tantummodo ſecant, quæ inferiores ipſo proculdubio ſunt: atq; iccirco ſingulæ prædicari de animali non poſſunt. Cuiuſmodi ſunt, rationale, irrationale: mortale, immortale: uolucre, terreſtre, aquaticum: bipes, quadrupes, reptile: pẽnatum, impennatũ. Multæ ſiquidem ſub animali ſunt differentiæ, quibus & ipſum diuiditur, & quæ ſub ipſo ſunt ſpecies, informantur. Ipſum enim non quibus diuiditur, ſed ſuperioribus ſpecificatur. INTER. *Si igitur nõ omnibus differẽtijs eorum, quæ prædicantur ſubiecta uti poſſunt, ſed aliquibus: quænam ſunt illæ omnes, quæ conuenire ſubiectis etiam queunt?* RESP. *Non omnes quidẽ animalis differentiæ de ſubiecto, hoc eſt de homine prædicari poſſe affirmo, ſed omnes tamẽ ſpecificas poſſe nemini dubiũ eſt. Sũt autem animalis differentiæ ſpecificæ ſuperiores, hoc eſt animatũ, & ſenſibile: quas prædicari de homine licet. ſenſi-*

bilis enim & animatus homo eſt. Recte *igitur di-ctum eſt, omnia quæ prædicãtur de ſuperioribus, de inferioribus etiam eadẽ prædicari poſſe.* Nã *diuiſiuas differentias de animali prædicari non poſſe perſpicuũ eſt: ſpecificas uerò, quia ſuperiores ſunt, poſſe.* Quapropter *quæcunq; de ſubiecto prædicari poſſunt (poſſunt autem ſuperiora, & ſpecificæ differẽtiæ) eadem etiam de ſubiecto poterunt prædicari.* At *quæ prædicari nequeunt, ea nullo modo prædicabimus.* Sunt *tamen nonnullæ ex inferioribus & diuiſiuis animalis differentijs, quas ſubiecto etiam fieri diuiſiuas poſſe oſtendimus.*

Diuiſionẽ *in maxima, eſſe enumerationẽ potius.* 43.

INTER. Poſteaquam *hæc docuit* Ariſtoteles, *ad quãnam diuiſionem poſtea tranſit?* RESP. Ad *eam quæ in maiora fit: erat autẽ in maiora ea, quæ in decem fiebat.* INTER. Nunquid *ea eſt diuiſio?* RESP. Minime. INTER. Cũr? RESP. Diuiſio *quidem eſt, cum genus in ſpecies ſecatur. hic uerò non unum genus in decem ſpecies diuiditur, ſed decem genera ipſa exponuntur.* Vnde *enumeratio potius eſt primorum generum, & decem circa prima genera prædicamentorum, hæc quam facit.* INTER. Quid *igitur inquit?* RESP. Eorum *quæ cum nulla complexione dicuntur, unumquodque uel ſubſtantiã ſignificat, uel quantitatem, uel qualitatẽ, uel ad aliquid*

quid, uel ubi, uel quando, uel poſitum eſſe, uel habere, uel agere, uel pati. Deinde *ſingulorũ exẽpla ſubiũgit, cum ait: ſubſtantiã quidem, ut figura quadam dicam, homo, equus, & ſic deinceps accommodato ad cæterorũ declarationẽ exemplo utitur.* INTER. *Omnés ne hanc in eadem hæc genera enumerationem dictionum concedunt, quæ primo ac principali ratione res ſignificant?* RESP. *Minime.* Athe*nodorus enim, qui fuit* Stoicus, *libros aduerſus* Ari*ſtotelis prædicamenta conſcripſit:* Cornutus *item in rhetoricis ſuis artibus, & in ijs quæ ad* Atheno*dorum ſcribit, & alij complures.* INTERRO. *Nunquid recte contradicunt?* RESP. *Nequaquã.* INTER. V*nde id conſtat?* RESP. Inde *profecto, quòd ad omnia ferè ipſis reſpondit, cum contra ſcripſerit, & quanto in errore ſint, oſtenderit.* INTER. Sed *quis contradicendi modus eſt?* RESP. Triplex. Al*ij enim ſuperuacaneam eſſe enumerationem dicebant.* Q*uidã deficere eam aſſerebant.* Nõ*nulli alia pro alijs aſſumpta fuiſſe genera obijciebant.* INTER. Q*ua de cauſa autem dixit, eorum quæ nulla cum complexione dicuntur, alia ſubſtantiam, alia quantitatem, & cætera quæ ſequuntur.* RESP. Q*uia propoſitum ipſi non fuit, ut de entibus, eiúſq; generibus diſputaret: ſed de uocibus quæ primo res ipſas ſignificãt.* Q*uot uidelicet & quæ ſint*

genera eorum, quæ ex complexione non dicuntur, uoces autẽ & dictiones ſunt, quæ dicuntur, non res.

Quæ ſint cũ cõplexione, & ſine cõplexione. XLIIII.

INTER. SED *quænã ſunt differentiæ?* RESP. *Alia cum cõplexione dicuntur, alia ſine cõplexione.* INTER. *Quæ ſunt cum cõplexione?* RESP. *Quæ ex prædicationibus integris duabus, aut pluribus cõponuntur, ut homo currit: homo in Lycio deambulat.* INTER. *Sine complexione uerò quænam?* RESP. *Quæ non ita ſeſe habẽt: ut æquiuoca omnia ſunt, & uniuoca, & denominatiua.* INTER. *Quæ uerò huiuſmodi ſunt, ut famigerat, turpificat, quadrupedat, ſuntne cum cõplexione, an ſine cõplexione?* RESP. *Sine complexione.* INTER. *Curnam?* RESP. *Quia nullũ ex ipſis ex prædicationibus integris conſtat.* INTER. *Quot ſunt igitur genera, quæ ſine complexione dicuntur?* RESP. *Decem ea, quæ dicta iam ſunt.*

Cur nullius ex decem generibus eſſe diffinitio queat. Cap. XLV.

INTER. *Sed quænã uniuſcuiuſq; horũ eſt diffinitio?* RESP. *Nullã ipſorũ diffinitionẽ afferre poſſumus: propterea quòd diffinitio omnis ex generę cũ cõſtituatur, ipſa genus ſupra ſe nullũ habent. quippe cum generalia maxime ſint.* INTER. *Quid uerò afferri de ipſis poteſt?* RESP. *Exempla &*

propria:ſicut etiam facit Ariſtoteles, *qui cum nunc exempla eorũ nobis tradat,poſtea in uno quoq; prædicamento quodnã ſit uniuſcuiuſq; proprium inquirit,ac demõſtrat.* INTER. *Sed quo modo exempla tradidit?* RESP. *Cum inquit,Subſtãtia quidẽ,ut homo.Qualitas,ut album.Quãtitas,ut tria.Ad aliquid, ut pater. Facere,ut uerberare. Pati,ut uerberari. Habere, ut calceatum eſſe. Poſitum eſſe, ut recũbere.*

Ex prædicamentorum compoſitione propoſitio exiſtit. Cap. XLVI.

INTER. *Ex horum uerò compoſitione quid cõſtituitur?* RESP. *Propoſitio.* INTER. *Cur?* RESP. *Propterea quòd per ſe nullum prædicamentum propoſitio eſt:ſed ex quadã ipſorum connexione exiſtit.* INTER. *Quo pacto?* RESP. *Omnis propoſitio aut uera eſt,aut falſa.Vnumquodq; uerò prædicamẽtum per ſe,neq; uerũ,neq; falſum eſt:cũ imperfectũ quid ſignificet.* INTER. *Sed quid? Nónne dicere poſſumus,uiuo,deambulo, uel pluit, quæ licet complexione careant, non propterea tamen fit, ut aut uerũ,aut falſum nõ ſignificent?* RESP. *Poſſumus quidem,ſed ea tamen ui ac poteſtate cũ connexione dicta ſunt, licet uoce & pronunciatione ſimplicia eſſe uideantur.Cum enim dicimus,uiuo,perinde eſt, ac ſi diceremus,ego uiuo: & item,pluit, non aliter intelligitur,ac ſi,Iupiter pluit,dictum eſſet.*

DE SVBSTANTIA, ET CVR PRI-
mum de ea diſputet. Cap. I. INTER.

S*Ed quodnam ſit unũquodq; prædicamentũ exemplis ſatis dilucide explicaſti. adhuc tamen, ut de ſingulis doceas, illud declara, qua de cauſa de ſubſtãtia primũ ante alia omnia diſſerit?* RESP. *Propterea quòd ſicut quia reliqua omnia in ipſa ſunt, & ipſa ad exiſtendum indigent, prior eſſe natura declaratur: ita diſputationẽ quoque de ea ante alia fieri conſentaneum eſt.* INTER. *Quid igitur eſt ſubſtantia?* RESP. *Diffinitio quidem eius, ſicut diximus, dari ulla non poteſt: exempla uero expoſita iam ſunt.* Ipſe *autẽ eiuſmodi ipſi notionem aſsignat, ut non eſſe in ſubiecto dicat: quippe cum alijs generibus nullis ſubiaceat, ſed alia ſine ipſa eſſe nõ poſſint.* Deinde *proprium eius inquirit.*

De *qua ſubſtãtia in prædicamẽtis agatur.* Cap. II.

INTER. *Quot modis alibi ſubſtantiam appellat?* RESP. *Tribus.* Nam *& materiam, & formam, & compoſitum ex utriſque ſubſtantiam uocat.* INTER. *Nunc uerò de qua ſubſtantia agit?* RESP. De *compoſita.* INTER. *Nunquid aliarum mentionem ullam facit?* RESP. *Facit quidẽ.* INTER. *Quo modo?* RESP. *Cum partes ſubſtantiæ eſſe ſubſtantias inquit. partes autem compoſiti materia, & forma eſt.*

Diuiſio

Diuiſio ſubſtantiæ in primas & ſecũdas. Cap. 3.

INTER. Hic uerò quas ſubſtantiæ differentias affert? RESP. Alias eſſe primas, alias ſecundas. INTER. Quænam primæ ſunt? RESP. Indiuiduæ, Socrates, Plato, atque huiuſmodi. INTER. Quænam ſunt ſecundæ? RESP. Genera & ſpecies indiuiduarum ſubſtantiarum, ut homo, qui particularium hominum ſpecies eſt: & animal quod eſt genus. INTER. Sed quænam ſunt, quæ maxime proprie ſubſtantiæ, & maxime, & primæ ſubſtãtiæ appellantur? RESP. Indiuiduæ.

Primæ ſubſtantiæ deſcriptio. Cap. 4.

INTER. QVO pacto has Ariſtoteles deſcribit? RESP. Quæ neque de ſubiecto dicuntur, neque ſunt in ſubiecto. INTER. Quid ſignificare his appellationibus uult? RESP. Cum eas non eſſe in ſubiecto inquit, ſubſtantiam, ut iam diximus, non eſſe accidens oſtendit. Hoc autem cõmune omni ſubſtantiæ eſt, ſiue prima fuerit, ſiue ſecunda. Cum uero ait, neque de ſubiecto dicuntur, primas ſubſtantias à ſecundis diſtinguit. Secundæ enim ſubſtantiæ, quæ ſunt genera & ſpecies, de ſubiecto de primis ſubſtantijs dicuntur. At primæ ipſæ cum ſubiectæ omnibus ſint, de ſubiecto ullo dici nequeunt. Quare cum commune omnibus ſit, in ſubiecto non eſſe, eo à ſe mutuo diſtinguũtur, quòd ſecũdæ in ſubiecto cum

cum non ſint, de ſubiecto dicuntur : Primæ uerò & in ſubiecto non ſunt, & de ſubiecto non dicuntur.

Cur indiuidua ſubſtantia maxime proprie, & primo, & maxime ſubſtantia dicatur. Cap. V.

INTER. SED *cur primas ſubſtantias & maxime proprie, & primo, & maxime ſubſtantias dici aſſerit? Quo pacto id à ſecundis eas diſtinguit?* RESP. *Hoc pacto, quia indiuiduæ primo ſubſtantiæ ſunt, propterea quòd ipſæ primæ appellantur; aliæ uerò ſecūdæ. Maxime propriæ uerò ſubſtantiæ ſunt, quia reliqua omnia partim de ſubiectis his primis dicuntur, partim in ſubiectis ipſis ſunt, hoc eſt cætera nouem prædicamenta, quæ ſunt accidentia: ut ſi primæ ſubſtantiæ non ſint, nihil ex cæteris futurum ſit. Verbi cauſa, de homine animal prædicatur, ergo etiā de aliquo homine. nam ſi de nullo ex particularibus dicatur, neque de homine omnino prædicabitur. Color item, uel aliud aliquod accidens ſi in corpore & in ſubſtantia eſt, proculdubio in aliquo corpore, & in aliqua ſubſtantia quoque ſit, neceſſe eſt. Si enim in nullo corpore aut ſubſtantia particulari ſit, neque in corpore, aut ſubſtantia uniuerſaliter erit. Quocirca quia reliqua omnia, aut de ſubiectis his primis ſubſtantijs dicuntur, aut in ſubiectis his inſunt: & ſi hæ non ſint, aliud quidpiam eſſe non poteſt : merito hæ*

maxime

maxime propriæ, & primo ſubſtantiæ uocantur. INTER. *ſed cur maxime?* RESP. *Quia cum inter decem genera ſubiectum ſit ſubſtantia, quod maxime eſt ſubiectũ, id maxime ſit, neceſſe eſt.* At *indiuidua ſubſtantia maxime ſubiacet: erit igitur maxime ſubſtantia.* Subiacet *autem omnibus tam proprijs ſpeciebus & generibus, quæ de ſubiecta ea prædicantur, quàm accidẽtibus, quæ in ſubiecta ipſa ſunt.* Quare *& maxime propria, & maxime, & primo ſubſtantia indiuidua ſubſtãtia iure appellatur*

Secundæ *ſubſtantiæ quæ ſint.* Cap. VI.

INTER. AT *ſecundas ſubſtantias quas dixit eſſe* Ariſtoteles? RESP. Species *& genera.* INTER. *Nũquid ſpecies & genera abſolute omnia?* RESP. *Nequaquam.* INTER. *Sed quaſnã ſpecies & genera?* RESP. *In quibus, inquit, ſpeciebus inſunt eæ quæ primo ſubſtãtiæ dicũtur, & ipſæ, & ſpecierum harum genera.* INTER. *Sed in ſpeciebus indiuidua quo pacto inſunt?* RESP. *Cum in ijs quæ uniuerſalius dicuntur, ea quæ ſunt magis particularia, contineri dicantur: hæ ſpecies quæ indiuiduas ſubſtantias cõtinent, & harum ſpecierum genera, quæ ipſas continent, ſecũdæ ſubſtantiæ ſunt: ut homo, & animal.* In *homine enim qui eſt ſpecies, quidam homo eſt: & homo in animali, quod ſpeciei hominis genus eſt: ſunt igitur hæ ſecundæ*

ſubſtantiæ: hoc eſt homo & animal, & huiuſmodi cætera.

Cur genera & ſpecies primæ ſubſtantiæ potius non appellentur, quàm indiuidua. Cap. VII.

INTER. SED *ſi quia tollũtur, & non tollunt, propterea primas ſubſtãtias primo & maxime, & maxime proprie ſubſtantias dici aſſeris, & homine qui cõmuniter prædicatur, cogitatione ſublato, Socrates etiã, quæ indiuidua ſubſtantia & prima eſt, tollitur: nónne ſpecies eſſe magis ſubſtãtia dicetur? Nam ſimili modo quoque animali ſublato homo & Socrates non amplius erunt. Quare cur non prior Socrate homo eſſe debeat, non uideo: cum ſi tollatur, Socratem quoq; ſimul tollat, Socrate uerò deſtructo non ſimul deſtruatur: adhuc enim remanet homo. Idem fit in animali. Nam ſi animal ſit, poteſt eſſe Socrates. at ſi prorſus tollatur animal, ne Socrates quidem erit. Quid igitur ex his colligitur? Si enim prima ea ſunt, quæ ſimul deſtruunt, & nõ deſtruũtur: animal uerò & homo Socratẽ ſimul deſtruunt, & non ſimul cũ Socrate intereũt: quo pacto non fit, ut Socrates prima ſubſtãtia non ſit, ſed genera & ſpecies? Quid igitur habes, quod ad dubitationẽ hanc dicas?* RESP. *Dico te nõ recte in hac argumenti concluſione progreſſum fuiſſe.* INTER. *Qua de cauſa?* RESP. *Quia de Socrate tantũ loquendo rationẽ*

collegiſti: quo ſublato & homo & animal adhuc remanet. De uno autem tantū loquēdum non eſt, ſed ſciendū indiuiduā ſubſtantiā non eſſe unū tātum ex particularibus, ſed omnes particulares homines ſimul, ex quibus homo etiam qui cōmuniter prædicatur, exiſtit, & omnia particularia animalia, ex quibus animalis eius quod cōmuniter prædicatur, notionem cōcepimus: quæ quidē etiā in cauſa ſunt illis cōmunibus, ut exiſtāt. Præter enim ſingula hæc, neque bouē, neq; hominē, neq; equum, neq; omnino animal licet excogitare. Quod ſi ex particulariū horū ſenſu ad cōmune quoddā cogitatione deuenimus, quod nō amplius hoc quiddā eſſe intelligimus, ſed tale quiddam: fiet proculdubio, ut ſi ſingula hæc animalia de medio tollātur, neq; amplius id ſit, quod cōmuniter de ipſis prædicabatur. Voces autē ipſæ & dictiones quæ ſignificāt res, prius etiam nominādis indiuiduis fuerunt aßignatæ: poſtea ex his ad cōmunia cogitatione referūtur. Quoniā igitur de dictionibus, quæ ſignificāt res, libri huius propoſitū eſt: dictiones uerò rebus primo impoſitæ ſunt, quæ ſenſu percipiuntur, quippe cum primo hæc ſenſui noſtro occurrant: merito has quoque primas eſſe ſubſtantias dixit Ariſtoteles. Vt ſicut primo res quæ ſenſui patent, nominatæ ſunt, ſic quantum ad uoces ſignificatiuas ſpectat, indiuiduæ ſubſtantiæ primæ eſſe ſtatuerentur.

INTER. Ex hac uerò cauſa, quà primas ſubſtã- tias fuiſſe appellatas dicis, nunquid alia exiſtere dubitatio poteſt? RESP. Reprehendi in eo poſſe uideretur Ariſtoteles, quòd cum maxime propriæ ex ſententia ipſius, & maxime, & primo ſubſtantiæ dicantur, quæ intelligibiles ſunt, ut Deus, & mens, & ſi modo ſunt ideæ, ipſæ etiam ideæ: omiſsis his nunc ſubſtantias indiuiduas, quæ in ſenſibilibus rebus conſtitutæ ſunt, primas ſubſtantias uocet. INTER. Sed quo modo crimen hoc ipſi dilues? RESPON. Dicam enim, quia propoſitum ipſi eſt de uocibus, quatenus res ſignificant, agere, uoces uerò primo ſenſibilibus rebus ſignificãdis impoſitæ ſunt: quippe cũ ea prima nominauerint homines, quæ uidebant, ſenſúque percipiebant: ſecunda uerò ea, quæ licet quantum ad naturam attinet, prima eſſent, ſenſu tamen erant ſecunda: merito ea quæ uocibus prima ſunt nominata, quæ uidelicet ſunt ſenſibilia & indiuidua, primas ſubſtantias eſſe ſtatuit. Nam quãtum ad ſignificatiuas uoces ſpectat, indiuiduæ ſubſtantiæ ac ſenſibiles primæ ſunt: quantum uerò ad naturam attinet, illæ ſunt primæ, quæ intellectu percipiuntur. Hic uerò quantum ad uoces ſpectat, quæ res ſignificant, diuidere entium genera propoſuit. uoces autem ſignificatiuæ indiuiduis ac ſenſibilibus ſubſtantijs primo conueniunt.

Quæ ſpecies & genera ſecundæ ſubſtantiæ ſint.
Cap. VIII.

INTER. AT *uerò cũ æquiuoce & ſpecies & genus dicatur, quaſnam hic ſpecies, & genera accipit?* RESP. *Quas uidelicet ſecundas eſſe ſubſtantias inquit.* INTER. *Quo pacto id ſignificauit?* RESP. *Cum inquit, in quibus ſpeciebus ſunt indiuiduæ ſubſtantiæ: perinde ac ſi dicat: ne me aliarum ſpecierũ genera, aliorũue indiuiduorũ ſpecies, utpu ta accidentiũ, dicere exiſtimes, ſed has ſpecies in qui bus ſpeciebus indiuiduæ ſubſtãtiæ ſunt, & ſpecierũ harũ genera. Ac quod inquit, exemplo ipſe explicat, ubi ſubiungit: ut quidam homo in ſpecie quidem ineſt in homine, genus autem ſpeciei huius eſt animal.*

Cur genera & ſpecies ſubſtantiarũ ſecundæ ſubſtantiæ appellentur. Cap. IX.

INTER. *Quo modo quidem primæ ſubſtãtiæ indiuiduæ ſint, ſatis declaraſti. Quocirca ſupereſt, ut de ſecundis agas, cur ſpecies & genera indiuiduarum ſecundæ debeãt appellari.* RESP. *Species & genera primarum ſubſtantiarũ merito ſecundæ ſubſtantiæ propterea dicuntur, quia ſolæ ex ijs quæ de ipſis prædicantur, primas ſubſtantias ſignificant. Si enim quid ſit Socrates, quiſpiã aſsignet, ſpeciem & genus proprie aſsignabit: & notiorem reddet rem, ſi hominem & animal eſſe dicat, quàm ſi quicquam*

ex nouẽ alijs prædicamentis aßignet. Quicquid enim ex alijs de Socrate prædicarit, improprie erit aßignatum, ſiue album, ſiue tricubitale, ſiue humidum, ſiue currẽs, ſiue aliud quicpiam huiuſmodi. Hæ enim prædicationes cum ex accidentibus fiant, præter naturam ſunt, neq; quid ſit ſubiectum, ſignificant, ſed quid ipſi extrinſecus accidat, declarant. Specierum uerò propriarum & generum prædicationes accõmodatæ tantũ ſunt. Quapropter merito poſt primas ſubſtantias ſolæ hæ ſecundæ ſubſtantiæ appellantur.

INTER. *Aliam cauſam affer, cur ſpecies & genera primarum ſubſtantiarum ſecundæ ſubſtantiæ uocentur.* RESP. *Altera cauſa eſt, quòd ſpecies & genera primarum ſubſtantiarum ſimilitudinem cum primis maximã omniũ habent. Sicut enim illæ, quia omnibus alijs ſubijciũtur, maxime propriæ ſubſtantiæ dicuntur, ita ſpecies & genera reliquis omnibus ſubſtant: quippe cum reliqua omnia, hoc eſt accidentia de ipſis prædicentur. Quemadmodũ enim quẽdam hominem grammaticum, & tricubitalem, & ex alijs accidẽtibus denominatiue appellare cõſueuimus: ita hominem quoque & animal abſolute grammaticũ & tricubitale dicimus. Secundæ igitur ſubſtãtiæ de primis uniuoce prædicãtur. In uniuerſũ enim quæ de ſubiecto dicuntur, uniuoce dicũtur. Cũ enim homo de quodã homine de ſubiecto prædicetur,*

tur, uniuoce prædicatur. Nam Socrates *& homo, & animal rationale mortale eſt.* At *reliqua quæ accidẽtia ſunt, ratione quidẽ & diffinitione ſubſtantijs cõuenire nullo modo poſſunt, nomine tamen de ſubſtãtijs nõnulla prædicãtur, ut de corpore albũ: dici enim album corpus poteſt: nonnulla uerò ne nomine quidem conueniũt: albedo enim de corpore dici nequit.* Nam *corpus color uiſionis diſgregatiuus non eſt.*

Species magis ſubſtantia, quàm genus quo modo ſit. Cap. X.

INTER. *Quoniã ſpecies & genera ſecũdas ſubſtantias eſſe declaraſti: nunquid hæ æquali modo ad primas ſeſe habẽt?* RESP. *Nequaquã.* Species *enim magis ſubſtãtia, quàm genus eſt.* Nam *ſi primã ſubſtantiam aßignare uelit quiſpiam, propius aßignabit, ſi ſpeciem, quàm ſi genus ſubiungat.* Exẽpli *gratia, ſi hominem dicat eſſe, quàm ſi animal.* Quod *uerò ei, quæ magis eſt ſubſtantia, uicinius accedit, magis ſubſtantia ipſum quoque eſt.* Cuidã *uerò homini homo uicinius, & magis proprium, animal cõmunius eſt.* INTERRO. *Aliam cauſam adduc, cur ſpecies magis ſubſtantia, quàm genus ſit.* RESPON. Quemadmodum *primæ ſubſtantiæ, quia alijs omnibus ſubiacent, & reliqua omnia, uel de ipſis, ut de ſubiecto prædicãtur, uel in ipſis, ut in ſubiecto ſunt, propterea maxime ſubſtãtiæ eſſe dicũtur:*

ſic ſpecies quoq; ſeſe habet. Sicut enim primæ ſubſtantiæ ad ſpeciem & genus, ita ſpecies ad genus. Et item ſicut primæ ſubſtātiæ ad accidētia, ita etiam ſpecies. Subiacet enim ſpecies generi, quod de ipſa de ſubiecto prædicatur: ſic enim genera de ſpeciebus dicuntur. Subiacet etiā accidētibus ſpecies, eſtq; quantum ad hoc quoq; attinet, ſubiectū. Quapropter hac quoque de cauſa magis ſubſtantia ſpecies eſt.

Neque ſpecies inter ſe, neque genera, neque primæ ſubſtātiæ altera quàm altera eſt magis ſubſtantia. Cap. XI.

EX IPSIS *uerò ſpeciebus & generibus quæ ſubalterna ſunt, nihil magis ſubſtātia alterum altero eſt, licet dignitate alterum præſtet, alterum deficiat. eò quòd ſi quis de quodam homine, hominem aßignet, nihilo magis proprie aſſignaturus ſit, quàm ſi de quodam equo equum aßignet. Eadem in primis ſubſtantijs ratio eſt. Neque enim quia Socrates Bucephalo equo eſt excellentior, propterea magis ſubſtantia Socrates, quàm Bucephalus dicendus eſt.*

De proprio ſubſtantiæ, & quot modis proprium dicatur. Cap. XII.

INTER. SED *hucuſq; quidē de primis ſubſtātijs & ſecundis diſſeruiſti. Reſtat ut propriū ſubſtantiæ exponas: id enim te demonſtraturum es pollicitus, quādo ſubſtantiæ nō poſſe tradi diffinitiones*

aſſerebas

aſſerebas, ſed exempla tantum afferri, & propria. Atque exempla quidem attuliſti, proprium uerò aßignare adhuc debes: primum igitur, quid ſit propriũ, deſcribendum eſt. RESP. *Tribus modis propriũ dicitur: ex quibus unum eſſe præcipuum aſſero.* INTER. *Tres hos modos expone.* RESP. *Propriũ eſt quod uel omnibus & non ſolis, uel ſolis & non omnibus, uel & omnibus & ſolis ineſt: quod quidẽ ultimum præcipuum eſt.* INTER. *Exempla horum affer.* RESP. *Dicere enim poſſem hominum proprium eſſe, ut ſint bipedes: ſed omnibus id quidẽ accidit, non tamen ſolis: nam alia etiam quædam animalia eiuſmodi ſunt. Item grammaticũ eſſe, & aurificinam facere hominum proprium eſt: ſolis enim hominibus ineſt, licet non omnibus. Sed hæc ſanè nõ præcipue ſunt hominibus propria, ſed illa tantũmodo, quæ ſicut ſolis, ita etiam inſunt omnibus: Vt riſibile & omnibus & ſolis hominibus cõuenit. Quoniam igitur ſubſtantiæ proprium quærimus, id ſiue omnibus acciderit & non ſolis, ſiue ſolis & non omnibus proprium eſſe ſubſtantiæ poterit uideri, ſed re uera tamen nõ erit. Nam ſolum illud ipſarum eſt proprium, quod & ſolis & omnibus ipſis conuenit.*

In ſubiecto non eſſe non ſolis ſubſtantijs eſſe proprium. Cap. XIII.

AGE *enim ut rem ipſam iam excutiamus, in*

ſubiecto non eſſe cum cõmune, & primarũ, & ſecundarũ ſubſtantiarũ ſit, non ſolis ineſt ſubſtantijs, ſed differentijs etiã ſubſtantiarũ cõuenit, cũ etiã ipſæ in ſubiecto nõ ſint. INTER. *Sed quo pacto ſubſtãtijs cõmuniter ineſſe inquit, ut in ſubiecto nõ ſint? cum partes ſubſtãtiæ quæ etiã ipſæ ſunt ſubſtantiæ, in ſubiecto ſint in toto: in toto enim proculdubio partes ſunt.* RESP. *At in ſubiecto eſſe illud diffinitũ eſt, quod in aliquo eſt, non ut pars. partes uerò ſubſtantiarum, ut manũ & oculum in toto eſſe corpore, ignorat nemo. Quare accidens in ſubiecto eſſe tantummodo dici debet: partes uerò ſubſtantiarũ in totis cum ſint ſuis, in ſubiecto nullo ſunt. ſunt enim in toto ut ſubſtantiæ, non ut accidentia. Cõmune igitur ſubſtantijs & differentijs eſt in ſubiecto non eſſe. ſed hoc propriũ uerè nõ eſt, ſed quod omni & ſoli ineſt. nam cum in ſubiecto eſſe differentijs etiam cõueniat, præcipue propriũ eſſe nõ poteſt.* INTER. *Quomodo differentia in ſubiecto nõ eſt, cum tamen dicatur de ſubiecto?* RESP. *Quia bipes & pedeſtre, quæ differentiæ ſunt in homine, in eo non ſunt ſicut accidentia: quippe cum ſi ineſſent, ut accidentia, nullo modo de homine & nomine & ratione prædicarentur. At hominem tam nomine pedeſtris, quàm ratione appellare potes, quæ eſt, quod ut per terram cruribus ingrediatur, idoneum eſt.*

Omnia ex ipſis uniuoce dici, non omnibus ſubſtantijs eſt proprium. Cap.XIIII.

ICCIRCO *hoc quoq; cõmune ſubſtãtijs & differentijs eſt, quòd omnia ex ipſis uniuoce dicãtur. ac ſubſtantijs quidẽ non omnibus, ſed ſecundis tantum. nam indiuidua ſubſtãtia, quia de ſubiecto nõ dicitur, de nullo uniuoce poteſt prædicari, cũ ſubiectũ aliud non habeat.* De *ſubiecto autem prædicari, nihil aliud erat, quàm uniuoce prædicari.* Quapropter *ſpecies & genera cũ de ſubiecto, de ſecundis ſubſtãtijs dicantur, uniuoce de ipſis prædicãtur.* Simili *modo etiã differentiæ.* Omnes *ſiquidem differentiæ de ſubiecto eo prædicãtur, cuius ſunt differẽtiæ: propterea quòd differentiæ indiuiduorum nullæ ſunt.* Differẽtia *enim illud eſt, quo unaquæque ſpecies alia ab alia differt, quod uidelicet de pluribus & differentibus ſpecie in qualenã ſit, prædicatur.* Generum *igitur & ſpecierum, non indiuiduorum differentiæ ſunt.*

Differentiã eſſe qualitatem ſubſtantialẽ. Cap.XV.

INTER. SI *igitur differentia neque ſubſtantia eſt (ita enim dixiſti) cum non ſit in ſubiecto, quemadmodũ ſubſtantia: neq; eſt accidens, quia in ſubiecto non eſt: nihilq́; aliud reperitur, quod inter ſubſtantiam & accidens eſſe medium poßit: omnia enim quæ ſunt, aut eſſe in ſubiecto, aut nõ eſſe in ſubiecto, perſpicuũ eſt: omnia uerò cum in decẽ prædicamẽtis*

contineātur, aut ſubſtantiæ ſunt, aut accidentia: ſubſtantiæ in ſubſtantiæ prædicamēto, in reliquis nouem accidentia. Si itaque neque ſubſtantia eſt, neque accidens differentia, quidnam eſſe eam dicendum eſt? RESP. *Ariſtoteles neque qualitatem tantum eam eſſe inquit, quia eßet accidens: neque ſubſtantiā tantum, propterea quòd inter ſecundas ſubſtantias fuiſſet connumerata: ſed eam totum hoc qualitatem eſſe ſubſtantialem aßerit. Vnde etiam non in quid ſit, ſed in qualenā ſit, predicari cōſueuit.* INTER. *Quo pacto differentia ſubſtantialis qualitas ſit, oſtende.* RESP. *Subſtantiales qualitates ſunt, quæ ſubſtantias explent ac perficiunt. explere autem illa dicuntur, quæ ſi abſint, ſubiecta ipſa corrumpunt. Quæ uerò ſiue adſint, ſiue abſint, non corrumpunt, ſubſtantialia non ſunt. ut caliditas ineſt & aquæ calidæ, & igni: ſed aquæ non eſt ſubſtantialis, propterea quòd licet ſublata ea ſit, frigida effecta aqua non interit. at igni cum ſit ſubſtantialis, cum ab eo recedit caliditas, ipſum corrumpit. Differentiæ quoq; fere huiuſmodi ſunt, ſicut qualitates eſſentiales. Si enim ab homine rationale auferatur, corrumpitur: Si item terreſtre ab eo detrahatur. Quin mortale etiam ſi tollatur, fiet ut in immortale tranſmutatus naturam ſuam amittat. Iccirco in diffinitione aſſumitur differentia, quia ſubſtantiam atque eſſentiā rei abſoluit,*

ac com-

ac complet. At quæ ſubſtantias explent, ſubſtantiæ ſunt. Adde quòd accidentia ſubſtantiam non exprimunt, differentia exprimit. Cum enim homo ſit animal, quale is animal ſit, differentiæ declarant. Sunt igitur ſubſtantiales qualitates differentiæ. Non eſſe ergo in ſubiecto cum omnibus ſubſtantijs inſit, non ſolis ipſis, ſed differentijs etiam ineſt. ac propterea non eſſe eius id proprium poteſt, quod uere & præcipue proprium dicitur.

Hoc quiddam ſignificare non omnibus ſubſtantijs conuenit. Cap. XVI.

INTER. ALIVD *profer, quod proprium ſubſtantiæ eſſe uideatur, nō ſit tamen.* RESP. *Quod hoc quiddam ſignificet. Cum enim dico, Socrates, hoc quiddam ſignifico.* INTER. *Nunquid de omni ſubſtantia dici hoc poteſt?* RESP. *Minime. Non enim de ſecundis ſubſtantijs hoc quiddam dici ualet, ſed potius tale quiddam. Quippe cum homo & animal non definitam quandam & unam rem ſignificet: quid enim magis Socratem, quàm Platonem exprimit, qui hominem dicit? ſimili modo ſi animal dixero, ex hac uoce nihilo magis homo quàm equus, aut bos, aut canis, aut aliud quodpiam animal intelligetur. Non igitur hoc quicpiam, ſed potius tale quicpiam ſecundis ſubſtantijs congruit.*

Quo modo homo & animal qualitatem ſignificent. Cap. XVII.

INTER. SED *quid eſt, quod inquit :* Non *abſolute autem qualitatē ſignificat homo & animal, quemadmodum album : ſed circa ſubſtantiam qualitatem præfinit : cum qualiſnam ſubſtantia ſit, declaret?* Nam *ut mihi quidem uidetur, album quoque & nigrum, atque omnes demum qualitates circa ſubſtantiam qualitatem præfiniunt, cum abſque ea eſſe nequeant, ſed in ipſa inſint.* RESP. Non *abſolute, inquit, ac ſimpliciter qualitatem ſignificat homo, ſed duo quædam ad minimum: ſubſtantialē enim qualitatem, & communitatem ſubiectarum ſubſtantiarum oſtendit.* Album *uerò neque ſubſtantialem qualitatem, neque ullam aut hominis, aut bouis, aut lapidis, aut alicuius alterius ſubſtantiæ communitatem ſignificat.* Neque *igitur quòd omnia ex ipſis uniuoce prædicentur, proprium eſt, quia non omnibus ineſt ſubſtantijs. indiuiduæ enim de nullo prædicantur.* At *proprium & ſoli & omni ineſſe debet.* Hoc *autem cum omni non inſit, ſubſtantiæ proprium non eſt.* Dixit *præterea hoc quiddam uideri ſignificare ſubſtantiam. ſed neque id omni ineſt : genera ſiquidem & ſpecies non hoc quiddam, ſed tale quiddam magis ſignificant.* Neque *hoc igitur proprium ſubſtantiæ eſt.*

Nihil

Nihil ipſi eſſe contrarium non ſolis ſubſtantijs conuenit, ſed etiam quantitati. Cap. XVIII.

INTER. QVID igitur aliud præterea inquit? RESP. Nihil ſubſtantiæ eſſe contrarium, id quod inductio manifeſtat: quippe cum neque Socrati, neq; lapidi, neque boui, neque alicui alteri ſubſtantiæ contrarium quicpiam reperiatur. INTER. Nunquid ſoli hoc ſubſtantiæ conuenit, ut proprium ipſius iam ſit? RESP. Minime. Nam neque præfinitæ quantitati eſt quicpiam contrarium. duobus enim eſſe cõtrarium quid poteſt? fortaſſe aliquis tria eſſe dicet: ſed cur magis tria quàm quatuor, quàm quinque, quàm ſex? Niſi quis, inquit, multum pauco, aut magnum paruo eſſe contrarium dicat. ſed hæc determinatæ quantitates nõ ſunt, quibus nihil contrariũ eſſe dictũ eſt. Tametſi neq; è genere quãtitatis fortaſſe ſunt, ſed ex eo quod eſt ad aliquid, ſicut ubi de quantitate aget, demõſtrabit. Quocirca neq; hoc, quòd nihil ipſi contrarium ſit, proprium ſubſtantiæ eſt.

Non admittere magis & minus non ſolius ſubſtantiæ proprium eſt. Cap. XIX.

INTER. QVODNAM aliud propriũ eius inquirit? RESP. Non admittere ut magis & minus dicatur: id quod tamen nõ ita abſolute, ſed cũ diſtinctione eſt intelligendũ. Indiuidua enim ſubſtãtia, neque ſi ipſa ſibi ipſi, neq; ſi alteri indiuiduæ ſubſtãtiæ

comparetur, magis eſſe ſubſtantia uel minus poteſt. Neque quæ eſt in ſpecie & genere ſubſtantia, aut ſeipſa, aut altera eiuſdem ordinis magis aut minus ſubſtantia eſt. INTER. *Exemplis rem explica.* RESP. *Socrates cum indiuidua ſubſtantia ſit, non eſt hodie quàm cras magis uel minus Socrates, aut cras quàm hodie, aut in dies decem, ſe ipſo magis uel minus ſubſtantia. Neque etiam Socrates quàm Plato magis uel minus ſubſtantia eſt. Sed neque homo in ſpecie uel ipſe ſeipſo, uel altera ſpecie, puta boue, uel equo magis ſubſtantia eſt. In eo enim quòd eſt ſubſtantia, neque ſe, neque altero ſubſtantia eſſe magis aut minus poteſt. At album & ipſum ſeipſo, & altero eſſe magis album aut minus poteſt. Superius autem alteram altera eſſe magis ſubſtantiam dictũ eſt, quando eiuſdem ordinis non fuerint: ſed una indiuidua, altera uel genus, uel ſpecies: uel una ſpecies, altera genus. tunc enim indiuidua magis ſubſtantia quàm genus uel ſpecies eſt: & item ſpecies magis ſubſtantia quàm genus dicitur. Sed ſi, ut dixi, indiuiduas indiuiduis, ſpeciales ſpecialibus, & generales generalibus eiuſdem per latitudinem ordinis inter ſe comparemus: nulla magis uel minus ſubſtantia habetur.* INTER. *Nunquid uerò hoc ſolius ſubſtantiæ proprium eſt?* RESP. *Nequaquã. Nam neque duplum, ut magis & minus dicatur,*

admittit:neq; pater. Quid enim Vlyſſes hodie magis, quàm cũ eſſet in Ithaca, aut è Troia rediſſet, Telemachi pater eſt cenſendus? Nõ eſt igitur ſolius ſubſtãtiæ propriũ hoc, ut per ſe cõſiderata uel ſeipſa, uel aliis cõſortibus magis uel minus ſubſtãtia dici poßit.

Proprium ſubſtãtiæ ut una & eadem numero cum ſit, ſuſceptrix ſit contrariorum. Cap. XX.

INTER. SED quid maxime ſubſtantiæ proprium eſt? RESP. Illud ſanè, quòd cum una & eadem numero ſit, contrariorũ eſt ſuſceptrix: Vt Socrates unus & idem numero cum ſit, ſanitatis & morbi, & eadem anima prudentiæ & imprudentiæ eſt capax. INTER. Sed quid? nonne oratio etiam una cum ſit numero, cõtrariorum eſt ſuſceptrix, cum aliquando uera, aliquãdo falſa efficiatur? Verbi cauſa, Dies eſt, nônne hæc oratio aliquando falſa eſt, aliquando uera? nunquid igitur oratio eſt ſubſtantia? RESP. Non ſane. INTER. Sed de quo prædicatur? RESP. De quantitate proculdubio. INTER. Non igitur hoc proprium ſubſtãtiæ uidetur, ut contrariorum ſit ſuſceptrix. Quo pacto ergo ſubſtantiæ eſſe propriũ dicitur? RESP. Quia uidelicet ſubſtantia dùm contraria admittit, ipſa afficitur: oratio nihil quicquã afficitur. INTER. Quo pacto? RESP. Quia Socrates dum interdũ ualet, interdum ægrotat, in ſe ipſe mutationẽ admittit, oratio

autem, ut puta, dies eſt, modo uera eſt, modo falſa, non ex mutatione ſui, ſed rei ipſius de qua dicitur. Ipſa enim oratio nihil immutata modo uera, modo falſa eſſe reperitur. INTER. *Obiectionē quidē diſſoluiſti: ſed cum proprium ſit, quod omni & ſoli conuenit, ſoli & omni ſubſtantiæ hoc ineſſe oſtende.* RESP. *Soli quidem hoc ineßе demonſtrare iam poſſum, omni uero fortaſſe etiam potero.*

Solius ſubſtantiæ proprium, ut ſuſceptrix ſit contrariorum. Cap. XXI.

INTER. SED *age ſoli hoc ineſſe demonſtra.* RESP. *Nihil ex alijs rebus inueniet quiſpiā, quod unum & idem numero permanens admittere in ſe contraria queat, niſi ſolam ſubſtantiam. Nam licet actionem aliquando honeſtam eſſe, aliquando turpem dicamus, ea tamen non una & eadem numero eſt: ſed quæ uel temporibus diuerſis, uel alio atque alio modo facta fuerit. Subſtantia uerò non eſt alia, ſed una & eadem cum permaneat, bona & mala efficitur.*

Quo modo omnis etiam ſubſtantiæ ſit proprium, ut ſuſceptrix ſit contrariorum. Cap. XXII.

INTER. QVOD *quidē in ſola indiuidua ſubſtantia hoc ſit, ſatis patet. ſed ſi in omni etiā ineſſe demonſtraueris, id propriū ſubſtantiæ eſſe proculdubio exiſtimabimus.* RESP. *Primum quidē illud ſcias,*

demon-

demonſtrari in æternis id non poſſe. Neque *enim cælum, quod ſemper mouetur, & eſt ſubſtantia, ſtare unquam ualet. ſtationi autem motio contraria eſt.* Quocirca *de æternis ſubſtantijs ſermo nobis in præſentia nō erit: quippe cum uniformes eæ ſint, & plerunque minime idoneæ, ut contraria ſuſcipiant.* Quin *etiam ignis corruptibilis cum ſit, caliditatis quidem eſt capax, ſed nō frigiditatis. & nix quoq; frigiditatis, nō caliditatis ſuſceptrix eſt.* Aqua *item humida cū ſit, ſiccitatis ſemper eſt expers.* Quāuis *ad hæc dicere poſſet* Ariſtoteles *ſe ſubſtantiā contrariorū eſſe ſuſceptricem aſſerere, hoc eſt, ſuſcipere quidem contraria poſſe, non tamen eſſentiam ſuam habere in cō trarijs poſſe. ignem uerò caliditatem non ſuſcepiſſe, ſed in ſubſtantia ſua eam habere, ita ut admittere ea non ualeat, quæ habet, ſed aliquid quod extrinſecus ſit.* Nam *aqua etiam, quia in caliditate ſubſtantiam ſuam non obtinet, frigiditatis & caliditatis eſt capax. at humiditatē ſicut terra, admittere nullo modo poteſt: propterea quòd in ſubſtātia eius humiditas eſt.* In *ſubſtātia uerò terræ nō eſt humiditas, unde admittere etiā ſiccitatem poteſt.* Cæleſtia *quoque contrarietatē non admittunt, quæ ſubſtantiali eorum qualitati oppoſita ſit.* Vnde *neque qualitates hæ abſolute ſunt, ſed ſubſtantiales qualitates.* Quapropter *ſubſtātiæ qualitatū earum ſuſceptrices ſunt,*

quæ præter eas ſunt, quæ ſubſtãtias explent & abſoluunt. Ac ſubſtantiæ quidẽ, quæ unum numero ſunt, per uices contrarietates quæ extrinſecus ſunt, admittunt: quæ quidẽ contrarietates non aliunde ſunt, quàm ex nouem generibus. Sicut uerò una numero, id eſt indiuidua ſubſtãtia hoc modo afficitur, ſic etiã ſecundæ. ſi enim Socrates eſt prudens, aut imprudẽs, homo quoq; prudens aut imprudens erit, nec nõ animal ſimili modo: propterea quòd Socrates & homo & animal eſt. Quatenus igitur & homo, & animal ſubſtantia eſt, eatenus etiam ipſa cõtraria poſſunt admittere. Quatenus uerò ſunt uniuerſalia, non ipſa admittunt, ſed quæ ſub ipſis ſunt. Sicut enim color, neque albus eſt, neque niger, ſed ſub ipſo album & nigrum eſt: ſic homo quatenus eſt cõmune quid, & animal quatenus cõmune, neque prudens, neque imprudens, neque ægrotans, neq; ualens eſt: ſed quæ ſub ipſis ſunt, & prudentia prædita ſunt, & imprudentia, & ægrotant, & ualent. Quatenus tamen & homo & animal ſubſtantiæ ſunt, contraria ſuſcipere per uices poſſunt. Quippe cum quatenus eſt ſubſtantia, excogitari homo poßit, qui contrariarũ qualitatum ſit capax. Simili modo etiam animal. Vtrunque enim unum & idem permanens ſubſtant. At color quatenus eſt color, idem & niger, & albus fieri, ne mente quidem concipi poteſt: ſed quod colori

ſubiacet

ſubiacet corpus,nigrum & album uiciſsim ſuſcipit: qui uerò nõ permanet color, nigrum & album minime admittit, ſed ſimul atque excedit album, ipſe etiam interit: & ſimul ac nigrum accedit, ipſe quoque aduenit. Non *enim permanet color, ut abire album ex eo,& ad eum accedere nigrũ ualeat.* Spe*ctandum igitur illud eſt,an homo & animal permaneat,& contraria uiciſsim admittat.*Q*uapropter cõmune omni ſubſtantiæ eſt,quatenus eſt ſubſtantia,ut contrariorum per uices ſuſceptrix ſit.*Q*uin etiam ſolius eius proprium eſt, quæ uidelicet admittere mutationem poteſt:non eius quæ immutabilitatem qualitatum in eſſentia ſua obtinet.*

DE QVANTITATE.

Cur poſt ſubſtantiam primo ſubſequatur. Cap. I.

INTERROGATIO.

SED *de ſubſtantia quidem ſatis hæc à te dicta nunc ſint. cur uerò quantitatis & nõ qualitatis prædicamentũ poſtea ſubſequitur?* RESP. Q*uoniã unumquodq; ſimul atq; eſt,uel unum eſt,uel multa.* V*num autẽ uel multa quãtitatis eſt.* Non *tamen ſimul atq; eſt unũquodque uel qualitas eſt,uel ad aliquid.* Q*uæ enim ſunt quanta, numerabilia ſunt.corpus ſiquidẽ ut ſit corpus, trifariam eſſe dimetitum debet:ut au-*

tem ſit quale corpus,tūc uel album uel nigrū ſit,neceſſe eſt.Prius autē eſt proculdubio corpus,quàm ſit qualitate aliqua affectū. INTER. *Habéſne aliā cauſam,quam afferas, cur poſt ſubſtantiam quātitas, & nō aliud prædicamentum collocatū ſit?* RESP. *Habeo.* INTER. *Quamnam?* RESP. *Eam ſanè: quòd pleraq; quæ ſubſtantiæ inſunt,quātitati magis quàm alijs generibus ineſſe conſpiciuntur. cuiuſmodi eſt, quòd neque contrarietatem admittat, neq; id ut magis & minus dicatur. Hæc enim & ſubſtantiæ inſunt,& quantitati. Adde quòd ſi qualitatē,& cætera quæ in alijs prædicamentis ſunt, à ſubſtantia detraxeris,& quantitatē ſolam reliqueris, exiſtere adhuc ſubſtantia poteſt. At ſi ſubſtantiæ quantitatē penitus eripias, tunc neque continuum, neque diſtinctum numero quicpiam amplius remanebit.Denique quantitas propius quàm reliqua accidentia ad ſubſtantiam accedit.*

Quantitatis diuiſio:& quòd eiuſdem rei multæ eſſe diuiſiones poſſint. Cap. II.

INTER. QVOTNAM *ſunt differētiæ quantitatis?* RESP. *Duæ.* INTER. *Quænā?* RESP. *Altera eſt cōtinua, altera diſtincta ac diſcreta.* INTER. *Cum uerò poſt hanc diuiſionem inquit, alia ex habentibus poſitionem inter ſe partium quæ in ipſis ſunt, alia ex nō habentibus poſitionem cōſtant,*

cuiuſmodi

cuiuſmodi hanc diuiſionē facit? RESP. *Idem denuo partitur. Idem enim,hoc eſt, quātitas alio atque alio modo diuiditur. Nihil enim uetat,quo minus eiuſdem rei,ſi alio atq; alio modo conſideretur, diuiſiones eſſe plures poßint.* INTER. *Oſtende quo pacto hoc in alio etiā prædicamento efficiatur.* RESP. *Oſtendam. animal nanq; in immortale & mortale diuiditur, & item in rationale & irrationale: necnon in pedatum & impedatū: Quin etiam totū denuo in uolucre, & pedeſtre, & aquaticū ſecari poteſt. Sic etiam quantitas,cum in cōtinuam & diſcretam prius ſit diuiſa, rurſus alia aggreßione diducitur in ea,quæ ex habentibus poſitionem partiū inter ſe, & ex non habentibus conſtant.* INTER. *Sectiones in quas diuiſit,explana.* RESP. *Quantitatem aliam eſse diſcretam,aliam continuam dixit.*

Diſcreta quantitas quænam ſit. Cap. III.

INTER. DISCRETA *quænā eſt?* RESP. *Ea inter quā interijci nihil poteſt,quod quaſi uinculum cognatas quantitates inter ſe contineat. Dicere etiam in hunc modum poſſumus: diſcretam quantitatem eam eſſe, in qua communem aliquem terminum ſumere non ualemus, ad quem partes inter ſe cohæreant. In quinque enim numero nō eſt ſola unitas,quæ duo & duo utrinq; adiacētia cōnectat. nam neque ipſa duobus utrinque connexa eſt. ſi enim eſ-*

ſet annexa, quidnã eſſet id quod annecteret, inueniri poſſet. Ex *diſcretis autẽ quantitatibus numerus eſt.*

Oratio diſcreta quantitas eſt. Cap. IIII.

INTER. NVNQVID *ſolus numerus eſt, qui inter diſcretas quantitates referatur?* RESP. *Minime.* Nam *oratio quoque diſcreta quantitas eſt.* INTER. *Quænam oratio?* RESP. *Non ea ſanè, quæ in mente noſtra etiam tacentibus nobis ineſt: quæ uel operatio, uel affectio mentis noſtræ eſt.* Sed *neque id quod ex oratione ſignificatur, quatenus ſignificatur, eſſe quantitas poteſt.* Sed *ea tantum eſt quantitas, quam pronunciamus.* INTER. *Quonam pacto?* RESP. *Oratio omnis ex nominibus & uerbis compoſita eſt, & cæteris, quæ eſſe partes orationis dicuntur. hæc autem omnia ex ſyllabis conſtant.* Syllabæ *uerò uel longæ uel breues ſunt.* Ac *longæ quidẽ ad breues ita ſeſe habent, ſicut duo ad unum.* Vnum *autem & duo eſt numerus. at numerum eſſe quantitatem diſcretam dictum iam eſt.* Quocirca *etiam ſyllabæ ſimili modo erunt.* Sed *oratio ex ſyllabis conſtat.* Quod *autem ex aliquibus conſtat, eiuſmodi eſt, cuiuſmodi ea ſunt ex quibus conſtituitur.* Quantitas *igitur etiam oratio, & diſcreta quantitas eſt.* INTER. *Quam ob cauſam?* RESP. Si *enim ea eſt diſcreta quantitas, in qua communem terminum partium inuenire nõ licet, & in qua*

in qua ſumere commune quicquam non poſſumus, quod partes inter ſe connectat: & nihil accipere ualemus, quod ſyllabas inter ſe cõiungat: diſcreta profecto quantitas & ſyllabæ, & oratio erit. Exempli *cauſa* Socratis *nomẽ ſumamus.* Quid *quæſo in eo eſt, quod,* So, *ſyllabã ad,* cra, *&* cra, *ad,* tes, *applicet, & cõnectat?* Nihil *ſanè reperiri poteſt, quod id faciat. nam ſignificatum nõ eſt, cum etiam blytiri uox, quæ nihil ſignificat, tribus ſyllabis cõſtet.* Quantitas *igitur diſcreta oratio eſt.*

Continua *quantitas quænam ſit.* Cap. V.

INTER. Quænam *ſit diſcreta quantitas, ſatis declaraſti.* Quocirca *quænam ſit continua, explica.*

RESP. Continuam *eſſe eam aſſero, quæ contrario modo affecta eſt, quàm diſcreta. illa enim nihil habebat, quod partes eius inter ſe colligaret: continua habet communem terminum, quo inter ſe partes cõnectuntur: ſicut in linea, quæ longitudo eſt carens latitudine, partes inter ſe mutuo connexæ conſpiciuntur. unde etiam cum pars mouetur, totũ etiam ſimul moueri neceſſe eſt.* Id *quod nullo modo in diſcreta reperitur. nam ſi tritici plenus modius ſit, non fit propterea, ut uno grano attracto, reliquum etiã triticũ ſequatur. ſi una pars tamen grani moueatur, moueri totum granũ, eo quòd partes eius inter ſe cohærent, neceſſe eſt.* Linea *igitur quantitas continua eſt.*

De ſuperficie. Cap. VI.

INTER. Habéſne aliud quãtitatis cõtinuæ exẽplum quod afferas? RESP. Habeo. INTER. Quodnam? RESP. Superficiem. INTER. Sed quo pacto cõtinua quantitas ſuperficies eſt? RESP. Quoniam linea eſt,quæ ſuperficiem ſecat. Qua parte uerò ſuperficies ſecatur, ea parte cõmunis terminus fit linea,quæ eſt cogitatione concepta, perinde ac ſi ſuperpoſita eſſet,qua partes ſuperficiei inter ſe connectũtur. Huiuſmodi enim lineã ſi inter ambas partes exiſtere re ipſa cogitatione fingeres,ea eſſet,quæ totum ſecaret.cũ uerò nõ ſecet,alterius partis tanquam finis,alterius tanquã initium conſiderata terminorum communicatione utraſq; inter ſe cõnectet.

De corpore. Cap. VII.

INTER. Nunquid aliud exemplũ reſtat continuæ quantitatis,cuiuſmodi eſt linea & ſuperficies? RESP. Sanè quidem. INTER. Quodnã? RESP. Corpus,quod etiam ipſum,& quantitas eſt, & cõtinuum: quantitas,quia dimetitum trifariam eſt.cõtinuũ uerò eò quòd partes ad communem terminum coniũgũtur,quæ eſt quaſi ſuperficies,quæ inter ipſas partes interiacet. INTER. Cur dixiſti, quaſi ſuperficies? RESP. Quia ſuperficies terminus quidem corporis eſt,ſed non pars. INTER. Inter partem & terminũ quid interſit,ſcire cupio. RESPON.

SPON. *Ea eſt differentia, quòd ex partibus totum conſtat, ex terminis cõſtitui nihil poteſt: quippe cum neque linea ex punctis conſtituatur, ſed terminetur quidem ipſa in pũctum: punctus uerò pars eius minime ſit: neque ſuperficies ex lineis conſtitui poßit: ſed partes ſuperficiei ſint ſuperficies, ipſa uerò lineis terminetur: neq; corporis partes ſint ſuperficies, ſed corpora. Corpus enim ipſum ſuperficies terminant. Superficies igitur, quæ inter partes corporis mente cõcipitur, non eſt proprie ſuperficies, ſed cogitatione tantum ficta. Nam ſi re uera eſſet, corpus ſecaret, & corporum terminus efficeretur. Qua parte autẽ ſecatur, ſi ſuperficiem excogites finem alterius partis, alterius initium eſſe: efficietur; ut communis terminus partium corporis ſuperficies ſit, quæ quidem re uera non ſit, ſed mente conſideretur.*

De loco quo modo ſit quãtitas continua. Cap. 8.

INTER. *Nunquid hæ ſolæ cõtinuæ quantitates reperiuntur?* RESP. *Minime. Sed præter has ſunt etiam & locus, & tempus.* INTER. *Quo pacto locus eſt quantitas, & quãtitas continua?* RESP. *Quia locus circa corpus cõſideratur, & corpus ipſũ conſequitur, quatenus corpus corpus eſt. at corpus quatenus eſt corpus, trifariam eſt dimetitum. Locus igitur etiã quatenus corporis eſt locus, dimetitus trifariã erit.* INTER. *Sed quo modo eſt continuus?*

RESP. *Qua ratione corporis partes quod in loco aliquo eſt, ad communem quendam terminū coniunguntur, eadem ratione loci quoque partes, quæ corporis partes continent, ad communem quendam terminum connectentur: atque ad eum quidem, ad quē etiam corporis partes iunguntur.*

De *tempore, quomodo ſit quantitas.* Cap. IX.

INTER. AT *tempus quo modo quantitas eſt?* RESP. *Quantitas eſt, quia in diſtantia conſideratur: & quantitate etiam quadam numeri, horarum uidelicet, & dierum, ac noctium, menſium item, & annorū menſurari conſueuit.* Continua *uerò eſt quātitas, quia quod nunc eſt, præteritum cum futuro con iungit: quod quidem ſicut futuri initium, ita præteriti finis eſt.* INTER. *Quo pacto hæc expoſuit* Ariſto *teles?* RESP. *Cum deinceps lineam, ſuperficiem, & corpus enumeraſſet, poſtea ſubiunxit:* Item *præter hæc tempus & locus.* INTER. *sed cur hoc pacto expoſuit?* RESP. *Quia uidelicet linea & ſuperficies unitæ corpori quodam modo ſunt.* Terminus *ſiquidem ſuperficiei eſt linea, lineæ punctus, corporis uerò ſuperficies.* At *locus corpori unitus non eſt, ſed extrinſecus conſequitur: tempus item ſimili modo nullam cum corpore coniunctionem habet.*

Q*uæ ſint ea quæ poſitionem partium habeant, & quæ non habeant.* Cap. X.

INTER.

INTER. *Quamnam aliam quantitatis diuiſionẽ facit?* RESP. *Quam diximus: quòd uidelicet alia ex habentibus poſitionem inter ſe partium, quæ in ipſis ſunt, conſtent, alia ex non habẽtibus.* INTER. *Sed quid eſt, quod ita inquit?* RESP. *Rurſus in alias ſectiones totam quantitatem diuidit in hũc modum: Ex quantitatibus aliæ ſunt, quæ ex partibus poſitionem inter ſe habentibus, aliæ, quæ ex non habentibus poſitionem conſtant.* INTER. *Quid ſit habere poſitionem, & non habere explica.* RESP. *Tria conſiderari in ijs debent, quæ poſitionem habent: locus, ubi poſitæ partes ſunt: partes ipſæ, quæ non euaneſcant: mutua partium continuitas. Si enim aliqua ex his deſint, habere quidem ordinem poterunt, ſed non poſitionẽ: Verbi cauſa, decem uaſa alicubi in ſolo poſita ſunt, ita ut primũ hoc, illud ſecũdum, & cætera deinceps, & unum hic, aliud illic collocatũ eſſe oſtendi queat, & non interierint partes, ſed remaneant: quia tamen partes mutua connexione inter ſe non cohærent, habere ordinem, nõ poſitionẽ dicentur. Item in aqua quæ ex clepſydra deſtillat, licet continuatæ inter ſe partes ſint, quia tamen non remanent, ut monſtrari queant, ſed ſimul atque è foramine exierint, ſtatim intereunt, hæ inter ſe ordinem habent, non poſitionem. Atq; in diſcretis quidem quantitatibus poſitio non eſt, ſed ordo*

tantummodo,ſicut in numeris: quo fit,ut prius duo, quàm tria eſſe dicantur. In partibus uerò orationis ne ordo quidem reperitur. Cur enim magis ba, ſyllaba,quàm be,aut pſe,prior eſt exiſtimanda? Tametſi etiam ipſa ordinem quẽdam habet, quem tu uidelicet proferendo uerbo ſyllabis exhibueris: quippe cum uerbum ſimile ijs ſit, qui diſtinctas inter ſe urnas componunt,ita ut alias in primo,alias in ſecũdo uerſu collocent, non ſecus ac militum ordines in bello diſponi conſueuerunt. In linea autem, & ſuperficie,& corpore,& loco poſitio quædã eſt, tam quia poſitæ alicubi partes ſunt,quàm quia remanẽt, & inter ſe mutua connexione coniunctæ ſunt. At in tempore propterea, quòd partes eius non remanẽt, ordo tantum eſt,non poſitio. In fluuio etiam dum fluit, & mari commiſcetur, ſuperficies aquæ, quæ commiſcenda eſt, & mari appropinquat, quia non ſtat,ſed mouetur, poſitionem non habet. Nam etiam motus licet cõtinuus ſit,poſitionem non habet: propterea quòd tempus, quod ei ſuperuenit, continua quãtitas eſt,& poſitionem non habet. Motus autem ipſe quantitas non eſt,ſed quantitatis particeps, ſicut poſtea demonſtrabitur. Ex prima igitur diuiſione efficiebatur,ut quinque eſſent continua,linea,ſuperficies,corpus,tempus,locus: diſcreta autem duo, numerus & oratio. Ex ſecunda uerò quatuor exiſtunt,

ſtunt,quæ expoſitionem habentibus partibus conſtent: linea,ſuperficies,corpus,locus: & tria,quæ ex non habentibus poſitionem conſtituantur: numerus, oratio,& tempus,ex quibus duo habent ordinem, numerus & tempus. nam oratio quodam modo habere,& quodam modo non habere eum uidetur.

Quantitates ex accidenti,quæ ſint. Cap. XI.

INTER. *Nunquid ſolæ hæ ſunt quantitatis ſpecies?* RESP. *Principali quidem ratione hæ tantum ſunt: ex accidenti tamen aliæ quòque reperiuntur.* INTER. *Quid eſt hoc quod inquis, principali ratione: & ex accidenti?* RESP. *Principali ratione appello, quod per ſe eiuſmodi eſt: ex accidenti uerò quod ex alio id habet: Verbi cauſa, omnia quæ expoſuimus ſuperius, principali ratione quantitates ſunt: album autē ex accidenti. Album enim multum dicitur, non quatenus eſt albū, ſed ex eo quòd ſuperficies in qua ineſt, multa eſt. Homo item procerus dicitur, non quatenus eſt homo, ſed quatenus ipſius longitudo eiuſmodi eſt.* INTER. *Eſſe ne hæc etiam poſſet quantitatis differentia?* RESPON. *Poſſet.* INTER. *Quo pacto?* RESP. *Quantitas alia principali ratione, alia ex accidenti eſt.* INTER. *Quænam eſt quantitas, quæ principali ratione dicitur?* RESP. *Ea quæ per ſe, & nō ex alio eſt quantitas, aut numerus, & tempus, & cætera eiuſmodi.*

INTER. Ex accidenti uerò quænã eſt. RESP. Quæ ex alio dicitur: ut album multum ex ſuperficie, & homo procerus ex longitudine. Febris etiam multa dici conſueuit, quia in multum tempus fuerit producta. nam ſi nõ eam, quæ longius protracta ſit, ſed quæ uehemẽtius ingruerit, multam appellemus, improprie loquemur, ac qualitatem potius eo uerbo, quàm quantitatem ſignificabimus: quippe cum uehementiã qualitatis eſſe nemini dubiũ ſit. Quin etiã ſi aliquem multũ cucurriſſe dixerit quiſpiam, de motione intelligens, quæ in multo tempore facta fuerit, ex tempore multum curſum appellabit.

De motu, quòd ſit quantitas ex accidenti. Ca. 12.

INTER. SED quid? motus nónne eſt quantitas? RESP. Minime. non enim connumeratus inter quantitates eſt. INTER. Quo pacto igitur & multus & longus motus eſſe dicitur? motus enim hic magnus fuit, inquit Thucydides. RESP. Non per ſe uidelicet ita appellat motum, ſed quia cũ tempore exiſtit: in tempore uerò multum eſt & paucũ, longum & breue, magnum & paruum. Ex tẽpore igitur, quod eſt quantitas, in quo inſunt hæc, atq; ex accidenti motui ineſſe etiam dicuntur. Nam ſi quis multum & paucum motionis, aut actionis diffinire uoluerit, quantitatem earum tempore diffiniet, annuam, aut menſtruam, aut tale quicpiam uocans.

Quantitati nihil eſt contrarium. Cap. 13.

INTER. *Age uerò, quoniam quænam ſint proprie quantitates, & quæ ex accidenti, quæ item eiuſmodi, ut poſitionem partium habeant, & quæ non habeant, quæ etiam continuæ, & quæ diſcretæ ſint, ſatis explicaſti: proprium eius quodnam ſit, expone.* RESP. *Illud ineſſe quantitati aſſero, quòd contrarium nihil habet.* INTER. *Sed quia propriũ omni & ſoli & ſemper ineſſe debet, oſtende an nulli ex ijs, quæ connumeratæ proprie ſunt quãtitates, cõtrarium quicpiam reperiatur.* RESP. *Neq; enim lineæ quatenus linea eſt, contrariũ aliquid eſt.* INTER. *Sed quo pacto alia recta, alia curua eſſe dicitur?* RESP. *At enim rectũ & curuum lineæ ineſt, non quatenus eſt linea, neq; quatenus quantitas eſt: ſed quatenus talis eſt linea, ei hoc accidit. neq; igitur linea lineæ, ſed curuitas rectitudini cõtraria eſt. Neq; item ſuperficiei in eo quod eſt ſuperficies, contrariũ quicquã eſt.* INTER. *Quo modo uerò alia nigra, alia alba ſuperficies appellatur?* RESP. *Sed quatenus quidẽ alba, & nigra eſt, eatenus maxima ineſt cõtrarietas: propterea quod albũ & nigrũ contraria inter ſe ſunt. idem quoque de aſpero & læui dicendũ: quatenus tamẽ eſt ſuperficies, eatenus ſuperficiei eſſe cõtraria nullo modo poteſt. Corpori etiam quatenus eſt corpus, contrarium reperitur nihil.*

INTERRO. *Incorporeum uerò nónne corpori contrarium eſt?* RESP. *Nequaquam. Contraria enim ſub eodem genere ſunt: corporis uerò & incorporei eſſe nullum commune genus poteſt. Adde quòd cum contraria cum affirmatione dici ſoleant, ut dulce & amarum: incorporeum per priuationem dictum eſt. Sed neque tempori quicquam eſt contrarium, quatenus eſt tempus. Nam licet nox & dies contrario modo ſeſe habere uideantur: non tamen quatenus in tempore ſunt, contrarietatem ullam habent: ſed in eo quòd dies eſt, aër illuſtratus, & nox, aër obtenebratus, contraria inter ſe ſunt: aër uerò quatenus eſt aër, quantitas non eſt. Nihil etiam inuenitur, quod orationi eſſe contrarium poſsit.* INTER. *Sed quo pacto fit, ut alia ſit uera, alia falſa?* RESPON. *Oratio ſanè non quatenus eſt ſignificatiua, in quantitatis genere poſita fuit: ſed quatenus in pronunciatione conſiderata, longa & breui ſyllaba menſuratur. quantum autem ad hoc ſpectat, uerum & falſum in ſe non habet, neque ullam contrarietatem admittit. In numero quoque contrarietas nulla ineſt. duobus enim quatenus duo ſunt, aut tribus, aut quinq;, aut omnino numero alicui contrarium eſſe quid poteſt?*

An in loco ulla ſit contrarietas. Cap. 14.

INTER. *Quid de loco dices? nónne in eo cũ ſpecies*

cies quantitatis ſit, contrarietas reperitur? RESP. *Fortaſſe. Siquidem ſupra & infra loci partes, aut ſpecies ſunt: eas autem contrarias inter ſe eſſe perſpicuum eſt.* INTER. *Sed cur dixiſti fortaſſe?* RESP. *Quia nonnulli ſunt, qui ſupra & infra non loci ſpecies, ſed reſpectus quoſdam, & differentias loci eſſe uoluerunt. Quod enim ſupra caput noſtrum eſt, ſupra: quod eſt ſub pedibus, infra. In uniuerſo autem, quod circulare ac rotundum eſt, nihil neque ſupra, neque infra eſſe inquiunt. Si tamen ſupra & infra non aliqua alia niſi uniuerſi diſtantia conſiderata ſumpſerimus, ita ut quia orbiculare eſt, infra illud ſit quod ad mediam uniuerſi regionem fuerit ſitum: ſupra, quod à medio ad extremum ambitum acceſſerit: ſupra & infra contraria inter ſe eſſe poterunt, propterea quòd plurima à medio ad externam uſque ſuperficiem, non ſecus atque in circulo & globo ad extremum ambitum diſtantia ſit. Hic ſiquidem ſupra tantummodo eſt ſupra, & infra, tantũmodo infra. In alijs autem diſtantijs idem eſſe & ſupra & infra, ſi alijs atque alijs comparetur, poteſt. Iccirco illa cum per ſe ſint, utpote loci differentiæ ſupra & infra contrarietatem queunt admittere: ut in quantitate circa ſolum locum contrarietas reperiatur. Nam in loco eſſe contrarietatem, etiam illi uidentur ſignificare, qui contraria*

ea eſſe diffiniunt, quæ inter ſe plurimũ diſtant: quippe cum ex contrarietate ſuperioris & inferioris loci, regionis ſumpſiſſe diffinitionem uideantur. diſtare enim non niſi de loco dici proprie conſueuit. Quare in ſolo loco contrarietas erit. INTER. *Sed quo pacto rei huic* Herminus *occurrit?* RESP. *Ita uidelicet, cum diceret ſupra, & infra non locũ ſignificare, ſed ubi: quemadmodum neque heri, & cras tempus, ſed quando. Sed ſicut quando eſt circa tempus, ita ubi circa locum. aliud tamen eſt aliquid eſſe quantitatis, & aliud eſſe quantitatẽ. Atque ita quidem* Herminus *cõtrarietatẽ è quãtitate amouebat.*

Magnum & paruum, neq; quantitates definitas eſſe, neque contraria. Cap. XV.

INTER. *Nunquid in alijs quantitatibus cõtrarietas non reperitur?* RESP. *In definitis ſanè nulla eſt: in indefinitis uerò quædam eſſe uideretur.* INTER. *Indefinitæ quantitates quænam ſunt?* RESP. *Quæ proferuntur in hunc modum: multum uel paucum: magnũ uel paruum. quantitas enim aliqua proculdubio eſt, quæ multa uel pauca, magna uel parua eſſe dicitur.* INTER. *Súntne hæ proprie quantitates?* RESP. *Non ſanè uidentur.* INTER. *Cur?* RESP. *Quia quantitatem non ſignificant, ſed potius ad aliquid.* INTER. *Sed quid? num contraria huiuſmodi ſunt?* RESP. *Minime. Sed*

oppoſita quidem inter ſe ſunt, ſed oppoſita tamẽ non ut contraria, ſed ut ea, quæ ad aliquid ſunt. Quapropter cũ ad aliquid ſint, non cõtraria ſunt, ſed oppoſita. INTER. *Quo modo hoc dixiſti?* RESP. *Quia ex ijs quæ opponũtur, alia ut affirmatio & negatio, alia ut priuatio et habitus, alia ut ad aliquid, alia ut cõtraria opponi cõſueuerũt. Quare quæ ſunt ad aliquid oppoſita quidẽ ſunt, ſed non cõtraria.* INTER. *Magnum & paruum, multum & paucum, nunquid ſunt ad aliquid?* RESP. *Non ſolum ſunt ad aliquid, ſed abſolute etiam unumquodq; horum quãtitatem indefinitam ſignificat: quippe cum & magnum & paruum, & multum & paucum duobus modis dicatur, & abſolute uidelicet, & ad aliquid.* INTER. *Quantitates, quæ abſolute ſignificantur, cuiuſmodi ſunt?* RESP. *Indefinitæ.* INTER. *Cur indefinitæ?* RESP. *Propterea quòd magnum quanto magnum, & paruum quanto paruum ſit, præfiniri non poteſt. Sed ſtatim ubi magnum eſſe aliquid dixerit quiſpiam, ad paruum quoddam conſiderandum animus fertur, ut quanto magnum dictum illud ſit, percipere ualẽat.* INTER. *Sed cur non ad aliquid tantummodo hæc eſſe dicis, ſed etiam abſolute quantitates eſſe adiungis?* RESP. *Quia magnum & paruum, multum & paucum præ ſe fert, quòd abſolute, & non ad ſe mutuo reſpiciendo ita*

ea eſſe diffiniunt, quæ inter ſe plurimũ diſtant: quippe cum ex contrarietate ſuperioris & inferioris loci, regionis ſumpſiſſe diffinitionem uideantur. diſtare enim non niſi de loco dici proprie conſueuit. Quare in ſolo loco contrarietas erit. INTER. *Sed quo pacto rei huic* Herminus *occurrit?* RESP. *Ita uidelicet, cum diceret ſupra, & infra non locũ ſignificare, ſed ubi: quemadmodum neque heri, & cras tempus, ſed quando. Sed ſicut quando eſt circa tempus, ita ubi circa locum. aliud tamen eſt aliquid eſſe quantitatis, & aliud eſſe quantitatẽ. Atque ita quidem* Herminus *cõtrarietatẽ è quãtitate amouebat.*

Magnum & paruum, neq; quantitates definitas eſſe, neque contraria. Cap. XV.

INTER. *Nunquid in alijs quantitatibus cõtrarietas non reperitur?* RESP. *In definitis ſanè nulla eſt: in indefinitis uerò quædam eſſe uideretur.* INTER. *Indefinitæ quantitates quænam ſunt?* RESP. *Quæ proferuntur in hunc modum: multum uel paucum: magnũ uel paruum. quantitas enim aliqua proculdubio eſt, quæ multa uel pauca, magna uel parua eſſe dicitur.* INTER. *Súntne hæ proprie quantitates?* RESP. *Non ſanè uidentur.* INTER. *Cur?* RESP. *Quia quantitatem non ſignificant, ſed potius ad aliquid.* INTER. *Sed quid? num contraria huiuſmodi ſunt?* RESP. *Minime. Sed*

oppoſita

oppoſita quidem inter ſe ſunt,ſed oppoſita tamē non ut contraria,ſed ut ea,quæ ad aliquid ſunt. Quapropter cū ad aliquid ſint,non cōtraria ſunt,ſed oppoſita. INTER. *Quo modo hoc dixiſti?* RESP. *Quia ex ijs quæ opponūtur,alia ut affirmatio & negatio, alia ut priuatio et habitus,alia ut ad aliquid,alia ut cōtraria opponi cōſueuerūt. Quare quæ ſunt ad aliquid oppoſita quidē ſunt,ſed non cōtraria.* INTER. *Magnum & paruum,multum & paucum,nunquid ſunt ad aliquid?* RESP. *Non ſolum ſunt ad aliquid, ſed abſolute etiam unumquodq; horum quātitatem indefinitam ſignificat:quippe cum & magnum & paruum, & multum & paucum duobus modis dicatur, & abſolute uidelicet, & ad aliquid.* INTER. *Quantitates,quæ abſolute ſignificantur, cuiuſmodi ſunt?* RESP. *Indefinitæ.* INTER. *Cur indefinitæ?* RESP. *Propterea quòd magnum quanto magnum,& paruum quanto paruum ſit, præfiniri non poteſt.Sed ſtatim ubi magnum eſſe aliquid dixerit quiſpiam, ad paruum quoddam conſiderandum animus fertur, ut quanto magnum dictum illud ſit,percipere ualeat.* INTER. *Sed cur non ad aliquid tantummodo hæc eſſe dicis, ſed etiam abſolute quantitates eſſe adiungis?* RESP. *Quia magnum & paruum,multum & paucum præ ſe fert, quòd abſolute, & non ad ſe mutuo reſpiciendo ita*

dicatur: ſignificat etiam, quòd ad aliud ſpectet. Idcirco duo eſſe diximus, quæ ex ipſis ſignificētur, & abſolutum quicpiam, & ad aliquid.

Magnum & paruum, multū & paucum non eſſe quantitates, ſed ad aliquid. Cap. XVI.

INTERRO. *Nunquid duarum harum ſignificationum mentionem fecit Ariſtoteles?* RESP. *Nequaquam.* INTER. *Sed utriuſnam?* RESP. *Eius tantum, quæ eſt ad aliquid: atque id comprobare pluribus nititur.* INTER. *Quænam prima ratio eſt, quæ ad huiuſce rei demonſtrationem ab ipſo ſumitur?* RESP. *Ab inductione. Nihil enim eſt quod per ſe magnum uel paruum dicatur: ſed ad aliud omnia referuntur, ſicut ex inductione facile perſpicitur: ut mons paruus dicitur, licet ſi abſolute conſideretur, paruus minime ſit: ubi ad alterum cognatum quod maius eo ſit, fieri relationem perſpicuum eſt. Contra uerò miliJ granum, quod eſt aliorum ferè omnium minimum, ſi ad alterum tamen miliJ granum, quod minus ſit, comparetur, magnum dici conſueuit.* INTER. *Sed quid hoc ad demōſtrationem, quòd magnum & paruum ad aliquid dicatur, facit?* RESP. *Quia uidelicet, ſi idem utrunque per ſe ſumeretur, & ad alterum quicpiam cognatum relatio non fieret, nullo modo aut mons paruus, aut miliJ granum magnum diceretur.*

INTER.

INTER. *Quo pacto breuiter hoc ratiocinando colligeres?* RESP. *In hunc modum: Quantitas ad aliquid non dicitur,ut bicubitale, tricubitale,ſuperfi cies,& cætera. At magnum & paruum ad aliquid dicitur.magnum igitur, & paruum quantitates nõ ſunt.Itẽ alio modo: Quantitas per ſe dicitur:id quod inductione patet: magnũ autem & paruum per ſe non dicitur.non ſunt igitur quantitates magnum & paruum.* INTER. *Magnum quidem & paruum quantitates non eſſe,ſed ad aliquid,ſatis iam demõſtratum eſt. de multo & pauco idem demõſtrandũ reſtat.* RESP. *Athenis,exempli cauſa,ſi tria milia hominũ ſint,paucos: in pago ſi ſint trecenti, multos eſſe dicimus: cum tamen multo plures ſint Athenis. In domo item quingenti multi habẽtur:in urbe etiã ſi multo plures ſint, pauci cenſentur.Multi & pauci igitur relatio ad alterum fit. Altera argumentatio in hunc modum progreditur: bicubitale,& tricubitale, & duo, & quinque quantitatem unumquodque ſignificat. multum & paucum, ſignificatiua quantitatis non ſunt:non enim dũ dicimus multum aut paucum,numerus quiſpiã ſignificatur: neque etiam dum dicimus magnum aut paruum,præfinitam quampiam quantitatem exprimimus. Hæc igitur quantitates minime ſunt.* INTER. *Nũquid alıud habes,quo idẽ probes?* RESP. *Habeo.* INTER.

Quodnã? R E S P. A*marum cum dulci cõtrarium ſit, per ſe & dicitur, & intelligitur: propterea quòd quamuis amarum nihil ſit, dulce intelligi per ſe poſſit: & licet dulce non ſit, per ſe amarum percipiatur.* S*imili modo quoq; album & nigrum, frigidum & calidum, cum contrarietatem in ſe admittant, prius tamen per ſeſe intelliguntur.* A*t magnum & paruum, multum & paucum per ſeſe neque dici, neque intelligi prius poſſunt: ſed unà cũ ipſis aliud intelligamus neceſſe eſt, ad quod referantur.* N*am magnum neque dicere, neque animo poſſumus concipere, niſi ad aliquid aliud prius reſpiciamus, cui id comparantes eſſe magnum dicamus.* E*odem modo reliqua tria.* Q*uid enim præfinitum intelligamus, dum uel magnum & paruum, uel multum & paucũ audimus, dici non poteſt.* S*i igitur quæ cõtrarietatem habent per ſe primo dicũtur: quatuor uerò hæc per ſe primo dici non poſſunt: quatuor hæc inter ſe contraria non ſunt.* I N T E R. *Quanã alia argumẽtatione confirmare idem potes?* R E S P. *Hac.* S*i magnũ & paruum contraria inter ſe ſunt, quoniam ad magnũ præfinire aliquod paruum debemus, & ad paruum item aliquod magnum, ad quod dicatur, idq; eodem tempore euenire poteſt: fiet, ut idem ſibi ipſi eſſe contrarium queat.* N*on ſunt igitur magnum & paruum contraria.* I*dem de multo & pauco dicen-*

cendum eſt. Quod ſi neq; in his contrarietas reperitur, neque in loco, ut quibuſdam placet, in quantitate nullum erit contrarium. INTER. *Nunquid igitur hoc quantitatis proprium eſt?* RESP. *Minime. Nam & in ſubſtantia contrarietatem nullam ineße demonſtratum eſt, & in qualitatibus nonnullis demonſtrabitur. Quare proprium quantitatis id nõ eſt, etiamſi omni ineſſe conſpiciatur.*

Non ſuſcipere magis & minus quantitatis ſolius non eße proprium. Cap. XVII.

INTER. DIC *uerò an quantitas aliquid aliud proprium habeat?* RESP. *Illud etiam quantitati ineſt, ut neque magis eße, neque minus dicatur. id quod per particularia omnia percurrenti perſpicuũ eſt. Linea enim quatenus linea, non eſt magis linea quàm alia: neque ſuperficies magis uel minus ſuperficies eſt, quàm alia ſuperficies: neque corpus quatenus eſt corpus, neque locus quatenus locus, neque numerus quatenus numerus, neque tempus quatenus tempus. Vnde quantitatem neque magis ſuſcipere, neque minus conſtat.* INTER. *Eſtné hoc quantitatis proprium?* RESP. *Nequaquam. Non enim ſoli ipſi hoc ineſt, etiam ſi omni: quippe cum ſubſtantiam quoque nihilo magis alteram altera eße ſubſtantiam demonſtratum ſit.*

Quod æqualis uel inæqualis dicatur proprium quantitatis eſſe. Cap.XVIII.

INTER. SED *quid proprium quantitatis eſt?* RESP. *Quod æqualis dicatur, uel inæqualis. linea ſiquidē lineæ, & corpus corpori, & ſuperficies ſuperficiei, uel æqualis eſt, uel inæqualis.* INTER. *At cum album quiſpiam albo alicui æquale eſſe dicit, quo pacto id dicit?* RESP. *Improprie quidem. abutitur enim uerbo æqualis pro ſimili.* INTER. *Sed homo homini æqualis, & turris turri cum non quātitas, ſed ſubſtātia ſit, quo modo dicitur?* RESP. *Ex accidenti.* INTER. *Quo pacto ex accidenti?* RESP. *Quia non quatenus ſubſtantia eſt, ſed quatenus magnitudinem habet; æqualis dici conſueuit. Nam dimenſiones & diſtantiæ quæ uocantur, quantitates ſunt, quæ primo circa ſubſtantiam noſtram exiſtant: quæ longitudo, & latitudo, & altitudo ſunt.*

DE IIS QVAE SVNT AD ALIQVID.

Cur poſt quantitatem primo ſubſequantur. Cap. I.

INTERROGATIO.

POST *quantitatem quodnam deinceps prædicamentum ſubſequitur?* RESP. *Eorum quæ ſunt ad aliquid.* INTER. *Qua de cauſa id potius, quàm qualitas?*

RESP.

RESP. *Quia ſtatim ubi lõgitudo, latitudo, & profunditas præceßit, maius & minus exiſtit: id quod ad aliquid eſt.* Iccirco *poſt quantitatem ſtatim eorũ meminit, quæ ſunt ad aliquid.* Necnon *eam ob cauſam quoque, quòd in quantitate eorum fecerat mentionem quæ ſunt ad aliquid.* Vnde *ut perſpicuum nobis magis faceret, quo pacto magnum & paruum, multum & paucum dicerentur, neceſſe fuit, ut quænam eſſent ad aliquid, deinceps ſtatim doceret.*

Quænam ſint ad aliquid. Cap. II.

INTER. QVAENAM *igitur ſunt ad aliquid?* RESP. *Diffinitionem eorum quæ ſit maxime generalis, aßignare non poſſumus, quemadmodum neque in alijs: notionem tamen quandam eorum colligere licet: id quod ipſe etiam* Ariſtoteles *facit, cum ea eſſe ad aliquid, inquit, quæcunque ea ipſa quæ ſunt, eſſe aliorum, uel quocunque alio modo ad aliud dicuntur.* INTER. *Quidnam ex hac aßignatione explicare nobis uult?* RESP. *Primum, hæc quæ ad aliquid ſunt, in multitudine conſiderari: quaſi non unum ſit, ſed plura quæ ad aliquid dicuntur.* Nam *licet unum etiam ſit ex ijs quæ ad aliquid ſunt, non tamen id ad aliquid recte dici poſſet.* Sicut *enim non recte diceres eius quod inter ſe eſt, ſed ſed eorum quæ ſunt inter ſe: ita neque eius quod eſt ad aliquid, ſed eorũ quæ ſunt ad aliquid dici debet.*

Hac de cauſa & de quātitate & de ſubſtantia ſingulari numero, de ijs uerò quæ ſunt ad aliquid in multitudinis numero dixit, in hunc modum: Ad aliquid autem ea dicuntur, &c. Præterea Platonica eſſe hæc deſcriptio dicitur, quam procedendo poſtea corrigit.

Non omnia ad aliquid ad eundem caſum dici, immò aliqua ne ad caſum quidem ullum dicuntur. Cap. III.

INTER. QVID *ſibi uult quod adiunxit, uel quocunque alio modo ad aliud dicuntur?* RESP. *Ex eo quòd inquit, ea ad aliquid dici, quæ ipſa ea quæ ſunt, aliorum dicuntur, ea quæ ſunt ad aliquid, non eſſe abſoluta, ſed ad aliud aliquid reſpicere ſignificat: quorum nonnulla aliorum dicantur ad eundem caſum utraque: quædam ad alium atque alium: alia ne ad caſum quidem ullum dici conſueuerint.* INTER. *Sed deinceps quid ſubiungit?* RESP. *Vel quocunque alio modo ad aliud.* INTER. *Exemplis quod dixiſti, declara.* RESP. *Ad eundē caſum dicuntur pater filij, & filius patris. A quo enim fit relatio, id in recto: ad quod fit, in genitiuo caſu id in utriſque ponitur. Hæc igitur, atque huiuſmodi in caſibus ijſdem conueniunt. Senſio autem ſenſibilis ſenſio cum à recto ad genitiuum dicatur, à recto poſtea ad ablatiuum, nō ad genitiuum fit reciprocatio.*

tio. ſenſibile enim ſenſione ſenſibile eſſe dicimus. In *quibus immutatos fuiſſe caſus perſpicuũ eſt.* At *magnum licet ad paruum dicatur, non tamen neq; magnum parui magnum, neque paruum magni paruum dici poteſt.* Sed *intellectione quidem ad aliquid dici percipitur, non tamen ulla caſuum prolatione exprimi conſueuit.* Hæc *igitur ſunt quæ quocunq; alio modo ad aliud ſeſe habent, ſed non ita, ut quemadmodũ alia ad caſum aliquem dici ualeant.* Omnia *autẽ hæc ea ipſa quæ ſunt, non per ſe, ſed aliorum quorundam dicuntur.* INTER. Sed *quænam exempla* Ariſto*teles. ipſe adduxit?* RESP. Maius *minoris maius, & minus maioris minus dici: & item duplum dimidij duplum, & dimidium dupli dimidium. præterea habitus, inquit, diſpoſitio, ſenſio, ſciẽtia.* Omnia *enim hæc ea ipſa quæ ſunt, aliorum eſſe dicũtur.* Non *tamen eodem caſu omnia reciprocãtur.* Scientia *enim ſcibilis ſcientia, & ſenſio ſenſibilis ſenſio dicitur. nõ tamen ſcibile ſcientiæ ſcibile, aut ſenſibile ſenſionis ſenſibile: ſed ſcientia ſcibile, & ſenſione ſenſibile.* Simili *modo quoque cum habitus rei habitu perceptæ habitus dicatur: res autem habitu percepta non ipſius habitus, ſed habitu percepta res dicitur.* Item *poſitio poſitæ rei poſitio, poſita uerò res poſitione poſita.* Hæc *igitur ea ipſa quæ ſunt, eſſe aliorum dicuntur.* INTER. At *eorum quænam affert exempla?*

idem effice. RESP. *In ijs quæ ſunt ad aliquid, quandam eſſe contrarietatem aſſero.* INTER. *Id demonſtra.* RESP. *Virtus uitio contraria eſt. uirtus autem & uitium ſunt ad aliquid. Nam cum omnem habitum ad aliquid eſſe dictum ſit, quatenus cuiuſdam eſt habitus: uirtus quoque & uitiū, quia ſunt habitus, ad aliquid etiam ipſa erunt. uirtus ſiquidem alicuius eſt habitus, & ſimili modo uitium.* INTER. *Sed quo pacto fieri id poteſt, cum uirtus & uitiū qualitates ſint? Nam habitus etiam ipſos qualitates eſſe dicit.* RESP. *Sed nihil uetat, quo minus una & eadē res alio atq; alio modo ſumpta in plura prædicamēta poßit referri. Quēadmodū qualitas, quatenus eos quales reddit, qui eius ſunt participes, eſt è prædicamento qualitatis: quatenus uerò cuiuſdam eſt qualitas (eſt enim qualis) ex ijs eſt quæ ſunt ad aliquid. Abſque autem alio prædicamento excogitare non licet quicpiam, quod per ſe ad aliquid ſit. Vnde etiam fit, ut quæ ſunt ad aliquid, ſi in prædicamento alio reperiantur, quod contrarietatem admittat, ipſa etiam eandem ſuſcipiant: ſi in prædicamento ſint, in quo nō ſit contrarietas, neque ipſa admittere eam poßint. Exempli cauſa quia qualitas cō trarietatem admittit, (uirtus enim uitio cōtraria eſt) ea quæ ſunt ad aliquid, quæ in qualitate reperientur, etiam ipſa contrarietatem habebunt. Quia uerò ſubſtantia*

ſtantia quatenus eſt ſubſtantia, contrarietatem nullam admittit, Socrates *autem eſt, & quælibet alia ſubſtātia quæ patri uel filio, domino uel ſeruo ſubijcitur: neque his quæ ad aliquid ſunt, quicquid contrarium erit*. Neque *duplo quod quantitati ſubijcitur, contrarium aliquid eſt.quid enim fieri poteſt,ut duo uni, aut quatuor duobus contraria ſint?* Sed *neque dimidio eandem ob cauſam contrarium eſt quicpiā.* Q*uapropter admittere contrarietatem proprium ijs quæ ſūt ad aliquid, eſſe nullo modo poteſt.* INTER. Cur? RESP. Q*uia neq; omnibus ineſt, neq; ſolis.*

M*agis & minus non omnia quæ ſunt ad aliquid,admittunt.* Cap.VII.

INTER. QVID *uero? ea quæ ſunt ad aliquid, nōne id admittūt,ut magis & minus dicātur?* RESPON. A*dmittunt quidem, ſed non omnia.* INTER. Q*uo pacto admittunt?* RESP. S*imile enim & æquale magis uel minus alterum altero dicimus.* S*imile uerò & æquale ad aliquid ſunt.* INTER. S*i quantitas non admittit, ut magis & minus dicatur,æquale uerò & inæquale admittit: qua ratione fieri id poteſt, ut æquale & inæquale proprium quantitatis ſit?* RESP. F*ieri id ſanè nō poſſet,ſi quatenus eſſet quantitas,magis & minus admitteret.* S*ed quæ accidūt quātitati,ut magis & minus admittant, nihil abſurdi in ſe habet .Quemad-*

modum etiam in ſubſtātia fit. ipſa enim contrarietatem non admittit. nihil tamen obſtat, quin ei accidat, ut contrariorum uiciſſim eſſe ſuſceptrix queat. Ita *hic aliud eſt quantitas, aliud proprium quantitatis. proprium ſiquidẽ eius qualitas eſt, quæ eſt affectio quædam ſubſtantialis quantitatis. at affectiones & qualitates admittunt id ut magis & minus dicantur. æquale igitur & inæquale idem etiam admittet, licet quantitati id minime conueniat.* INTER. *Sed ſi æquale & inæquale affectiones ſunt quantitatis, quo pacto eſſe ad aliquid poſſunt?* RESP. *Quia æquale æquali æquale, & ſimili modo inæquale inæquali inæquale eſſe dicitur: ipſum enim id quod ſunt, alterius dicuntur.* INTER. *Nunquid omnia quæ ſunt ad aliquid, magis & minus admittunt?* RESP. *Minime. Neque enim duplum magis aut minus aliquo alio duplum, neque dimidium magis aut minus dimidium dici poteſt.*

Proprium eorum quæ ſunt ad aliquid, dici ad ea quæ reciprocantur. Cap. VIII.

INTER. QVODNAM *igitur propriũ eſt iis quæ ſunt ad aliquid, in eo quòd ad aliquid ſunt?* RESPON. *Quòd dicuntur ad ea quæ reciprocãtur, tam prima ad ſecunda, quàm ſecunda ad prima. exempli cauſa dicatur pater primus, & filius ſecũdus, & ſit pater filij pater. in his fit reciprocatio, ſi filiũ antepo namus,*

namus, & dicatur filius, patris filius. INTER. *Nũquid omnia ita ſeſe habent?* RESP. *Omnia quidẽ, ſed intellectione omnia, nõ pronũciatione.* Nam *alia ad eoſdẽ caſus cũ ijs quæ prima dicũtur, reciprocantur, ut pater filij pater: & filius patris filius: in utriſque enim ad genitiuũ caſum facta pronunciatio eſt.* Alia *nõ ad eoſdẽ caſus reciprocãtur, ut iam demonſtrauit. ſenſio enim ſenſibilis rei ſenſio ad genitiuum caſum dicitur. ſenſibilis uerò res ſenſione ſenſibilis ad ablatiuũ reciprocatur.* Alia *ſunt quæ nihil habent ad quod pronunciatione poßint referri: quippe cum neque magnum parui magnũ, neque paruum magni paruum dicatur.* Sed *hæc, dicta ſatis ſuperius ſunt.*

Accommodate faciendam attributionem, ut reciprocatio fieri omnium poßit. Cap. IX.

INTER. NVNQVID *hoc ita ut forte incidit, fieri poteſt?* RESP. *Nequaquam.* INTER. *Sed quid obſeruandũ eſt?* RESP. *Vt accommodate fiat attributio ad id, ad quod aßignatur.* INTER. *Quidnam illud eſt?* RESP. *Verbi cauſa, ſi pennã auis pennam eſſe dicamus, uere quidem dicimus, ſed non accommodate tamen: iccirco fieri reciprocatio non poterit.* Non *enim auem pennæ dicere poſſumus.* In *cauſa autem eſt non quia non reciprocatur, ſed quia à principio non accommodate fuit aßignatum.* Penna *ſiquidem, non quatenus eſt auis, penna*

eſſe dicitur, ſed quatenus eſt rei pennatæ. Ideo *ſi ita aßignemus, & pennã pennatæ rei eſſe pennam dicamus, reciprocatio optime fit. nam pennata res penna pennata eſſe dicitur: quippe cum multorũ aliorũ pennæ ſint, quæ non ſunt aues, ut apum, ueſparum, locuſtarum, & cæterorum id genus.*

Quo pacto nomina fingenda, ſi deſint, ut accommodate fieri attributio poßit. Cap. X.

INTER. IN *omnibúſne nomina in uſu reperientur, ad quæ attributionẽ eorum quæ ſunt ad aliquid, faciamus?* RESP. Minime. INTER. *Quid igitur erit faciendum?* RESP. In *quibus nomina non ſunt, in ijs nos, inquit, accommodata inueniemus, ac fingemus.* INTER. *Quo pacto fingemus?* RESP. A *primis ſecunda faciemus nomina fingendo.* Verbi *cauſa, caput eſt quod dicitur. id nos ſi animali aßignemus, & caput animalis caput dicamus, errabimus: quippe cũ multa ſint animalia, quæ caput non habeant, ut ſunt oſtrea, cancri, & ſimilia.* Quo*circa ſi ita aßignemus, caput animalis caput, nõ uera erit reciprocatio. nam animal capite eße animal dici nõ poteſt, eò quòd, ut iã dixi, multa animalia ſint, quæ capite careãt.* INTER. *Quo pacto igitur faciendũ eſt?* RESP. A *capite denominatiuũ dicendũ eſt capitatũ, atq; ita fiet, ut reciprocetur.* Caput *enim capitati caput: & capitatũ capite capitatũ dicetur.*

tur. Simili modo quoq; in gubernaculo eſt faciendũ. Si enim dicamus gubernaculũ nauigij gubernaculũ, non in omnibus cõgruet: propterea quòd multa nauigia ſunt, quæ gubernaculo minime regantur, ut ſunt parua, quæ remis tantum aguntur. Iccirco fieri reciprocatio nõ poterit. Nauigium enim gubernaculo nauigiũ eſſe, uerũ nõ eſt. Sed ſi à gubernaculo denominatiuum nomen fecerimus gubernaculatum, uera euadet oratio, cum dixerimus gubernaculũ gubernaculatæ rei gubernaculũ, & reciprocatio optime efficietur. gubernaculatũ enim gubernaculo gubernaculatũ eſt. Non abſolute igitur dicendũ eſt, omnia quæ ſunt ad aliquid, ad ea dici quæ reciprocentur. INTER. *Sed quid adiungendũ eſt?* RESP. *Illud proculdubio, ſi accõmodate facta aßignatio fuerit.*

Quid obſeruandum in aßignatione accommodate facienda. *Cap.* XI.

INTER. QVIDNAM *aliud huiuſce rei præterea argumentum facit?* RESP. *Quod ſi non accommodate fiat aßignatio, nihil ne eorum quidem quæ ſine dubio ad ea dicuntur quæ reciprocantur, nominaq; in uſu habent, poterit reciprocari, ut ſeruus & dominus: ſerui enim dominus dicitur. at ſi nõ ad dominũ dici ſeruum quiſpiam ſumat, ſed ad alium, puta bipedem, aut hominem, aut quodlibet aliud huiuſmodi, reciprocatio non fiet. ut enim ſtatuamus*

ſeruum hominis ſeruũ dici:hominem tamen ſerui hominem dicere non licebit. INTER. *Quodnam aliud eiuſdem rei argumentum affers?* RESP. *Quod ſi accommodate facta aßignatio eius ſit,ad quod dicitur,ſi omnia alia detrahuntur quæ accidunt,ſolumq; id ad quod facta aßignatio eſt relinquatur, ſemper ad id dicetur. Vtputa ſeruus ad dominum dicitur. Si igitur bipedem, ſcientiæ capacem, mortalem, hominem,cæteraq; huiuſmodi auferas,ita ut nihil aliud remaneat quàm dominus, ſemper ſeruus ad dominũ dicetur. Econtrario uerò ſi reliquis omnibus ſeruatis dominũ detrahas, etiam ſeruum ſimili modo detraxeris: quãuis homo,& bipes, & animal rationale mortale relinquatur. Si enim dominus non fuerit, ad nihil ex alijs quæ reſtant, dici accommodate ſeruus poteſt.Idem de aui eſt dicendũ. Nam ſi pennatum ab ea detraxeris,neq; penna quidem eſſe ad aliquid poterit, cum pennatum in rerum natura nihil ſit.* INTER. *Quidnam ex hoc conſequitur?* RESP. *Illud proculdubio,quod ad ea aßignare debemus, ad quæ accommodate dicitur quodlibet. & ſi nomen poſitum eſt,eo eſt utendum:ſin minus,fingendum aliquod eſt, ad quod accommodate referre ualeamus. Si enim ita aßignauerimus, perſpicuum eſt fore,ut omnia ad ea dicantur, quæ admittere reciprocationẽ queant.* INTER. *Cur id cõſequitur?*

RESP.

RESP. *Quia oportet ut ea quæ reciprocãtur æqualia ita inter ſe ſint,ut neq; excedãt, neque deficiant. Quãdo enim alterũ excedit,ut pẽna auem,uel alterũ deficit,ut gubernaculũ à nauigio,ut reciprocẽtur,fieri nullo modo poteſt,niſi fuerint inter ſeſe adæquata: id quod fit,ſi æquale nomen uel reperias, uel fingas.*

Quæ ſunt ad aliquid,ſimul natura ſunt. Cap. XII.

INTER. QVIA *ſatis iam declaraſti quæ ſunt ad aliquid ad ea dici quæ reciprocentur, ſi accommodate ad ea quiſpiam aſſignet, ad quæ dicuntur: Quidnam aliud propriũ ſit horum quæ ſunt ad aliquid,expone.* RESP. *Eſt etiã illud, ut ſimul natura ſint.* INTER. *Doce quo pacto.* RESP. *Ipſe quidem procedendo de ijs quæ ſimul ſunt, diſſeret, quótque modis dicãtur,declarabit:quorũ unus is modus eſt,cũ ſimul natura eſſe aliqua dicũtur. id quod ineſſe ijs quæ ſunt ad aliquid, affirmat.* INTER. *Sed quænã hæc ſunt, quæ ſimul eſſe inquis?* RESP. *Ea quæ ſeſe mutuo ſimul & introducunt, & perimũt. Quotieſcunq; enim aliqua ſimul ſeſe mutuo & tollunt, & ſtatuũt, ſimul natura ea ſunt.* INTER. *Apertius quod inquis,explica.* RESP. *Pater ſimul cũ filio eſt pater: cũ eo ſiquidẽ eſſentiã ſuam habet, & tũc efficitur pater unuſquiſq;, cũ filius ipſi naſcitur. Simul igitur ſecũ & pater filiũ, & filius patrẽ introducit. & econtrario,ſi filius nõ ſit,nõ erit pater:*

dicatur: ſignificat etiam, quòd ad aliud ſpectet. Idcirco *duo eſſe diximus, quæ ex ipſis ſignificētur, & abſolutum quicpiam, & ad aliquid.*

Magnum & paruum, multū & paucum non eſſe quantitates, ſed ad aliquid. Cap. XVI.

INTERRO. *Nunquid duarum harum ſignificationum mentionem fecit* Ariſtoteles? RESP. *Nequaquam.* INTER. *Sed utriuſnam?* RESP. *Eius tantum, quæ eſt ad aliquid: atque id comprobare pluribus nititur.* INTER. *Quænam prima ratio eſt, quæ ad huiuſce rei demonſtrationem ab ipſo ſumitur?* RESP. *Ab inductione. Nihil enim eſt quod per ſe magnum uel paruum dicatur: ſed ad aliud omnia referuntur, ſicut ex inductione facile perſpicitur: ut mons paruus dicitur, licet ſi abſolute conſideretur, paruus minime ſit: ubi ad alterum cognatum quod maius eo ſit, fieri relationem perſpicuum eſt. Contra uerò milij granum, quod eſt aliorum ferè omnium minimum, ſi ad alterum tamen milij granum, quòd minus ſit, comparetur, magnum dici conſueuit.* INTER. *Sed quid hoc ad demōſtrationem, quòd magnum & paruum ad aliquid dicatur, facit?* RESP. *Quia uidelicet, ſi idem utrunque per ſe ſumeretur, & ad alterum quicpiam cognatum relatio non fieret, nullo modo aut mons paruus, aut milij granum magnum diceretur.*

INTER.

INTER. *Quo pacto breuiter hoc ratiocinando colligeres?* RESP. *In hunc modum: Quantitas ad aliquid non dicitur, ut bicubitale, tricubitale, ſuperficies, & cætera.* At *magnum & paruum ad aliquid dicitur. magnum igitur, & paruum quantitates nō ſunt.* Itē *alio modo: Quantitas per ſe dicitur: id quod inductione patet: magnū autem & paruum per ſe non dicitur. non ſunt igitur quantitates magnum & paruum.* INTER. *Magnum quidem & paruum quantitates non eſſe, ſed ad aliquid, ſatis iam demōſtratum eſt. de multo & pauco idem demōſtrandū reſtat.* RESP. *Athenis, exempli cauſa, ſi tria milia hominū ſint, paucos: in pago ſi ſint trecenti, multos eſſe dicimus: cum tamen multo plures ſint* Athenis. *In domo item quingenti multi habētur: in urbe etiā ſi multo plures ſint, pauci cenſentur.* Multi *& pauci igitur relatio ad alterum fit.* Altera *argumentatio in hunc modum progreditur: bicubitale, & tricubitale, & duo, & quinque quantitatem unumquodque ſignificat. multum & paucum, ſignificatiua quantitatis non ſunt: non enim dū dicimus multum aut paucum, numerus quiſpiā ſignificatur: neque etiam dum dicimus magnum aut paruum, præfinitam quampiam quantitatem exprimimus.* Hæc *igitur quantitates minime ſunt.* INTER. *Nūquid aliud habes, quo idē probes?* RESP. Habeo. INTER.

Quodnã? RESP. Amarum cum dulci cõtrarium ſit, per ſe & dicitur, & intelligitur: propterea quòd quamuis amarum nihil ſit, dulce intelligi per ſe poſſit: & licet dulce non ſit, per ſe amarum percipiatur. Simili modo quoq; album & nigrum, frigidum & calidum, cum contrarietatem in ſe admittant, prius tamen per ſeſe intelliguntur. At magnum & paruum, multum & paucum per ſeſe neque dici, neque intelligi prius poſſunt: ſed unà cũ ipſis aliud intelligamus neceſſe eſt, ad quod referantur. Nam magnum neque dicere, neque animo poſſumus concipere, niſi ad aliquid aliud prius reſpiciamus, cui id comparantes eſſe magnum dicamus. Eodem modo reliqua tria. Quid enim præfinitum intelligamus, dum uel magnum & paruum, uel multum & paucũ audimus, dici non poteſt. Si igitur quæ cõtrarietatem habent per ſe primo dicũtur: quatuor uerò hæc per ſe primo dici non poſſunt: quatuor hæc inter ſe contraria non ſunt. INTER. Quanã alia argumẽtatione confirmare idem potes? RESP. Hac. Si magnũ & paruum contraria inter ſe ſunt, quoniam ad magnũ præfinire aliquod paruum debemus, & ad paruum item aliquod magnum, ad quod dicatur, idq; eodem tempore euenire poteſt: fiet, ut idem ſibi ipſi eſſe contrarium queat. Non ſunt igitur magnum & paruum contraria. Idem de multo & pauco dicen-

cendum eſt. Quod ſi neq; in his contrarietas reperitur, neque in loco, ut quibuſdam placet, in quantitate nullum erit contrarium. INTER. *Nunquid igitur hoc quantitatis proprium eſt?* RESP. *Minime. Nam & in ſubſtantia contrarietatem nullam ineſſe demonſtratum eſt, & in qualitatibus nonnullis demonſtrabitur. Quare proprium quantitatis id nō eſt, etiamſi omni ineſſe conſpiciatur.*

Non ſuſcipere magis & minus quantitatis ſolius non eſſe proprium. Cap. XVII.

INTER. DIC *uerò an quantitas aliquid aliud proprium habeat?* RESP. *Illud etiam quantitati ineſt, ut neque magis eſſe, neque minus dicatur. id quod per particularia omnia percurrenti perſpicuū eſt. Linea enim quatenus linea, non eſt magis linea quàm alia: neque ſuperficies magis uel minus ſuperficies eſt, quàm alia ſuperficies: neque corpus quatenus eſt corpus, neque locus quatenus locus, neque numerus quatenus numerus, neque tempus quatenus tempus. Vnde quantitatem neque magis ſuſcipere, neque minus conſtat.* INTER. *Eſtnè hoc quantitatis proprium?* RESP. *Nequaquam. Non enim ſoli ipſi hoc ineſt, etiam ſi omni: quippe cum ſubſtantiam quoque nihilo magis alteram altera eſſe ſubſtantiam demonſtratum ſit.*

Quod æqualis uel inæqualis dicatur proprium quantitatis eſſe. Cap.XVIII.

INTER. SED *quid proprium quantitatis eſt?* RESP. *Quod æqualis dicatur, uel inæqualis. linea ſiquidē lineæ, & corpus corpori, & ſuperficies ſuperficiei, uel æqualis eſt, uel inæqualis.* INTER. *At cum album quiſpiam albo alicui æquale eſſe dicit, quo pacto id dicit?* RESP. *Improprie quidem. abutitur enim uerbo æqualis pro ſimili.* INTER. *Sed homo homini æqualis, & turris turri cum non quātitas, ſed ſubſtātia ſit, quo modo dicitur?* RESP. *Ex accidenti.* INTER. *Quo pacto ex accidenti?* RESP. *Quia non quatenus ſubſtantia eſt, ſed quatenus magnitudinem habet; æqualis dici conſueuit. Nam dimenſiones & diſtantiæ quæ uocantur, quantitates ſunt, quæ primo circa ſubſtantiam noſtram exiſtant: quæ longitudo, & latitudo, & altitudo ſunt.*

DE IIS QVAE SVNT AD ALIQVID.

Cur poſt quantitatem primo ſubſequantur. Cap. I.

INTERROGATIO.

POST *quantitatem quodnam deinceps prædicamentum ſubſequitur?* RESP. *Eorum quæ ſunt ad aliquid.* INTER. *Qua de cauſa id potius, quàm qualitas?*

RESP.

R E S P. *Quia ſtatim ubi lõgitudo, latitudo, & profunditas præceſſit, maius & minus exiſtit: id quod ad aliquid eſt.* Iccirco *poſt quantitatem ſtatim eorũ meminit, quæ ſunt ad aliquid.* Necnon *eam ob cauſam quoque, quòd in quantitate eorum fecerat mentionem quæ ſunt ad aliquid.* Vnde *ut perſpicuum nobis magis faceret, quo pacto magnum & paruum, multum & paucum dicerentur, neceſſe fuit, ut quænam eſſent ad aliquid, deinceps ſtatim doceret.*

Quænam ſint ad aliquid. *Cap.* II.

INTER. QVAENAM *igitur ſunt ad aliquid?* R E S P. *Diffinitionem eorum quæ ſit maxime generalis, aſſignare non poſſumus, quemadmodum neque in aliis: notionem tamen quandam eorum colligere licet: id quod ipſe etiam* Ariſtoteles *facit, cum ea eſſe ad aliquid, inquit, quæcunque ea ipſa quæ ſunt, eſſe aliorum, uel quocunque alio modo ad aliud dicuntur.* INTER. *Quidnam ex hac aſſignatione explicare nobis uult?* R E S P. *Primum, hæc quæ ad aliquid ſunt, in multitudine conſiderari: quaſi non unum ſit, ſed plura quæ ad aliquid dicuntur.* Nam *licet unum etiam ſit ex iis quæ ad aliquid ſunt, non tamen id ad aliquid recte dici poſſet.* Sicut *enim non recte diceres eius quod inter ſe eſt, ſed ſed eorum quæ ſunt inter ſe: ita neque eius quod eſt ad aliquid, ſed eorũ quæ ſunt ad aliquid dici debet.*

Hac de cauſa & de quãtitate & de ſubſtantia ſingulari numero, de ijs uerò quæ ſunt ad aliquid in multitudinis numero dixit, in hunc modum: Ad aliquid autem ea dicuntur, &c. Præterea Platonica eſſe hæc deſcriptio dicitur, quam procedendo poſtea corrigit.

Non omnia ad aliquid ad eundem caſum dici, immò aliqua ne ad caſum quidem ullum dicuntur. Cap. III.

INTER. QVID *ſibi uult quod adiunxit, uel quocunque alio modo ad aliud dicuntur?* RESP. *Ex eo quòd inquit, ea ad aliquid dici, quæ ipſa ea quæ ſunt, aliorum dicuntur, ea quæ ſunt ad aliquid, non eſſe abſoluta, ſed ad aliud aliquid reſpicere ſignificat: quorum nonnulla aliorum dicantur ad eundem caſum utraque: quædam ad alium atque alium: alia ne ad caſum quidem ullum dici conſueuerint.* INTER. *Sed deinceps quid ſubiungit?* RESP. *Vel quocunque alio modo ad aliud.* INTER. *Exemplis quod dixiſti, declara.* RESP. *Ad eundẽ caſum dicuntur pater filij, & filius patris. A quo enim fit relatio, id in recto: ad quod fit, in genitiuo caſu id in utriſque ponitur. Hæc igitur, atque huiuſmodi in caſibus ijſdem conueniunt. Senſio autem ſenſibilis ſenſio cum à recto ad genitiuum dicatur, à recto poſtea ad ablatiuum, nõ ad genitiuum fit reciprocatio.*

tio. ſenſibile enim ſenſione ſenſibile eſſe dicimus. In *quibus immutatos fuiſſe caſus perſpicuũ eſt.* At *magnum licet ad paruum dicatur, non tamen neq; magnum parui magnum, neque paruum magni paruum dici poteſt.* Sed *intellectione quidem ad aliquid dici percipitur, non tamen ulla caſuum prolatione exprimi conſueuit.* Hæc *igitur ſunt quæ quocunq; alio modo ad aliud ſeſe habent, ſed non ita, ut quemadmodũ alia ad caſum aliquem dici ualeant.* Omnia *autẽ hæc ea ipſa quæ ſunt, non per ſe, ſed aliorum quorundam dicuntur.* INTER. Sed *quænam exempla* Ariſto*teles ipſe adduxit?* RESP. M*aius minoris maius, & minus maioris minus dici: & item duplum dimidij duplum, & dimidium dupli dimidium. præterea habitus, inquit, diſpoſitio, ſenſio, ſciẽtia.* Omnia *enim hæc ea ipſa quæ ſunt, aliorum eſſe dicũtur.* Non *tamen eodem caſu omnia reciprocãtur.* Scientia *enim ſcibilis ſcientia, & ſenſio ſenſibilis ſenſio dicitur. nõ tamen ſcibile ſcientiæ ſcibile, aut ſenſibile ſenſionis ſenſibile: ſed ſcientia ſcibile, & ſenſione ſenſibile.* Simili *modo quoque cum habitus rei habitu perceptæ habitus dicatur: res autem habitu percepta non ipſius habitus, ſed habitu percepta res dicitur.* Item *poſitio poſitæ rei poſitio, poſita ucrò res poſitione poſita.* Hæc *igitur ea ipſa quæ ſunt, eſſe aliorum dicuntur.* INTER. At *eorum quænam affert exempla?*

quæ quocunq; alio modo ad aliud dicuntur? R E S P. *Ipſe id planum facit. cum enim dixerit, uel quocunque alio modo ad aliud, ſubiungens, mons, inquit, magnus dicitur.* Ad *paruum enim montem comparatus, proculdubio magnus appellatur: non tamen caſu aliquo id fit. quippe cum neque magnum parui magnū, neque paruum magni paruum dicatur. ſed maius tantum minoris maius, & minus maioris minus.*

Differentia eorum quæ ad eundem caſum dicuntur. Cap. IIII.

INTER. EORVM *uerò quæ ad eundem caſum dicuntur, quænam eſt differentia?* R E S P. Ea *ſanè quòd alia ſunt, quæ eodem nomine, alia quæ diuerſo utuntur.* I N T E R. Q*uænam ſunt quæ eodem nomine utuntur?* R E S P O N. Cuiuſmodi *ſunt, ſimile, æquale, diſsimile, inæquale. ſimile ſiquidem hoc illi eſſe, & alterum alteri dicimus: & diſsimile eodem modo, & æquale & inæquale.* I N T E R. Q*uæ non eodem nomine, ſed caſu eodem utantur, ſubiunge.* R E S P. Pater & *filius. ſicut enim pater filij pater, ſic filius patris filius dicitur.* ſpecies *quoq; poſitionis ad aliquid ſunt.* Nam *ſi poſitio eſt ad aliquid, ſpecies quoque eius eſſe ad aliquid neceſſe eſt.* I N T E R. Q*uænam ſunt poſitionis ſpecies?* R E S P. Recubitus, *ſtatio, ſeſsio. quippe cum recubitus recūbentis recubitus: & recumbens*

bens recubitu recumbens ſit: & ſtatio ſtantis ſimili modo ſtatio ſit: & ſtans ſtatione ſtare dicatur: ſeßio item ſedentis ſit ſeßio, & ſedens ſeßione ſedens ſit.

Cur recumbere, ſtare, & ſedere ad aliquid non ſint. Cap. V.

INTER. NVNQVID *uerò quia recubitus, & ſtatio, & ſeßio ad aliquid ſūt, recūbere etiā, & ſtare, & ſedere eſſe ad aliquid dicētur?* RESP. *Nullo modo.* INTER. *Qua de cauſa?* RESP. *Quia poſitio & ſpecies eius ad aliquid ſunt: hæc uerò neque poſitiones, neq; poſitionū ſpecies habētur: ſed à ſpeciebus poſitionis enumeratus ſunt denominatiua.* N*ullū autē denominatiuū cū eo idem eſt à quo denominatur: nō enim grāmaticus idem eſt quod grāmatica.* N*ā mulier cū à grāmatica dicitur grāmatica, id denominatiuū non eſt, ſed æquiuocū, ut iam ſuperius fuit declaratū.* INTER. *Sed quid? nónne ſedere quodam modo ad ſedentem reſpicit?* RESP. *Reſpicit quidem, ſed id ipſi accidit. ex eo autē quod accidit, ad aliquid dicendum propterea non eſt.*

In quibus ex ijs quæ ſunt ad aliquid, ſit contrarietas, & in quibus non. Cap. VI.

INTER. SICVT *uerò in ſubſtantia & quantitate dum proprium inquireres, nunquid habere cōtrarium aut nō habere eorum eſſet propriū, indagaſti, & demum non eſſe demonſtraſti: ita hic quoque*

idem effice. RESP. *In iȷs quæ ſunt ad aliquid, quandam eſſe contrarietatem aſſero.* INTER. *Id demonſtra.* RESP. *Virtus uitio contraria eſt. uirtus autem & uitium ſunt ad aliquid. Nam cum omnem habitum ad aliquid eſſe dictum ſit, quatenus cuiuſdam eſt habitus: uirtus quoque & uitiũ, quia ſunt habitus, ad aliquid etiam ipſa erunt. uirtus ſiquidem alicuius eſt habitus, & ſimili modo uitium.* INTER. *Sed quo pacto fieri id poteſt, cum uirtus & uitiũ qualitates ſint? Nam habitus etiam ipſos qualitates eſſe dicit.* RESP. *Sed nihil uetat, quo minus una & eadẽ res alio atq; alio modo ſumpta in plura prædicamẽta poßit referri. Quẽadmodũ qualitas, quatenus eos quales reddit, qui eius ſunt participes, eſt è prædicamento qualitatis: quatenus uerò cuiuſdam eſt qualitas (eſt enim qualis) ex iȷs eſt quæ ſunt ad aliquid. Abſque autem alio prædicamento excogitare non licet quicpiam, quod per ſe ad aliquid ſit. Vnde etiam fit, ut quæ ſunt ad aliquid, ſi in prædicamento alio reperiantur, quod contrarietatem admittat, ipſa etiam eandem ſuſcipiant: ſi in prædicamento ſint, in quo nõ ſit contrarietas, neque ipſa admittere eam poßint. Exempli cauſa quia qualitas cõtrarietatem admittit, (uirtus enim uitio cõtraria eſt) ea quæ ſunt ad aliquid, quæ in qualitate reperientur, etiam ipſa contrarietatem habebunt. Quia uerò ſubſtantia*

ſtantia quatenus eſt ſubſtantia, contrarietatem nullam admittit, Socrates *autem eſt, & quælibet alia ſubſtãtia quæ patri uel filio, domino uel ſeruo ſubijcitur: neque his quæ ad aliquid ſunt, quicquid contrarium erit*. Neque *duplo quod quantitati ſubijcitur, contrarium aliquid eſt.quid enim fieri poteſt,ut duo uni, aut quatuor duobus contraria ſint?* Sed *neque dimidio eandem ob cauſam contrarium eſt quicpiã.* Quapropter *admittere contrarietatem proprium ijs quæ ſũt ad aliquid, eſſe nullo modo poteſt.* INTER. Cur? RESP. Quia *neq; omnibus ineſt, neq; ſolis.*

Magis *& minus non omnia quæ ſunt ad aliquid,admittunt.* Cap. VII.

INTER. QVID *uero? ea quæ ſunt ad aliquid, nõne id admittũt,ut magis & minus dicãtur?* RESPON. Admittunt *quidem, ſed non omnia.* INTER. Quo *pacto admittunt?* RESP. Simile *enim & æquale magis uel minus alterum altero dicimus.* Simile *uerò & æquale ad aliquid ſunt.* INTER. Si *quantitas non admittit, ut magis & minus dicatur, æquale uerò & inæquale admittit: qua ratione fieri id poteſt, ut æquale & inæquale proprium quantitatis ſit?* RESP. Fieri *id ſanè nõ poſſet,ſi quatenus eſſet quantitas,magis & minus admitteret.* Sed *quæ accidũt quãtitati,ut magis & minus admittant, nihil abſurdi in ſe habet.* Quemad-

modum etiam in ſubſtãtia fit. ipſa enim contrarietatem non admittit.nihil tamen obſtat,quin ei accidat, ut contrariorum uiciſſim eſſe ſuſceptrix queat. Ita *hic aliud eſt quantitas, aliud proprium quantitatis. proprium ſiquidẽ eius qualitas eſt, quæ eſt affectio quædam ſubſtantialis quantitatis. at affectiones & qualitates admittunt id ut magis & minus dicantur. æquale igitur & inæquale idem etiam admittet,licet quantitati id minime conueniat.* INTER. *Sed ſi æquale & inæquale affectiones ſunt quantitatis, quo pacto eſſe ad aliquid poſſunt?* RESP. *Quia æquale æquali æquale, & ſimili modo inæquale inæquali inæquale eſſe dicitur:ipſum enim id quod ſunt,alterius dicuntur.* INTER. *Nunquid omnia quæ ſunt ad aliquid, magis & minus admittunt?* RESP. *Minime. Neque enim duplum magis aut minus aliquo alio duplum, neque dimidium magis aut minus dimidium dici poteſt.*

Proprium eorum quæ ſunt ad aliquid, dici ad ea quæ reciprocantur. Cap. VIII.

INTER. QVODNAM *igitur propriũ eſt ijs quæ ſunt ad aliquid,in eo quòd ad aliquid ſunt?* RESPON. *Quòd dicuntur ad ea quæ reciprocãtur,tam prima ad ſecunda,quàm ſecunda ad prima. exempli cauſa dicatur pater primus,& filius ſecũdus,& ſit pater filij pater.in his fit reciprocatio, ſi filiũ antepo namus,*

namus,& dicatur filius,patris filius. INTER. *Nũquid omnia ita ſeſe habent?* RESP. *Omnia quidẽ, ſed intellectione omnia, nõ pronũciatione.* Nam *alia ad eoſdẽ caſus cũ ijs quæ prima dicũtur, reciprocantur,ut pater filij pater: & filius patris filius:in utriſque enim ad genitiuũ caſum facta pronunciatio eſt.* Alia *nõ ad eoſdẽ caſus reciprocãtur, ut iam demonſtrauit. ſenſio enim ſenſibilis rei ſenſio ad genitiuum caſum dicitur. ſenſibilis uerò res ſenſione ſenſibilis ad ablatiuũ reciprocatur.* Alia *ſunt quæ nihil habent ad quod pronunciatione poßint referri : quippe cum neque magnum parui magnũ, neque paruum magni paruum dicatur.* Sed *hæc, dicta ſatis ſuperius ſunt.*

Accommodate faciendam attributionem,ut reciprocatio fieri omnium poßit. Cap. IX.

INTER. NVNQVID *hoc ita ut forte incidit, fieri poteſt?* RESP. *Nequaquam.* INTER. *Sed quid obſeruandũ eſt?* RESP. *Vt accommodate fiat attributio ad id, ad quod aßignatur.* INTER. *Quidnam illud eſt?* RESP. *Verbi cauſa, ſi pennã auis pennam eſſe dicamus, uere quidem dicimus,ſed non accommodate tamen : iccirco fieri reciprocatio non poterit.* Non *enim auem pennæ dicere poſſumus.* In *cauſa autem eſt non quia non reciprocatur, ſed quia à principio non accommodate fuit aßignatum.* Penna *ſiquidem, non quatenus eſt auis, penna*

eſſe dicitur, ſed quatenus eſt rei pennatæ. Ideo *ſi ita aßignemus, & pennā pennatæ rei eſſe pennam dicamus, reciprocatio optime fit. nam pennata res penna pennata eſſe dicitur: quippe cum multorū aliorū pennæ ſint, quæ non ſunt aues, ut apum, ueſparum, locuſtarum, & cæterorum id genus.*

Quo pacto nomina fingenda, ſi deſint, ut accommodate fieri attributio poßit. Cap. X.

INTER. IN *omnibúſne nomina in uſu reperientur, ad quæ attributionē eorum quæ ſunt ad aliquid, faciamus?* RESP. Minime. INTER. *Quid igitur erit faciendum?* RESP. In *quibus nomina non ſunt, in ijs nos, inquit, accommodata inueniemus, ac fingemus.* INTER. *Quo pacto fingemus?* RESP. A *primis ſecunda faciemus nomina fingendo.* Verbi *cauſa, caput eſt quod dicitur. id nos ſi animali aßignemus, & caput animalis caput dicamus, errabimus: quippe cū multa ſint animalia, quæ caput non habeant, ut ſunt oſtrea, cancri, & ſimilia.* Quo*circa ſi ita aßignemus, caput animalis caput, nō uera erit reciprocatio. nam animal capite eßе animal dici nō poteſt, eò quòd, ut iā dixi, multa animalia ſint, quæ capite careāt.* INTER. *Quo pacto igitur faciendū eſt?* RESP. A *capite denominatiuū dicendū eſt capitatū, atq; ita fiet, ut reciprocetur.* Caput *enim capitati caput: & capitatū capite capitatū dicetur.*

tur. Simili modo quoq; in gubernaculo eſt faciendũ. Si enim dicamus gubernaculũ nauigij gubernaculũ, non in omnibus cõgruet: propterea quòd multa nauigia ſunt, quæ gubernaculo minime regantur, ut ſunt parua, quæ remis tantum aguntur. Iccirco fieri reciprocatio nõ poterit. Nauigium enim gubernaculo nauigiũ eſſe, uerũ nõ eſt. Sed ſi à gubernaculo denominatiuum nomen fecerimus gubernaculatum, uera euadet oratio, cum dixerimus gubernaculũ gubernaculatæ rei gubernaculũ, & reciprocatio optime efficietur. gubernaculatũ enim gubernaculo gubernaculatũ eſt. Non abſolute igitur dicendũ eſt, omnia quæ ſunt ad aliquid, ad ea dici quæ reciprocentur. INTER. Sed quid adiungendũ eſt? RESP. Illud proculdubio, ſi accõmodate facta aßignatio fuerit.

Quid obſeruandum in aßignatione accommodate facienda. Cap. XI.

INTER. QVIDNAM aliud huiuſce rei præterea argumentum facit? RESP. Quod ſi non accommodate fiat aßignatio, nihil ne eorum quidem quæ ſine dubio ad ea dicuntur quæ reciprocantur, nominaq; in uſu habent, poterit reciprocari, ut ſeruus & dominus: ſerui enim dominus dicitur. at ſi nõ ad dominũ dici ſeruum quiſpiam ſumat, ſed ad alium, puta bipedem, aut hominem, aut quodlibet aliud huiuſmodi, reciprocatio non fiet. ut enim ſtatuamus

ſeruum hominis ſeruũ dici:hominem tamen ſerui hominem dicere non licebit. INTER. *Quodnam aliud eiuſdem rei argumentum affers?* RESP. *Quod ſi accommodate facta aßignatio eius ſit,ad quod dicitur,ſi omnia alia detrahuntur quæ accidunt,ſolumq; id ad quod facta aßignatio eſt relinquatur, ſemper ad id dicetur. Vtputa ſeruus ad dominum dicitur. Si igitur bipedem, ſcientiæ capacem, mortalem, hominem,cæteraq; huiuſmodi auferas,ita ut nihil aliud remaneat quàm dominus, ſemper ſeruus ad dominũ dicetur. Econtrario uerò ſi reliquis omnibus ſeruatis dominũ detrahas, etiam ſeruum ſimili modo detraxeris: quãuis homo,& bipes, & animal rationale mortale relinquatur. Si enim dominus non fuerit, ad nihil ex alijs quæ reſtant, dici accommodate ſeruus poteſt. Idem de aui eſt dicendũ. Nam ſi pennatum ab ea detraxeris,neq; penna quidem eſſe ad aliquid poterit, cum pennatum in rerum natura nihil ſit.* INTER. *Quidnam ex hoc conſequitur?* RESP. *Illud proculdubio,quod ad ea aßignare debemus, ad quæ accommodate dicitur quodlibet. & ſi nomen poſitum eſt,eo eſt utendum:ſin minus,fingendum aliquod eſt, ad quod accommodate referre ualeamus. Si enim ita aßignauerimus, perſpicuum eſt fore,ut omnia ad ea dicantur, quæ admittere reciprocationẽ queant.* INTER. *Cur id cõſequitur?*

RESP.

RESP. *Quia oportet ut ea quæ reciprocãtur æqualia ita inter ſe ſint, ut neq; excedãt, neque deficiant. Quãdo enim alterũ excedit, ut pẽna auem, uel alterũ deficit, ut gubernaculũ à nauigio, ut reciprocẽtur, fieri nullo modo poteſt, niſi fuerint inter ſeſe adæquata: id quod fit, ſi æquale nomen uel reperias, uel fingas.*

Quæ ſunt ad aliquid, ſimul natura ſunt. Cap. XII.

INTER. QVIA *ſatis iam declaraſti quæ ſunt ad aliquid ad ea dici quæ reciprocentur, ſi accommodate ad ea quiſpiam aßignet, ad quæ dicuntur: Quidnam aliud propriũ ſit horum quæ ſunt ad aliquid, expone.* RESP. *Eſt etiã illud, ut ſimul natura ſint.* INTER. *Doce quo pacto.* RESP. *Ipſe quidem procedendo de ijs quæ ſimul ſunt, differet, quótque modis dicãtur, declarabit: quorũ unus is modus eſt, cũ ſimul natura eſſe aliqua dicũtur. id quod ineſſe ijs quæ ſunt ad aliquid, affirmat.* INTER. *Sed quænã hæc ſunt, quæ ſimul eſſe inquis?* RESP. *Ea quæ ſeſe mutuo ſimul & introducunt, & perimũt. Quotieſcunq; enim aliqua ſimul ſeſe mutuo & tollunt, & ſtatuũt, ſimul natura ea ſunt.* INTER. *Apertius quod inquis, explica.* RESP. *Pater ſimul cũ filio eſt pater: cũ eo ſiquidẽ eſſentiã ſuam habet, & tũc efficitur pater unuſquiſq;, cũ filius ipſi naſcitur. Simul igitur ſecũ & pater filiũ, & filius patrẽ introducit. & econtrario, ſi filius nõ ſit, nõ erit pater:*

& ſi non ſit pater, non erit filius. Quia igitur pater & filius ſeſe mutuo introducũt, & ſi alter tollitur, alter quoque intereat, neceſſe eſt: ſimul hæc naturâ ſunt. Omnia autem quæ ſunt ad aliquid, eſſe eiuſmodi uidentur, ut ſeſe mutuo & introducant, quæcunque ea ipſa quæ ſunt, eſſe aliorum dicuntur, & interimant: Ea igitur ſimul naturâ ſunt.

De prioribus & poſterioribus natura. Cap. XIII.

INTER. SED quia quænam ſint priora, & quæ poſteriora, intra quæ ea exiſtere intelliguntur quæ ſunt ſimul, ſcire nobis neceſſe eſt: quænã priora, & quæ poſteriora ſint, expone. RESP. Sed de his quoq; ipſe Ariſtoteles latius poſtea docebit: nunc tamen nos etiã nonnulla dicemus, præſertim cum ipſe etiam ad cõtemplationẽ eorum quæ ſunt ad aliquid, uſurus ipſe ſit. INTER. Quænam igitur priora, & quæ poſteriora ſint, explica. RESP. Multæ quidem & priorũ & poſteriorũ differentiæ ſunt. nam multis modis hæc quoq; dicũtur: ſed is qui nũc quæritur, eiuſmodi eſt. prius illud dicimus, quod cũ ſimul perimat, ipſum ſimul nõ tollitur. Verbi gratia, unitas dualitate eſt prior: propterea quòd ſi ipſa tollatur, ſimul tollit etiã dualitatẽ: ſi uerò dualitas ſublata ſit, unitas ſimul non perimitur. Quoniã igitur unitas ſimul deſtruit, & non ſimul deſtruitur, unitas prior dualitate eſt exiſtimãda. At quãtũ quidẽ ad ſublationem

nem attinet, quod tollit, quàm quod non tollit, prius eſt: quantũ ad exiſtendi cõſequutionẽ, contrario modo res ſeſe habet. Eo *enim quod ſi ſit, aliud eſſe neceſſe nõ eſt, poſterius illud eſt, quod ſi ſit, eſſe aliud neceſſe eſt. nam ſi dualitas ſit, unitatem eſſe eſt neceſſe: ſi uerò ſit unitas, nulla eſt neceſsitas, ut dualitas ſit.* Cum *igitur duo ſunt, & ſi alterũ ſit, alterũ eſſe neceſſe nõ eſt: ſi uerò ſit alterum, neceſſe omnino eſt, ut alterum ſit: prius illud eſt, ex quo alterum minime ſequitur.* Sicut *euenit in ſubſtantia & accidente.* Si *enim ſit accidens, neceſſe eſt ut ſit ſubſtãtia: ſi autem ſit ſubſtãtia, nihil eſt neceſſe, ut accidẽs ſit. prior igitur eſt ſubſtantia, quàm accidens.* Qua*re tollendi contrario modo ſeſe habet, quàm exiſtẽdi conſequutio.* Quod *enim ſimul tollit, & nõ ſimul tollitur, prius eſt: quod uerò ſimul inducit, & non ſimul inducitur, eſt poſterius.*

De *ſcientia & ſcibili, ſenſu & ſenſibili, quòd ſimul natura ſint.* Cap. 14.

INTER. N*unquid uerò omnia, quæ ſunt ad aliquid, ſimul naturâ ſunt?* RESP. R*euera quidem omnia, licet non omnia quibuſdam uideantur, ex ijs, quæ probabili modo diſputat* Ariſtoteles. INTER. Q*uid dicas, apertius explica.* RESP. Cum Ari*ſtoteles ex ijs eſſe ſciẽtiam & ſenſum ſtatuat, quæ ſunt ad aliquid: ſcientia, inquit, ſcibilis rei ſcientia, & ſci-*

bile ſciētia ſcibile eſt: & item ſenſum ſenſibilis rei ſenſum, & ſenſibile ſenſu ſenſibile eſſe ait. At *ſiquis & ſcientiam, & ſenſum eſſe ad aliquid cōceſſerit, proculdubio is neq; ſcientiā ſimul cum ſcibili, neque ſenſum ſimul cū ſenſibili eſſe affirmabit.* Nam *ſi ea ſunt ſimul, quæ ſimul ſeſe mutuo, & introducūt, & perimūt: ſenſibile autē non inducit ſenſum, neq; ſcibile ſcientiā: nec ſi tollatur ſcientia aut ſenſus, ſcibile aut ſenſibile prorſus tollitur: non igitur neq; ſcientia & ſcibile, neq; ſenſus & ſenſibile ſimul eſſe dicēda ſunt.* INTER. At *ſi non ſunt ſimul, quo modo ſeſe habēt?* RESP. Alia *priora, alia poſteriora proculdubio ſunt.* INTER. Quo *pacto nō ſint ſimul, oſtēde.* Fortaſſe *enim ex eo quòd neceſſe eſt, ut ſimul non ſint, quænā ex ipſis priora, & quæ ſint poſteriora, perſpicuum fiet.* RESP. Senſibile *& ſcibile, ſi ſciētia & ſenſus è medio tollatur, reſtat. ſi uerò ſenſibile & ſcibile ſublatū ſit, remanere amplius neq; ſciētia, neq; ſenſus poteſt.* Nō *ſunt igitur ſimul, neq; ſenſibile & ſenſus, neq; ſcibile & ſciētia: ſed prius ſenſibile, quàm ſenſus, & ſcibile, quàm ſciētia eſt.* INTER. Sed *quo pacto fit, ut ſi non ſit ſciētia, ſit tamen ſcibile: & ſi nō ſit ſenſus, ſenſibile tamē remaneat: econtrario uerò cū eſt ſcibile & ſenſibile, nō prorſus etiā & ſciētia & ſenſus exiſtat?* RESP. Cū *admodū infantes eramus, nullā alicuius rei ſciē-*

tiam

tiam habemus: ut autẽ ſcibilia ſemper non ſint, fieri nullo pacto poteſt. neq; enim ea ſciẽtia ulla eruditi potuiſſemus percipere, ſi prius nõ extitiſſent. Adde *quod ſi animalia omnia prorſus interirent, quemadmodum in deflagratione uniuerſi futurũ eſſe* Stoici *aſſerunt, ſenſus omnis tolleretur, & ſenſibile tamẽ adhuc remaneret : ignis enim proculdubio reſtabit.* Quin *etiã mathematicas ſcientias ferũt ſerò ad* Gr*æcos deueniſſe, cuiuſmodi eſt geometria, arithmetica, aſtronomia: cũ tamen ante etiã quàm* Græci *eas ſcirent, ſcibiles omnino eßent.* INTER. At *ſi nemo eſſet qui uacare ſtudio ſciẽtiarũ uellet, & propterea geometriæ ſciẽtia interiret, nũquid propterea geometricæ etiam res ipſæ nullæ eſſent?* RESP. M*inime.*N*am etiam in muſica antiquitus concentum ex dieſis interuallo muſici audiebant. poſtea uerò neglecta harmonica modulatione, in qua dieſis interuallũ conſonabat, ſenſus huiuſcemodi concentus non amplius extitit: & tamen in rerum natura ſenſibile hoc interuallum adhuc ſupereſſe perſpicuum eſt, licet eius ſenſus iam defecerit.* A*riſtoteles uerò in huiuſce rei teſtimonium quadraturæ circuli meminit.* E*ſt autem hoc, quod in quæſtionem apud ueteres ueniebat: an quemadmodum in alijs figuris euenit, ut tantum ſpatium quantum circulus complectantur: ita in quadrato quoque efficiatur.* A*tq; eſſe quidem*

quædam demonſtratio uidetur, qua quadrata figura non ſecus atque aliæ, circulo circunſcribi queat, nondum tamen inuenta eſt: uel ſi nũc eſt inuenta, ut nonnulli dicunt, Ariſtotelis *tempore nondum erat. Quare licet ſcibile eſſet, quadratum ſpatium circulo poſſe comprehendi, nondum tamen erat inuentũ. Nam defectuum quoque ſolis & lunæ cognitio & prædictio nunc eſt, cum ante* Thaletem *nõdum eſſet, quamuis ſciri poſſet. Sed ſcibile quidem ſublatũ, tollit ſcientiam. at ſi ſcientia ſublata ſit, ſcibile tamẽ minime tollitur. prius igitur ſcibile, quàm ſciẽtia eſt: & cum ſint ad aliquid, ſimul non ſunt. Quare nõ in omnibus quæ ſunt ad aliquid, illud ineſt, ut ſimul naturâ ſint: atque iccirco neque proprium eorum erit.*

INTER. *Nunquid ita res uerè ſeſe habet?* RESP. *Nequaquam. Neque enim ſenſibile, quatenus eſt ſenſibile, manet, aut eſt, niſi etiam ſenſus eius ſit: neque ſcibile, quatenus ſcibile, remanet, aut eſt, niſi eius quoque extet ſcientia. Nam ſi ſcientia non ſit, poteſtate tantum erit ſcibile, non actu. Quod ſi poteſtate eſt ſcibile, quia eius eſſe ſcientia poſſit: poteſtate etiã erit ſciẽtia, quia ſimili modo eſſe eius poſſit. Sed cõſiderandum tamen eſt, nũquid etiam ſi alicuius ſcibilis ſcientia apud homines non ſit, in natura tamen rerum omnium ſcibilium ſcientiam eſſe exiſtimandum uideatur: ex mẽte uidelicet æterna, quæ omnia*

quæ

quæ ſunt, cognoſcit: unde multorum ſcientia in homines identidem deſcendit. Ita fieret, ut ſi eſt ſenſibile, eius quoque uniuerſalis ſenſus eſſet: & ſi eſt ſcibile, ſcientia eius uniuerſalis eodem modo extaret. Atque hoc pacto ſimul erunt omnia, quæ ſunt ad aliquid. INTER. *Age uerò cum Ariſtoteles dixerit: plerunque enim rerum, quæ prius ſunt, ſcientiam acquirimus: nam in paucis, aut nullis ſcientiam ſimul cum ſcibili fieri uidere quiſpiam poſſet: in quibuſnam rebus ſcientia ſimul exiſtit?* RESP. *In figmentis quidem. ſimul enim atque confinxit ſibi chimæram quiſpiam, & ſcientia chimæræ, & figmentum eodem tempore exiſtit. Et qui literas primus docuit, unà cum ſcientia literarum literas ipſas quoque introduxit. Qui item picturam inuenit, eodem modo unà cum pictura imagines protulit.* INTER. *Cur addidit Ariſtoteles, aut nullis?* RESP. *Quia fortaſſe etiam hæc in rerum natura erant, & nos poſtea ſcientias eorum deprehendimus.* INTER. *Sed ſi ſenſus non ſit, quo pacto ſenſibile etiam non eſſe dices?* RESP. *Quia ſi ſenſus non ſit, mel quidem erit guſtabile, ſed ſenſibile non erit: color item erit, ſed non uiſibilis, ſi uiſus ſublatus ſit.*

Ex data diffinitione eorum, quæ ſunt ad aliquid, quæ abſurditas ſequatur. Cap. XV.

INTER. SED *quænam deinceps Ariſtoteles diſ-*

ſerit? RESP. *Si data hac quaſi diffinitione ea quæ ſunt ad aliquid, aßignentur, fore, ut aliquæ ſubſtã- tiæ ad aliquid etiam ipſæ ſint.* INTER. *Cur quaſi diffinitionem, & non diffinitionem abſolute dixiſti? & quænam eſt hæc quaſi diffinitio eorum quæ ſunt ad aliquid?* RESP. *Quaſi diffinitionem dixi, pro- pterea quòd ſupremorum aßignare diffinitionem non licet: ſuprema autem genera ſunt, quæ in prædi- camenta rediguntur. Quaſi diffinitio uerò eorũ, quæ ſunt ad aliquid, aßignata hæc eſt: quòd quæ ſunt ad aliquid, ea ſunt, quæ ea ipſa quæ ſunt, eſſe aliorum di cuntur. iuxta igitur hanc deſcriptionem aliquæ ſub- ſtantiæ ad aliquid eſſe uiderentur.* INTER. *Quid abſurdi in ſe id haberet?* RESP. *Illud ſanè, quòd quæ ſunt ad aliquid, accidentia ſunt: ſubſtantia uerò accidens nullo modo eſt. Quod ſi aliquæ ſubſtãtiæ in eo quod ſunt ſubſtantiæ, ad aliquid ſint, ſubſtantia quatenus eſt ſubſtantia, accidens erit.* INTER. *Quo pacto id demonſtrabis?* RESP. *Nam ſi quæ ſunt ad aliquid, eiuſmodi ſunt, ut ad aliquid aliud di cãtur, manus uerò hominis ad aliquid aliud dicitur, manus ad aliquid proculdubio erit. Simili modo & pes, & oculus, & aliæ partes, ex quibus unuſquiſq; noſtrum conſtat.* INTER. *Quam abſurditatem id affert?* RESP. *Quod ſi ſubſtantiarum partes non ſunt ſubſtantiæ, totum etiam non erit. Quo quid*

eſſe

eſſe abſurdius poßit, non uideo. Vel igitur diffinitio iam data corrigenda eſt: uel ſi eam quaſi bene ſeſe habeat admittamus, nullam ſubſtãtiam eſſe ad aliquid aſſerere difficile eſt.

Ex aßignata diffinitione fieri non poße, quin ſubſtãtia aliqua ſit ad aliquid. Cap. XVI.

INTER. *Quo pacto uerò ex aßignatione eorũ, quæ ſunt ad aliquid, aliquam ſubſtantiam ad aliquid eße demonſtrabis?* RESP. *Si ſubſtantias in hunc modum diuiſero. Dicam enim, uel indiuiduam ſubſtantiam, uel partes eius, uel communem, hoc eſt genera & ſpecies ſubſtantiarum, uel partes generum & ſpecierum ad aliquid dici, uel nullã ex ipſis aſſerendum eſſe. Ac de primis quidem ſubſtãtijs, hoc eſt indiuiduis non poſſe dici, quod aliqua ex ipſis ad aliquid ſit, difficile non eſt demonſtrare. Socrates enim alicuius quidam Socrates non dicitur. Nam ſi quis aſſerere contentioſe uelit, Dei eße Socratem poße dici, is cogetur reciprocare, & dicere Deum quoque Socratis Deum eße, quod abſurdum eſt. erit enim etiam lapidum, & quarumcunque ſubſtãtiarum, non rationalium tãtum animalium Deus. Adde, quòd ut poſſeßiones particulares ſubſtãtiæ Dei eße dicerentur. Hic uerò nobis non eſt quæſtio, an ſubſtantiæ, ut poſſeßiones aliquorum ſint: ſed an ſubſtãtiæ ut ſubſtantiæ, eſſe aliquorũ dicantur: id quod de*

indiuiduis ſubſtantijs probari nullo modo licet. Sed *neque de partibus indiuiduarum ſubſtantiarum demonſtrari id poteſt.* Neque *enim alicuius manũ eſſe alicuius quandam manum dicimus, ſed abſolute alicuius manum: cum caput quoque alicuius caput, non alicuius quoddam caput dicamus.* INTER. *Neque ſubſtantias indiuiduas, neque earum partes dici ad aliquid poſſe, ſatis declaratum nunc à te eſt. Reſtat ut de ſecũdis ſubſtãtijs, earumq; partibus idem demonſtres.* RESP. In *ſecundis ſubſtantijs idẽ eſt. homo enim qui communiter prædicatur, alicuius homo minime dicitur: neque bos alicuius bos, neque lignum alicuius lignum: ſed ſi modo dicitur, poſſeſsio alicuius dici cõſueuit.* Diuerſum *autem eſſe hominẽ, aut bouem, aut lignum, & poſſeſsionem eſse perſpicuum eſt.* INTER. *Nullam etiam ex his ſubſtantijs eſſe ad aliquid conſtat.* Sed *nullam etiam ex earum partibus eſſe, iam demonſtra.* RESP. Id *ſanè non poteſt.* INTER. *Cur?* RESP. *Quia caput alicuius eſſe caput, ſicut gubernaculum alicuius eſſe gubernaculũ negari nõ poteſt.* Quocirca *caput dum communiter dicitur, alicuius caput, hoc eſt capitatæ rei: & manus item manuatæ, ut ita dicam, rei manus erit.* Quod *ſi ad aliquid ea ſũt, quæ ea quæ ſunt, aliorum dicuntur: omnes ſecundarum ſubſtantiarum partes, cum aliorum dicantur, ad aliquid proculdubio*

bio

bio erunt: quippe cum caput eius eſſe dıcatur, quod habet caput, & manus, & oculus, & naſus, & pes ſimili modo eius, quod ipſa hæc habet. Partes *igitur ſecundarum ſubſtantiarum ex aßignata eorum quæ ſunt ad aliquid diffinitione ad aliquid erunt.* INTER. *Nunquid partes has genera & ſpecies ſubſtãtiæ eſſe dicere poſſumus?* RESP. *Plane quidem.* INTER. *Quo pacto?* RESP. *Quædã enim manus & genus & ſpeciem habet, ſpeciem manũ, genus membrũ.* Secundæ *igitur ſubſtantiæ hæ etiam ſunt, manus uidelicet & pes. ſed manus alicuius manus, & pes alicuius pes eſt: ergo ad aliquid ſunt.*

Altera uerior diffinitio eorum quæ ſunt ad aliquid. Cap. XVII.

INTER. SED *quoniã abſurdum eſt ut aliquas ſubſtantias eſſe ad aliquid dicamus, quid facit* Ariſtoteles? RESP. Repudiata *priore deſcriptione alteram affert.* INTER. *Quamnã?* RESP. Ad *aliquid ea eſſe, inquit, quibus eſſe idẽ eſt, quod ad aliquid quodammodo ſe habere..* INTER. Sed *obſcura tamen hæc deſcriptio eſt, & per id quod quæritur, aßignata.* Quia *cum in quæſtione eſſet, quænã eſſent ad aliquid, aßignaſti ea eſſe ad aliquid, quibus eſſentia idem eſſet, quod ad aliquid eſſe: obſcura enim hæc aßignatio eſt: perinde ac ſi quærẽtibus quænam ſint ad aliquid, ea ad aliquid eſſe dixeris,*

quæ ſunt ad aliquid,& per idē quod quæritur,diffinitionem aßignaris. R E S P. *Sed quamuis ita reprehēdi hæc diffinitio poßit,aßignata tamē recte eſſe uidebitur.* I N T E R. *Explica igitur, quid ſibi aßignatio hæc uelit.* R E S P. *Multæ res ſunt quæ alio modo ſubſiſtūt,atq; alio deſcribuntur:ut diſtinctione utendum ſit,atq; ita demonſtrandū quūnam habere diffinitionē debeant:Verbi cauſa,album poteſt & de albedine intelligi,cum dicimus colorē album, & de corpore quod particeps albedinis eſt: nā etiā corpus albū appellamus. Si igitur aliquis diceret album eſſe colorem diſgregatiuum uiſus: & alius album eſſe id cui albū accideret, non de albedine quidem,ſed de corpore intelligens:is in eadem albi diffinitione album ipſum ſumeret,& neq; errorem commiſiſſe,neq; in quæſitæ rei explicatione re ipſa quæ in quæſtionem uenit, uſus eſſe diceretur. Imò ſi album eſſe corpus diſgregatiuum uiſus, & non illud cui album accideret, non abſurdum eſſe nullo modo potuiſſet. Ita hic quoque nō abſolute dictum eſt, ea quæ ſunt ad aliquid, eſſe idem quod ad aliquid quodam modo ſeſe habere,ſed adiūctum eſt, quibus eſſe idem eſt, quod ad aliquid quodam modo ſe habere. eſſentia enim eorum quæ ſunt ad aliquid, nihil aliud eſt quàm ad alterū reſpicere,ita ut illud quoq; ad quod dicitur,idem quod reſpectus ille ſit. Duplū*

enim,

enim, ſit autem quatuor & duo, non quatenus eſt quatuor, ad aliquid eſt, neque quatenus duo: ſed quatenus quatuor in dupla ad duo, & duo in dimidia ad quatuor proportione eſt. Ea *igitur quæ ſunt ad aliquid, idem ſunt, quod ſubiectorum inter ſe reſpectus: non quātum quidem ad ea ſpectat, quæ reſpectui ſubijciuntur, quibus ſanè eſſentia idem quod reſpectus minime eſt: ſed reſpectus ipſe inter ſe eſt ad aliquid, eò quòd ad aliquid quodā modo ſeſe habet.* Ea *itaque ad aliquid ſunt, quibus eſſe idem eſt, quod inter ſe quodam modo ſeſe habere.* INTER. *Apertius explica, quod inquis.* RESP. *Id quod ſibi uult, eiuſmodi eſt.* Ea *quæ ſunt ad aliquid cū in ſubiectis quibuſdam ſint, ad aliquid ſunt, non quatenus ſubiecta ea ſubſiſtūt: ſed in eo quòd ſubiecta ſeſe mutuo uidentur reſpicere, reſpectuq; eo abundare.* Quatuor *enim ad duo reſpectu abundant: cū quatuor duplum, & duo dimidium dicantur.* Nam *quatuor non tantum quatuor dicuntur, ſed duplum etiam: ut hac appellatione abundare uideātur, in eo quòd ratio dupli in ipſis conſideratur.* Et *item duo eodem modo, quatenus dimidium dicuntur.* In *eo igitur, quòd rationem dupli & dimidij ſubeunt, ad aliquid ſunt.* Ratio *autem horum in duobus, quæ reſpectum inter ſe habeant, conſideratur.* INTER. *Sed quo pacto fit, ut prior etiam ratio eorum quæ ſunt ad aliquid,*

non idem ſignificet? RESP. *Quia quod conſequebatur ex ijs quæ ſunt ad aliquid, ſignificabat, quid eſſent uerò, non exprimebat. Si enim quicpiã ad aliquid eſt, ad aliquid prorſus eße, & alicuius dicitur: non tamen ſi alicuius eſt quicquam, continuò etiam ad aliquid eſt: quippe cum alicuius eſſe uniuerſalius ſit, & latius pateat. Vt ſi quid eſt homo, id prorſus eſt etiam mortale, & ſimili modo rationale, nõ autem contra: ſic ſi quid eſt ad aliquid, id prorſus alicuius eſt: non autem ſi alicuius eſt quicpiã, prorſus id ad aliquid quoq; eſſe neceſſe eſt. Vnde efficiebatur, ut multa quæ non ſunt ad aliquid, inter ea quæ ſunt ad aliquid, complecteretur: quaſi alicuius eſſe ſolis ijs quæ ſunt ad aliquid, aſcriberetur. Secũda uerò diffinitio non eo nititur, quòd alicuius ſint: ſed quòd in reſpectu quem inter ſe habent, ea quæ ſunt ad aliquid, eſſentiam ſuam habeãt. Quaſi enim medium quoddam inter ſubiecta reſpectus is eſt, quo ſubſiſtunt ea quæ ad aliquid ſunt: qui quidem non alia quadam re præter ſubiecta exiſtit, quàm quòd coniunctionem quandam indicat, quæ in ipſis inter ſe eatenus cõſideratur, quatenus his nominibus appellãtur. Ne tamẽ idem ipſum quod deſcriptione indiget, ſumptũ eſſe in deſcriptione uideatur, nonnulli deſcriptionẽ faciendã eſſe cenſuerũt in hunc modũ: quibus eſſe idẽ eſt, quod ad quodcunq; quodã modo ſe habere:*

ſe habere: Vel *quẽadmodũ* Andronicus, *quibus eſſe idem eſt,quod ad alterum quodã modo ſe habere, ea ad aliquid ſunt.* INTER. Sed *quidnam huiuſmodi ratio declarat?* RESP. Illud *proculdubio, quòd in ſubiectis rebus inſint ea quæ ſunt ad aliquid,neq; ita ut ſubſtantiã earũ expleant,neq; ſicut alia accidentia,quæ in ipſis ſubiectis rebus innaſcũtur,ut perpeſsio,uel actio:ſed quiddã ſint,quod extrinſecus ipſis adueniat.* Vnde *fit,ut nihil etiã patiẽtibus ipſis ſubiectis & accedant, & recedant.*

Qui unum præfinite norit in ijs quæ ſunt ad aliquid,etiam alterũ cognoſcet. Cap. 18.

INTER. At *uerò ipſe* Ariſtoteles *quid de huiuſcemodi deſcriptione inquit?* RESP. *Quòd ſi aliquid ex ijs quiſpiam præfinite norit, illud etiam ad quod dicitur,præfinite eſſe cogniturum.* INTER. Cur, *& quo pacto?* RESP. Nam *ſi quatuor ad aliquid eſſe cognouerit quiſpiam,eſt autẽ eſſe ijs quæ ſunt ad aliquid,idem quod ad aliquid quodam modo ſeſe habere:is illud quoq; ad quod quatuor quodã modo ſeſe habẽt,hoc eſt quatuor ad duo duplã rationẽ obtinere,proculdubio etiã nouit.* Si *enim omnino ignorat id ad quod quodã modo ſe habet, neque ad aliquid quodã modo ſe habere illud ſciet. fieri ſiquidẽ nullo modo poteſt, ut quatuor eßse dupla quiſquam cognoſcat,& duorũ eſſe dupla nõ intelligat.* Item *ſi*

patrem eſſe Sophroniſcum *præfinite ſcit aliquis, cuius quoq; pater ſit, hoc eſt* Socratis, Socratemq; *eſſe* Sophroniſci *filiũ non percipere non poteſt.* INTER. *Poſteaquam hæc de ijs quæ ſunt ad aliquid demonſtrata ſunt: quid ex his euenturum ſit, doce.* RESP. *Illud profectò, quòd partes ſubſtantiæ ipſa ea quæ ſunt, præfinite cognoſcet quiſpiam, & tamen quænã ſint præfinite ad quæ dicuntur, poterit ignorare. Cum enim uerbi cauſa manus demonſtratur, eã eſſe quidem alicuius manum poſſumus ſcire, cuius uerò ſit,* Dionis*'ne an* Theonis*, aut alicuius alterius præfinire non poſſumus: licet inſpiciatur, & manus eſſe demõſtretur. Quod ſi ea quæ ſunt ad aliquid, & indefinita ad indefinita, & definita ad definita dici neceſſe eſt: partes autem ſubſtantiæ licet præfinite cognoſcantur, præfinite tamen ad ea non referũtur, ad quæ dici conſueuerunt: partes ſubſtantiæ ad aliquid proculdubio non ſunt. Caput enim, & manum, & unũquodq; huiuſmodi quod ſubſtãtia eſt, ipſa ea quæ ſũt, cognoſcere præfinite ualemus: illud uerò ad quod dicuntur, præfinite cognoſcere non eſt neceſſe. Cuius etenim ſit caput, aut manus, ſcire præfinite nõ licet. Hæc igitur ad aliquid nullo modo ſunt. Nam de his non erat tantũ quæſtio, an ſubſtantiæ cũ eſſent, eſſe ad aliquid poſſe uiderentur: ſed an neq; alia aliqua ſubſtantia, neque partes eius, quatenus eſſent ſubſtantiæ,*

ſubſtantiæ, eſſe ad aliquid poſſent. INTER. Nũquid igitur nullam ſubſtantiam eſſe ad aliquid cenſendum eſt? RESP. Vehementer aſſerendũ id non cenſet Ariſtoteles, niſi ſæpius rem, atq; exactius perpenderimus: quippe cum de ſingulis ex his exquirere inutile non ſit. Fieri enim poſſet, ut aliquis etiã de partibus ſubſtãtiæ ſe præfinite cogniturum eſſe affirmaret. Qui enim cuius eſſet manus, uideret, is præfinite huius eſſe manũ cognoſceret. Nam qui occultati alicuius manum inſpicit, manum quidẽ alicuius eſſe ſcit, ſed cuius tamen ſit, ignorat. At qui manum hanc præfinite nouit, eum etiam nouit, cuius manus eſt: quippe cum cognoſcere hanc manum eſſe huius, nihil aliud ſit, quàm hunc cognoſcere. Ob huiuſcemodi igitur dubitationes uidetur adiunxiſſe, ſubſtãtiã non eſſe ad aliquid, nõ eſſe uehemẽter aſſerẽdũ.

DE QVALI, SEV QVALITATE.

Cur ita facta inſcriptio ſit. Cap. I.

INTERROGATIO.

POST *prædicamentũ eorum quæ ſunt ad aliquid, quodnã ſubſequitur?* RESP. *Qualitatis prædicamentũ.* Nã *poſt ſubſtantiam & quantitatẽ dubitabatur, nunquid ſtatui qualitas deberet.* Quia *uerò multæ quæſtiones in prædicamento quantitatis inciderãt de*

ijs quæ ad aliquid eſſent: deinceps poſt quantitatem docere de ijs fuit neceſſe. Vnde poſt horũ tractationem de qualitate conſiderandũ uidetur. Quippe cum poſt magnitudinẽ quæ eſt quantitas, & poſt maius quod eſt ad aliquid, ſuboriantur affectiones, hoc eſt calidum, frigidũ, ſiccũ, humidũ, atq; huiuſmodi cætera, quæ qualia ſunt. INTER. *Sed quale & qualitas qua re differunt?* RESP. *Eo ſanè, quòd quale duobus modis ſumi poteſt: quippe cũ quale & ipſã qualitatẽ ſignificet, & illud etiã, quod qualitate affectum eſt. Albũ enim & albedinẽ quæ qualitas eſt, ueteres ſæpenumero appellant, & album, quod eſt quale. At qualitas non duplici, ſed ſimplici tantũ modo dicitur. Caliditas ſiquidẽ, & albedo qualitas uocatur, non autem albũ: neq; omnino quod particeps qualitatis eſt, dici qualitas poteſt, ſed quale tantum modo: tametſi qualitas dici quale etiam poteſt.* INTER. *Clarius explica, quod inquis.* RESP. *Quædam res eſt ipſa albedo, & quædã item quæ albedinis eſt particeps. albedo igitur, & quod habet albedinẽ, quale dici poteſt.* INTER. *Cur uerò de quali uel qualitate inſcriptionẽ fecit?* RESP. *Nõnulli nõ eſſe ipſius inſcriptionẽ hanc aſſerũt: propterea quòd neq; in alijs prædicamẽtis id fecerit, ſed ſine inſcriptione de ipſis tractarit. Alij ita inſcripſiſſe aiũt, ut uſum nominum indicaret. propterea enim quòd*

qualitas

qualitas etiam quale dicitur, uoluiſſe eum ſignificare affirmāt, nihil referre ſiue qualitatem, ſiue quale prædicamentum ipſum appellemus. Si enim quale nō ſolum qualitatem, ſed illud etiam quod ipſam habet, ſignificat: neceſſe erat ut id ex qualitatis & qualis nomine cognoſceremus.

Qualitatis deſcriptio. Cap. II.

INTER. QVO *pacto uerò deſcribit qualitatē Ariſtoteles?* RESP. *Qualitas eſt, ex qua dicimur quales.* INTER. *Sed quo pacto non eſſe abſurdū uidetur, ſi cum uult deſcribere qualitatem, eam eſſe dicat, ex qua dicamur quales: cū uerò quale, id eſſe, quod qualitatem habeat: ita ut eum qui ſcire cupit, quid ſit quale, ad qualitatem reuocet?* Nanque *ita fit, ut qualitas ſit, quam habet qualis: qualis uerò, qui habet qualitatem: ſicque incertum adhuc reſtat, quid ſit qualitas.* Ac *ſimilis quidem res perinde euadit, ac ſi interrogante aliquo quid eſſet qualitas, nihil aliud eſſe quàm qualitatē reſpōderemus.* Si *enim qualitas ex quali, & quale ex qualitate demonſtratur, nemini dubium eſt, quin qualitas ex qualitate demonſtrata eſſe exiſtimetur.* RESP. *Si hæc eſſet diffinitio, uitio profectò huiuſcemodi reciprocatio nō uacaret: ſed quia ſupremorū generum nulla eſt diffinitio, iccirco reprehendendum hoc minime eſt: proptereà quòd ex notiori id quod minus erat notum,*

nobis explanauit: notius enim quale eſt, quàm qualitas. nam album quàm albedo, & grammaticum quàm grammatica perſpicuum magis eſt.

Qualitas quo modo non ſit æquiuoca, etiamſi multis modis dicatur. Cap. III.

INTER. SED *quo pacto, ſi ea quæ æquiuoca dicuntur, multis modis dici aſſerit* Ariſtoteles, *multis modis hic qualitatē dici ait?* RESP. N*on ſanè quòd æquiuoce dici qualitatē intelligat. æquiuocorū enim nullum eſt cõmune genus: quare neque qualitatis ullum eſſet unū genus, ſi æquiuoce diceretur.* S*ed multis modis dici, dupliciter ſumi ſolet: uel enim æquiuoce ſignificat, uel diuerſe, quo in ſignificato ſumptum hic eſt.* S*i enim multis modis pro æquiuoce hic dictū eſſet, uocis in ſignificata diuiſio hæc eſſet.* S*ed quia multis modis pro diuerſe accipitur, hæc generis in ſpecies diuiſio eſt.* INT. S*ed unde id conſtat, quòd generis in ſpecies, & nõ uocis in ſignificata partitio hæc ſit?* RESP. I*nde ſanè, quòd ipſe ita ſubiungit, una igitur ſpecies qualitatis habitus & diſpoſitio dicatur, & non unum qualitatis ſignificatū.* AE*quiuoca enim in diuerſa ſignificata: genera autē in ſpecies diuerſas diuidi conſueuerunt.* I*pſe uerò ſpecierū diuerſarum, non ſignificatorum mentionem facit.* V*nde cum inquit, multis modis dici, id non pro æquiuoce, ſed pro diuerſe accipiendum eſt.*

Quænam

Quænam ſint qualitatis ſpecies, & quòd habitus & diſpoſitio ſit una ſpecies. Cap. IIII.

INTER. QVOTNAM *autem ſunt qualitatis ſpecies?* RESP. *Quatuor.* INT. *Quænã?* RESP. *Vna eſt habitus & diſpoſitio.* INTER. *Nunquid habitus & diſpoſitio, ſicut ſpecies inter ſe differunt, an numero tantũ diuerſitatẽ habent?* RESP. *Tanquam ſpecies inter ſe minime differunt, ut homo & equus. non enim ſpecificis differẽtijs, ut equus ab homine, diſtant: ſed numero tantum diſcrepãt, ſicut* Socrates & Plato, *qui nõ ſpecifica diuerſitate, ſed proprietate cuiuſdam qualitatum concurſus à ſe mutuo differunt.* Quemadmodũ *igitur album quod diuturnius eſt, à diali albo ſpecie non differt: quippe cũ nihil in eo diuerſum ſit, quatenus eſt album: ſed tempore tantum diſcrepat.* Vtriuſq; *ſiquidem eadem ratio eſt: nam utraque diſgregatiui uiſus colores ſunt.* Mel *item nihilo minus mel eſt, etiam ſi melle ſit dulcius.* Sic *habitus, licet longè ſit ſtabilior quàm diſpoſitio, in eo quòd eſt ſtabilior, à diſpoſitione uidetur differre, non in eo quòd qualitas eſt.*

Secunda *qualitatis ſpecies naturalis potentia uel impotentia.* Cap. V.

SECVNDA *uerò ſpecies qualitatis eſt naturalis potẽtia uel impotẽtia, qua pugillatorij nõnulli dici cõſueuerunt.* Pugil *enim, ſeu pugillator eſt, qui pugnis*

decertandi ſcientia eſt præditus. at pugillatorius nõdum pugillandi ſcientiam habet, ſed ad eam acquirendam idoneus eſt. Dicendum *igitur naturalẽ hanc potentiam innominatã eſſe, atque omnino hanc qualitatis ſpeciem nomine uacare, cui quidem huiuſcemodi qualitates nomen imponere oratione quadam uideri poſſent. aptitudo ſiquidem ad pugillandum ea diceretur, ex qua pugillatorius aliquis eſt: & aptitudo ad ægrotandum, ex qua morbidus, & morboſus aliquis dicitur.* Salubris *item ex aptitudine, quã habet quiſpiam ad ſanitatem conſequendam.* Ariſtoteles *uerò potentiam & impotentiam ipſam eiuſdẽ appellauit.* INTER. Sed *quo pacto contraria ſuſcipere ſimul quiſpiam poteſt? nam potentia contraria eſſe impotentiæ uidetur.* RESP. Nihil *abſurdum id eſt. quanta enim potentia eſt præditus quiſpiam, ei tantam etiam impotentiam accidere inueniemus. qui enim potentiam habet ſanitatis, impotentiam facile ægrotãdi idem habere dicendus eſt.* Item *quando alicui potentia ineſt, ut pugillator euadat, eidem ut non euadat, impotentiam ineſſe perſpicuũ eſt.* INTER. Quo *pacto hoc dixit* Ariſtoteles? RESP. Dum *inquit, ſalubres eos dici, qui naturalem potentiam habent nihil facile patiendi ab iis quæ occurrunt: perinde ac ſi diceret, qui patiendi facile à morbis imbecillitatem habent.* INT. Sed *cur in*

hac qualitatum ſpecie & durum & molle etiam ſtatuit? RESP. *Quia durum uim habet, ut non facile diſcindatur: propterea quòd nullũ in generatione & corruptione corpus eſt, quod non diſcindi queat: at molle, quia econtrario ea ui eſt præditum, ut diſcindi poßit.*

Tertia qualitatis ſpecies, paßiuæ qualitates & affectiones. Cap. VI.

TERTIVM *qualitatis genus eſt, paßiuæ qualitates & affectiones.* INTER. *Quid ſibi uolũt hæ paßiuæ qualitates & affectiones?* RESP. *Qualitatis porro hæc ſpecies affectionis ſignificationem præ ſe fert, non circa idem tamen, neque uno modo.* INTER. *Plane explica, quod inquis.* RESP. *Qualitates quædam ſunt, quæ animalibus ſenſu præditis affectiones circa ſenſus afferunt, ac propterea affectiuæ ſeu paßiuæ qualitates appellantur. Aliæ uerò ſunt, quæ ex affectione in ijs quæ ipſas habent, extiterunt. Vt dulcedinem, & amaritudinem, & acerbitatem eſſe quidem qualitates conſtat: quippe cum ex ipſis quales res dicantur, quæ ipſas ſuſceperint. nam & ex dulcedine dulce mel, & ex amaritudine amarum abſynthium dicitur. Sed affectiuæ qualitates ex eo uocantur, quòd affectiones ſenſibus inferant. Simili modo quoque caliditas & frigiditas, non eò quòd ipſæ in ſe affectæ quadã qualitate ſint,*

ſed quia affectionẽ etiam in alio efficiãt. INTER. Hanc quidem qualitatis ſpeciem declaraſti: quo pacto uerò affectiuæ qualitates & affectiones dicantur, oſtende. RESP. Albedo & nigredo, & alij colores affectiuæ qualitates dicuntur, propterea quòd quæ ipſis prædita ſunt corpora, quodammodo fuerunt affecta. Nam & qui timuit, pallidus, & qui uerecundatus eſt, ruber affecto corpore euaſit. Quẽadmodũ uerò ex affectione pudoris effectum eſt, ut rubuerit, & ex timore, ut palluerit quiſpiam: ſic ex naturali quoq; affectione euenire ait, ut talem colorẽ corpus cõſequatur. Sed in timore & pudore opinationes quædã precedũt, in naturalibus temperaturæ quædã. Qualitates autẽ has quoq; eſſe illud declarat, quòd ex albedine album, & ex nigredine nigrũ quodlibet dicitur. INTER. Nunquid huiuſcemodi omnes abſolute qualitates dicuntur? RESP. Minime. INTER. Sed qua nota diſcernendæ ſunt? RESP. Ea uidelicet, ſi ita ſtabiles & diuturnæ ſint, ut auelli difficulter queant. neq; enim qui ex ſole nigredinẽ ad breue tẽpus cõtraxit, ita eſt niger, ſicut ſi ab ortu niger eſſet effectus: neque qui præ pudore rubuit, ita ruber eſt, ſicut ſi eiuſmodi eſſet genitus, ut propterea ruber appellari deberet. Quia igitur quales ex talibus coloribus nõ dicuntur, neq; qualitates in ijs qui ita afficiuntur, ſed affectiones uocantur.

Affe-

Affectiuæ qualitates & affectiones in anima. Cap. VII.

INTER. POSTEA *quàm affectiuas qualitates, & affectiones in corpore quænã eſſent, diffiniuiſti, eaſdem in anima ex proportione etiam expone.* RESP. *Qualitates in anima eſſe quæ ex affectione exiſtant eas aſſero, quæ ſtabiles ita ſunt, ut mutari difficulter poſsint: cuiuſmodi eſt auaritia, & inſana mentis exturbatio, atque ira.* Nõ *enim qui aut ſemel, aut ob ea quæ debet, iraſcitur, iracundus eſt: ſed qui eſſe iraſcẽdo infeſtus ſolet, atq; id uel ex morbo, uel ex peruerſione cõtraxit.* Oportet *autẽ, ut iracundũ hic intelligamus, nõ qui naturalẽ aptitudinẽ & procliuitatẽ ad iraſcendũ habet: ita enim ad ſecũdã ſpeciem referri deberet: ſed qui iracundia ita affectus eſt, ut quaſi morbũ cõtraxerit.* Tales *etiã ſunt amicitia, & amatoria inſania.* Nam *ſi ſtabiles nõ ſint ira & cupiditas, affectiones tantũ ſunt, non qualitates.*

T*ertia ſpecies qualitatis quo modo à prima & ſecunda differat.* Cap. VIII.

INTER. SED *quid erit quo à prima ſpecie differre hæ qualitates uideãtur?* RESP. Q*uod illæ ex doctrina atq; extrinſecus perfectionẽ cõſequebãtur.* Scientiæ *enim & uirtutes maiori ex parte doctrina comparari conſueuerunt.* H*æ autem non doctrina, ſed natura perficiuntur. nigredo enim, & albedo,*

& dulcedo natura exiſtunt. Temulentia item & auaritia non ex diſciplina, ſed ex prauis moribus inoleſcunt. INTER. *Atenim ſi natura & conſuetudine hæc inſunt, quo pacto à ſecunda ſpecie diſtãt?* RESP. *Hoc modo uidelicet, quòd illæ in potentia, & ſola aptitudine conſiderabantur. Hæ uerò quæ in tertia ſpecie ſunt, in eo exiſtunt, quòd perfectionẽ iam habent. Albedo enim & temulentia ſtabiles & iam perfectæ atque abſolutæ qualitates ſunt.* INTER. *Sed quo modo in prima ſpecie caliditates & frigiditates, & morbum & ſanitatem inter diſpoſitiones enumerauit: nunc uerò quaſi diuerſa ab ea ſpecies ſit, caliditatem & frigiditatem affectiuam qualitatem eſſe inquit?* RESP. *Quia illic calidum & frigidum ex eo quòd diſpoſitum quodam modo quicpiam eſſet, licet non ſtabiliter, diſpoſitiones uocauit: hic uerò affectiuas qualitates ex eo nuncupat, quòd affectionem in alia inducant. Nihil abſurdi autem res in ſe habet, ſi idem alio atq; alio modo ſumptum alterius atq; alterius ſpecies ſit. Exempli gratia, pater, quatenus eſt Socrates, ſubſtantia eſt: quatenus pater, ad aliquid. Ita caliditas in eo quòd ſubiectam rem quodam modo diſponit, diſpoſitio eſt: ſi permanens ita euadat ut difficulter tolli queat, eſt habitus: in eo quòd ſenſu appropinquantem calefacit, affectiua qualitas eſt.* INTER. *At temporaria*

calefactio cum ſit affectio, éſtne idem quod diſpoſitio? RESP. *Ea quidem quæ ab habente corpore in alterum inducitur, dum calefit, diſpoſitio eſt. Quæ uerò ita caleſcentis eſt, ut aliud corpus calefacere tamen nequeat, eſſe affectio dicenda eſt: ita ut affectionis incrementū ſit diſpoſitio, quæ quidē eſſe etiā affectiua qualitas uidetur: diſpoſitionis autē incremētū habitus, & maxime affectiua qualitas ſit.*

Quarta qualitatis ſpecies, figura & forma, & quo modo figura alio modo qualitas, alio quantitas ſit. Cap. IX.

INTER. QVARTA *qualitatis ſpecies quænā eſt?* RESP. *Figura, & uniuſcuiuſq; rei forma.* INTER. *Quidnā eſt figura? & quo pacto à geometris diffinitur?* RESP. *Figura eſt, quæ ab aliqua, uel ab aliquibus lineis cōtinetur.* INTER. *Nūquid ſpatiū aliquod quatenus ab una, uel tribus, uel quatuor lineis continetur qualitas eſt? in eo uidelicet quòd à tot lineis cōprehenditur?* RESP. *Minime. Id enim cū ex multitudine cōſtet, quātitas potius eſſet, quàm qualitas.* INTER. *Sed cur tu figurā in qualitate cōſtituiſti?* RESP. *Quia nō abſolute ita conſideratur, quatenus triū linearū numerus figurā conſtituit: ſed quatenus lineæ ita inter ſe locatæ ſunt, atq; angulos efficiūt. Quādo enim lineæ ad angulos tres cōiunctæ ſpatiū quoddā intra ſe cōprehenderint, & termina-*

uerint,triangula euadit figura,quæ qualitas eſt: non in eo quòd tres habeat lineas, ſed in eo quòd ex tribus lineis,tribuſq; angulis forma quædã exiſtat,quæ quidẽ non colore ullo prorſus, ſed tali quadã ſuperficiei figuratione cõſideretur. Sic quoq; ſubiecta ſuperficie circulariter terminata extat circulus. Eſtque qualitas circulus, & triangula figura, & quadrangula: quin cætera etiam omnia geometrica in unam qualitatis ſpeciem reducuntur,quæ etiam in fine enumerat Ariſtoteles. Linea igitur quoque ſi ut longitudo carens latitudine cõſideretur, eſt quãtitas: ſi quatenus eſt recta uel curua, qualitas. Superficies item quantitas eſt, quatenus eſt ſuperficies: in eo uerò quòd eſt plana, ad qualitatem referenda eſt.

Quæ forma qualitatis ſpecies ſit. Cap. X.

INTER. SED *de figura quidẽ quo pactò ſumpta qualitatis ſpecies ſit, ſatis declaraſti. Quocirca quo modo forma etiã ſit qualitas demõſtra.* RESP. *Forma duobus modis apud Ariſtotelem dicitur: uno enim ſignificato ſubſtantiales formæ ita appellãtur: altero ea, quæ ex ſubſtantialibus formis in ſuperficiebus expreſſa exiſtunt. Quo quidẽ ſignificato pulchræ & formoſæ ſpecies abſq; ullo ſubſtantialium contactu dici conſueuerunt. Forma igitur hoc modo ſumpta, perinde ac figura qualitas eſt.* INTER. *Quáſnam alias qualitates dixiſti?* RESP. *Rectitu-*

dinem

dinem & curuitatẽ, & quicquid ſimile his eſt. INTER. *Quænã alia ſimilia his ſunt?* RESP. *Spirata, turbinata, lenticulata, atq; huiuſcemodi cæteris figuris prædita.* INTER. *Vnde has qualitates eſſe cõſtat?* RESP. *Inde, quòd cũ aßignata qualitas ea ſit, ex qua quæ denominantur, qualia ſunt: ſi ab ijs quæ ſuperius diximus, denominata ſunt qualia, qualitates has à quibus denominantur, eſſe perſpicuũ eſt.*

Cur raritas & denſitas, aſperitas & læuitas non ſint qualitates. Cap. XI.

INTER. AT *uerò ſi denominata ab aliquibus qualia eas eſſe qualitates oſtendũt, ex quibus denominatur: à raritate autẽ rarum, & à denſitate denſum dicitur: & à læuitate item læue, & ab aſperitate ſimili modo aſperũ denominatur: qua de cauſa etiã raritatem & denſitatẽ & læuitatẽ & aſperitatẽ qualitates eſſe nõ aſſeramus?* RESP. *Quia huiuſcemodi ſubiectorũ differẽtiæ efficiũt, ut quodã modo hæc ſe habeant: neq; ex qualitate appellationem ipſis præſtãt, ſed ex eo potius quòd poſitione quadã in ipſis his formis cõſiderãtur. Quippe cũ dẽſa dicantur eò q̃ partes ita ꝓpe inter ſe ſitas habeãt, ut nullũ aliud diuerſi generis corpus incidere inter ipſas queat, ſicut in auro & ferro, atq; huiuſmodi corporibus cæteris cõſpicitur. Rarũ autẽ ecõtrario, eò q̃ ita partes eius inter ſe dißideant, ut diuerſi generis corpus*

aliud penetrare inter ipſas poßit: cuiuſmodi ſunt ſpõgia, & pumex, & lana. L*aue itẽ eſt id, cuius partes ex æquo ita collocatæ inter ſe ſunt, ut alia aliã nullo modo excedat: ſicut aſperum cõtra, cuius partes talẽ habent ſitũ, ut altera alteri ſuperemineat: quẽ in modũ ſerræ partes ſeſe habẽt.* INTER. Q*uidnã ex his diffinitionibus colligis?* RESP. Q*uidnam aliud, quàm quòd raritas & denſitas, læuitas & aſperitas poſitionũ ſpecies ſint.* INTER. S*ed hoc facit ne qualitates propterea eſſe cẽſeãtur?* RESP. M*ultũ ſane.* N*am cũ poſitionẽ prædicamẽti ad aliquid eſſe oſtenderit, ſi rarũ & denſum, læue & aſperũ poſitiones quædã ſunt, in prædicamẽto ad aliquid etiã ipſa, & nõ in qualitate erũt cõſtituenda.* INT. N*ũquid ſolæ hæ quatuor ſpecies qualitatis ſunt?* RESP. F*ortaſſe.* INT. C*ur dixiſti fortaſſe?* RESP. Q*uia* A*riſtoteles dixit,* F*ortaſſe igitur alius etiã modus qualitatis eſſe uideretur.* INT. S*ed ubinã de his inquiſiuit?* RESP. I*n libris, quos* μετὰ τὰ φυσικὰ, *hoc eſt poſt naturalia inſcribit.* INT. C*ur hic exactã de hac re cõſiderationẽ omiſit?* RESP. P*ropterea quòd elementalẽ hãc prædicamẽtorũ traditionẽ ad introducẽdos, poſt naturalia uerò ad eos qui inſtructi iam eſſent, conſcripſit.*

In quibus qualitas nomen non habeat, ſed quale: uel non quale, ſed qualitas. Cap. XII.

INTER. SED *cur dixit,* A*c qualitates quidem ante-*

antedicta ſunt: qualia uerò ea quæ ex his denominatiue, uel quocũq; alio modo dicũtur: qua de cauſa adiunxit, uel quocunque alio modo dicuntur? RESP. *Quia uſus interdũ uariat.* INTER. *Quo pacto?* RESP. *In nonnullis tam qualitas ipſa, quàm quale nomẽ habet, ut grãmatica quæ eſt qualitas, & grãmaticus qui qualitate ea eſt præditus: & cætera huiuſmodi, quæ utraq; nominibus exprimũtur. In quibuſdã aut quale tantũmodo & nõ qualitas, aut tantum qualitas & nõ quale nomine exprimi poteſt, cuiuſmodi ea ſunt, quæ in ſecundã qualitatis ſpeciẽ referũtur. Aptitudini enim naturali cum nomen nullũ impoſitũ ſit, pugillatorius tamẽ, & curſorius, & ſalubris, nõ ex ea quidẽ qualitate quã iam habent, ſed ex ea quã ſunt habituri, ita uocari cõſueuerũt: quippe cũ ex pugillatoria ſcientia pugiles, ex luctatoria luctatores dicãtur. Ex ui autẽ & facultate pugillatorij & luctatorij nõ denominẽtur, ſed ex eo quòd idonei ad ſuſcipiẽdas ſcientias ſint: ut ex ſpe appellationẽ huiuſmodi habere uideãtur. Quia enim ubi ſcientiam adepti fuerint uel pugiles, uel luctatores fore ſperamus, illos pugillatorios, hos luctatorios nuncupamus. Atq; hi quidẽ, licet qualitas nomẽ nõ habeat, quales ita appellantur. Alia ſunt in quibus qualitas nominata eſt: ab ipſa uerò quales aliqui nõ dicuntur. Cũ enim optimus habitus ἀρετῆς hoc eſt uirtutis no-*

mine cenſeatur, ab ipſa nō denominatur quiſpiā. neq; enim ἀρετῖος. i. uirtuoſus in uſu eſt, neq; ἐνάρετος: cum neq; ἐγγράμματος. i. literatus ſeu qui literis conſtat, de eo dici cōſueuerit, qui qualitate grāmaticæ præditus ſit. Sed à uirtute σπουδαῖος. i. ſtudioſus & honeſtus, uel probus dicitur. Adde quòd quocunque alio modo etiā illa dici cenſēda ſunt, quæ licet denominētur, nō proprio tamē modo dici uidentur: cuiuſmodi eſt à iuſtitia iuſtus. i. ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης δίκαιος: δίκαιος enim proprie ab eo quod eſt δίκη, deducitur. item à tēperantia temperans. i. ἀπὸ τῆς σωφροσύνης σώφρων, & non σωφρόσυνος quaſi tēperantiū dicas: ſicut ἀπὸ τῆς εὐφροσύνης εὐφρόσυνος. i. à lætitia lætum. Quin in alijs quoque multis uarietatem atque inæqualitatem reperire huiuſmodi poſſumus.

Contrarietatem ineſſe in qualitate, ſed non omni neque ſola. Cap. XIII.

INTER. QVoniam in alijs prædicamentis & quæ eſſent cōmunia cum alijs, & quæ propria uniuſ cuiuſque inquiſiuit: nunquidnā idem quoq; hic facit? RESP. Facit ſane. INTER. Quo pacto? RESP. Ineſſe enim inquit etiam contrarietatē in quali. INTER. Sed cur dixit, etiā contrarietatē, & non contrarietatē tantummodo abſq; coniunctione illa etiā? RESP. Quia alia quoq; in qualitate ineſſe oſtēdit. Præter alia igitur ſciendum eſſe ait, contrarietatem

etiam ipſi ineſſe. INTER. *Nunquid omni & ſoli qualitati contrarietas ineſt?* RESP. *Minime.* So*li enim nō ineſſe ex eo perſpicuū eſt, quòd ijs etiam ineſt quæ ſunt ad aliquid: non omni uero, inde cōſtat, quòd neque illi ſpeciei ineſt quæ figura conſtat: neq; rubro & uiridi, aut cuiquā ex huiuſmodi coloribus, qui medij ſunt, ſed nigrum tantum & album contrarietatem inter ſeſe habent.* INTER. *Quo modo figuris nullum eſt contrarium?* RESP. *Quia neque triangulæ, neque quadrangulæ, neque alteri alicui figuræ reperiri aliquid contrariū poteſt.* INT. N*ūquid ijs quæ ex qualitatibus admittentibus magis & minus ſunt qualia, aliqua eſt contrarietas?* RESP. *Eſt quidē.* Vt *iuſtitiæ iniuſtitia, & albo nigrū.* INT. *Nunquid ſi alterū eſt quale, eſſe etiā alterum neceſſe eſt?* RESP. Prorſus. Nam *ſi iuſtitia cōtraria iniuſtitiæ eſt, & eſt qualitas, iniuſtitiā quoque qualitatem eſſe omnino oportet.* INTER. Sed *cur dixit, iuſtitia iniuſtitiæ contraria eſt, & iniuſtū iuſto: & non ſimili modo iuſtum iniuſto?* RESP. *Quia nonnulli erant, qui iniuſtitiam contrariam eſſe iuſtitiæ non concederent, ſed contrarium ei eſſe habitum aſſererent, qui nomine careret, iniuſtitiam uerò priuationem eſſe, non habitū dicerent: propterea quòd habitus affirmatiuè, priuationes negatiuè eſſent appellandæ.* INTER. *Nunquid rectè dicunt*

qui ita ſentiunt? RESP. *Nequaquã. Nam ſæpe habitus priuatiue appellare cõſueuimus, ſicut temperantiæ contrariũ habitum intemperantiam, & prudentiæ imprudentiam, & liberalitati illiberalitatẽ, & pietati impietatem dicimus: & econtrario priuationes affirmatiuo uocabulo pronunciamus, cuiuſmodi eſt cæcitas, ſurditas, atque alia id genus.*

Quo modo priuationis genus inquirẽdũ ſit. XIIII.

INTER. SI *quæramus in huiuſcemodi cõtrarietatibus in quo genere unaquæq; priuatio ſit, qua uia utendũ nobis erit?* RESP. *Sumemus oppoſitũ eius quod quæritur, quod notius eſt, & conſiderabimus quo in prædicamento cõtineatur: quod ubi conſtabit, eius quoq; contrariũ in eodem erit ſtatuendũ. Exempli cauſa, ſi quiſpiam quærat cuius prædicamenti ſit iniuſtitia, iuſtitiã ſpectabit. eſt autẽ iuſtitia qualitas: iniuſtitia igitur etiam qualitas erit. Simili modo in cæcitate erit faciendũ. cuius prædicamenti ſit uiſio, inſpiciemus: quæ ſi fuerit qualitas, qualitatem quoque eſſe contrariam ipſi cæcitatem neceſſe erit.*

Quæ qualitates magis & minus ſuſcipiãt. Ca. XV.

INTER. QVO*niam in ſuperioribus prædicamentis de ſuſceptione magis & minus dictum fuit: nunquid qualitas quoq; magis & minus admittit?* RESP. *Admittit quidem: ſed neq; ſola, neq; omnis: nam & nonnulla etiam ex ijs quæ ſunt ad aliquid,*

id

id admittebāt,ut magis & minus dicerētur: & circulus aut triāgulus aut quadrāgulus nec magis,nec minus dicitur.Adde quod neq; perfecta uirtus, neq; perfecta ars id admittit.Multæ tamē qualitates ſūt, quæ etiā magis & minus dici poſſunt.albū enim & nigrū magis & minus aliud alio dici manifeſtū eſt. INTER. *Clarius & diſtinctius explica,an qualitates, & quæ ab ipſis qualia denominantur,magis & minus ſuſcipiāt.* RESP. *Sed quo pacto diſtincte quicpiam hac de re poteſt definiri, in qua opiniones plures ſunt? Alij enim ſunt,qui et habitus omnes materiarum, & qui quales ab ipſis dicuntur, intēdi,ac remitti aſſerant: quaſi ipſa quoq; materia magis & minus ſit. Huius ſententiæ nōnulli Platonici extiterūt.Alij quoſdā habitus, & qui ex ipſis denominarētur quales,magis & minus nō admittere exiſtimabant: quoſdam uerò admittere,cuiuſmodi ſunt artes omnes, & mediæ qualitates, & qui ab ipſis nuncupantur: cuius opinionis fuerunt Stoici. Tertia opinio fuit,cuius Ariſtoteles etiā meminit,eorū qui habitus quidē intentione & remiſsione omni carere aiebāt, ſed qui dicerentur quales,magis uel minus eiuſmodi eſſe poſſe,neq; id tamen omnes.* INTER. *Sed quo pacto huiuſce ſectæ mentionē feciſſe Ariſtotelem inquis?* RESP. *Vbi ait: Nōnulli enim hac de re altercantur: qui iuſtitiā quidem iuſtitia nō magis uel mi-*

nus dici, neque ſanitatem ſanitate concedunt: magis tamen uel minus alterum altero uel ſanitatis, uel iuſtitiæ habere poſſe nō negāt, ut uel ſanior uel iuſtior dicatur. Triangulum *uerò & quadrangulum, neq; quampiam ex alijs figuris admittere magis uel minus perſpicuum eſt.* Quæ *enim trianguli aut circuli rationem admittunt, ea omnia ſimili modo aut triāguli ſunt, aut circuli: quæ uerò non admittunt, nulla alterum altero dici magis uel minus poſſunt.* Nihilo *enim magis quadrangulus, quàm altera parte longior figura, eſſe circulus poteſt: cū neutrum circuli rationem admittat.* INTER. *Nūquid hanc de intentione & remiſsione in qualitatibus & qualibus opinionē approbas?* RESP. *Profectò quidem.* INTER. *Quid uerò? Qui immateriales quæ per ſe ſūt qualitates magis & minus nō admittere, materiales uerò omnes, & qui ex ipſis quales dicuntur, admittere aſſerunt, nunquid rectè tibi uidentur ſentire?* RESP. *Minime.* INTERRO. *Qua de cauſa?* RESP. *Quia qualitates immateriales, & quæ per ſeſe exiſtunt, ne qualitates quidem prorſus ſunt, ſed ſubſtātiæ: ac propterea quia neq; alijs ullis ſubſtātijs id accidit, magis & minus admittere nequeūt.*

Qua regula in exploranda ſuſceptione magis & minus utendum ſit. Cap. XVI.

INTER. SED *quamnā in uniuerſum normam*

Ariſtoteles

Ariſtoteles nobis præſcribit, qua quidnã magis & minus admittat, & quid nõ admittat, explorare ualeamus? RESP. *Illam ſanè, quòd quæcunq; propoſitæ rei rationem nõ admittunt, ea magis & minus eiuſmodi dici non poßint: Verbi cauſa, neq; triangulus quadranguli, neque quadrãgulus circuli rationẽ admittit: iccirco incidere non poteſt, ut inter hæc magis uel minus reperiatur. Indumentum uerò, & nix, & multa alia, quia rationẽ albi in ſe admittant, nihil uetat quo minus uel magis, uel minus alba etiã dicantur.* INTER. *Nunquid omnia quæ eandem rationem admittunt, magis & minus dici queunt?* RESP. *Nequaquã. Quippe cum omnes particulares homines rationem hominis admittãt, & tamen propterea non fiat, ut homo homine magis & minus uel dicatur quiſpiã, uel ſit. At illud pro certo tamen habeatur, quod eandẽ rationem non ſubit, id ut magis uel minus dicatur, fieri nullo modo poſſe: eò quòd ad ſimilia, non ad diuerſa fieri comparationes, quæ per magis & minus exiſtunt, omnino debeant.*

Proprium qualitatis eſſe ſimile & diſſimile dici. Cap. XVII.

INTER. AT *enim ſi neq; hoc qualitatis proprium eſt, quidnam eſſe cẽſendum eſt?* RESP. *Simile & dißimile: quippe cum ſolis qualitatibus hoc accidat, ut ex ipſis ſimile uel dißimile eſſe alterum*

alteri dicatur. Quapropter ut ſimiles uel diſsimiles dicamur, qualitatis ſine ullo dubio proprium eſt.

Habitus quo modo eſſe & qualitas, & ad aliquid poſsit. Cap. 18.

INTER. Sed dubitare quiſpiã poſset, quo pacto cum eorũ quæ ſunt ad aliquid ſpecies enumerãs, habitus etiam inter ipſas repoſuerit: hic qualitatis primam ſtatim ſpeciem eſſe habitũ & diſpoſitionẽ dicat. Habitus enim hoc modo duorũ prædicamẽtorũ, & qualitatis, & ad aliquid eſſe uideretur. Quod ſi eſset, efficeretur, ut unus & idem habitus diuerſas ſpecie differentias admitteret: propterea quod diuerſorũ generũ, & eorũ quæ ſubalternata nõ ſunt, diuerſæ etiã ſpecie differentiæ ſint. Inuenienda igitur ratio aliqua eſt, quæ huiuſcemodi dubitationem diſſoluat. RESP. Sed Ariſtoteles quoq; hoc turbaturum eſse multos animaduertit, atque iccirco duas dubitationis huius ſolutiones adduxit. INTER. Quaſnã? RESP. Vnam quidẽ, quòd multa differẽtia eſt, ſi in genere, aut in particulari tale quicpiã dixerimus. Genus enim eſt ſcientia, ſpecies grãmatica: indiuiduum autẽ Ariſtarchi grãmatica. Scientiã igitur quæ ſpeciales omnes & particulares ſciẽtias excedit, habitumq; eius, ad aliquid eſſe dictũ eſt: ſpeciales uerò, atque etiam magis indiuiduas & particulares, qualitates. Nam indiuidua grammatica quæ

eſt

eſt Ariſtarchi, & indiuidua muſica Ariſtoxeni, indiuidua item medicina Hippocratis qualitates cũ ſint, ad aliquid eſſe nullo modo poßunt. Qualitates autẽ eße perſpicuum eſt, propterea quòd ex ipſis quales dicũtur. qualitates uerò illæ erant, ex quibus quales denominabantur aliqui, aut quocunq; alio modo dicebantur. At ſi ipſas ad aliquid eſſe quiſpiã dicat, id quantũ ad genus ipſarum attinet, intelligendũ erit: quippe cum grãmatica alicuius ſciẽtia eße dicatur, non grãmatica Ariſtarchi grãmatica. nã ſi ita eſſet, facere etiã reciprocationẽ poßemus, & dicere: Ariſtarchus eſt grãmaticæ Ariſtarchus. Genus igitur, hoc eſt ſcientiã eße ad aliquid dico: eſt enim ſciẽtia ſcibilis rei ſcientia: & ſcibile ſciẽtia ſcibile: particulare autem, hoc eſt Ariſtarchi grãmaticam non eße amplius ad aliquid, ſed qualitatem: propterea quòd & Ariſtarchus, & unuſquiſq; qui particularẽ ſciẽtiam habet, non à generali ſcientia, ſed à particulari denominetur: Ariſtarchus à ſua grammatica, item à ſua muſica Ariſtoxenus, & cæteri etiã ſimili modo à proprijs ſcientijs, quæ particulares ſunt. INTER. *Sed una quidem hæc eſt ſolutio, quam attuliſti. cum duas autem eſſe dixeris, reſtat, ut alterã quoq; adducas.* RESP. *Dicendũ igitur eſt, ſi quiſquam eſt, qui hanc non admittat, illam admittere omnino debere: cum dicimus nihil prohibere, quin una & ea-*

dem res in duobus prædicamẽtis cõſtituatur. id enim abſurdũ nõ eſt: ſed ſi idẽ in eo quòd eſt idẽ, in duo diuerſa prædicamẽtorũ genera, nõ ſubalterna referatur. idem enim in alio atq; alio ſignificato ſumptum in diuerſis ſtatui prædicamẽtis ſine ulla abſurditate optime poteſt: quippe cum etiam ipſe Socrates multa eſſe demonſtrari nõ difficulter queat. ſubſtãtia enim eſt, quatenus eſt homo: quatenus autẽ eſt tricubitalis, ſi ita inciderit, eſt quantus: in eo uerò quòd eſt pater, eſt ad aliquid: in eo quòd eſt tẽperãs, qualis eſt: atq; ita in alia atq; alia diuerſa prædicamẽta reducitur. Quod ſi Socrates cum unũ & idẽ ſit, alio atq; alio modo ſumptus in diuerſis prædicamẽtis reperitur: quid abſurdi eſſe debet, ſi habitus alia ratione ad aliquid, alia eſſe qualitas dicatur? Sed quatuor hucuſque prædicamenta iam pertractauit, quæ maiorem inquiſitionem exigere uidebantur.

DE FACIENDO ET PATIENDO.

Cap. I. INTERROGATIO.

Reliqua autẽ quænã ſunt? RESP. Facere, pati, ſitum eſſe, quando, ubi, & habere. INTER. Sed quidnã? Hæc ſex nõne etiam ipſa diſputatiões aliquas, & dubitatiões admittũt? RESP. Admittũt quidẽ, ſed ijs qui modo diſcere incipiũt ſatis eſt, ſi ea quæ iã diſputata ſũt, optime perceperĩt, et hæc quæ ſequũtur, ita ſũmatim tenuerint, ut

ad

ad ipſa redigere unũquodq; ex ſimplicibus ualeant. Nã *de faciendo & patiẽdo in libris de generatione & corruptione copioſe pertractauit.* De *quãdo uerò, quòd tẽpus ſignificat, & de ubi, quod ad locum attinet, in naturalis audiẽtiæ libris, ubi de loco & tẽpore agit, omnia perquirit.* Quin *etiã de omnibus his rem exequitur in ea tractatione, quã* μετὰ τὰ φυσικὰ, *id eſt poſtnaturalia inſcripſit.* Nũc *autẽ cum facere, uerbi cauſa urere, operationẽ: pati uerò, hoc eſt uri, affectionẽ ſignificare perſpicuũ ſit: facere & pati cõtrarietatẽ admittere aſſerit: quippe cũ calefacere & frigefacere, necnõ calefieri & frigefieri, lætari item & triſtari contraria inter ſe proculdubio eſſe conſpiciãtur.* INTER. *Solá ne igitur cõtrarietas ipſis accidit?* RESP. *Nõ ſanè: ſed magis etiã & minus, & moleſtare & moleſtari quiſpiã poteſt: ita ut facere magis et minus, et pati ſimili modo cõtingat.*

DE EO QVOD EST SITVM eſſe. Cap. I. INTERROG.

SED *hac quidẽ hactenus de faciẽdo & patiendo dicta ab* Ariſtotele *ſunt.* De *eo uerò quod ſitũ ſeu poſitũ eſſe ſignificat, quid dices?* RESP. *Illud profectò, quòd poſitionẽ eſſe ad aliquid demõſtratũ iã ſit, poſitũ uerò ſeu ſitum eſſe denominatiue à poſitione eſſe dictum: quippe quod non in prædicamento ad aliquid ſit, ſed in eo quod ſitum eſſe ſignificat.* INTER. *Apertius expone,*

quod iniquis. RESP. *Poſitio quidem cum alicuius ſit poſitio, ad aliquid proculdubio eſt. Vnde etiam recubitus, ſtatio, & ſeſsio, quæ ſunt poſitiones, ad aliquid etiam ipſæ erunt. Sed ea tamen quæ ab his dicuntur denominatiue, quod eſt, recubare, ſtare, ſedere, ad aliquid non ſunt. Iccirco neq; ſunt poſitiones, ſed à poſitionibus denominatiue appellata: atque ita in alio genere collocantur, quod eſt ſitum eſſe.*

DE EO QVOD EST, QVANDO, *& ubi, & habere.* Cap. I. INTER.

RESTANT *adhuc tria prædicamenta, quãdo, ubi, & habere: de quibus nihil dici hic ab Ariſtotele manifeſtũ eſt. Tu uerò de ipſis quid habes, quod dicas?* RESP. *Quidnam, aliud, quàm quòd ſicut ea quæ ſunt ad aliquid nõ ad ipſas res ſpectant, quæ prima ratione cõſiderantur, ſed perinde atq; appẽdices ipſis agnaſcuntur ac ſuperueniũt: ita quoque in ijs quæ quantitati, & ſubſtãtiæ ſubiectæ ſunt rebus quãdo, & ubi, & habere ſuperexiſtere cõſueuit. Nã neq; ſi locus & tẽpus non ſit, quæ ſunt quãtitates, ubi, & quando exiſtere ullo modo poterũt: licet neq; tẽpus quando, neq; locus ubi ſit: neq; ſi tollatur ſubſtãtia, haberi quicpiã ab aliquo poterit. Sicut enim quando ſubſtantiæ ad tempus, & ubi ſubſtantiæ ad locum, ita habere ſubſtantiæ ad ſubſtantiam relationem ſignificat.*

FINIS.